

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

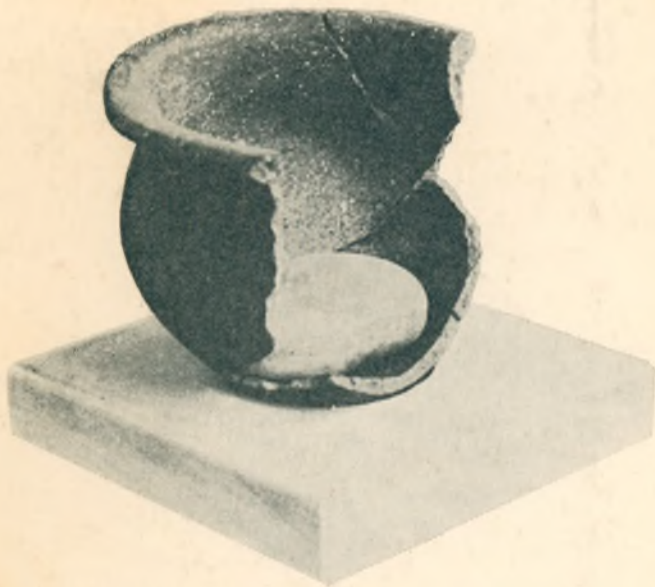
Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

EJVIND TOFTE

I SLÆGTERNES
SPOR

Glostrups historie

I

HISTORISK SELSKAB

I SLÆGTERNES SPOR

EJVIND TOFTE

I SLÆGTERNES
SPOR

Glostrups historie

I

Tiden indtil 1850

UDGIVET AF
HISTORISK SELSKAB FOR GLOSTRUP
BRØNDBYERNE, HERSTEDERNE
OG VALLENSBÆK

1971

Tryk: Glostrup Bogtryk + Offset
Oplag: 1200 eks.

Udgivet med støtte fra Glostrup kommune

Forord

Gennem mange århundreder har mennesker haft deres færden på de steder, hvor vi nu har vort daglige virke, og det er Historisk Selskabs håb, at nærværende arbejde kan tjene til at gøre opmærksom på de spor, som tidligere slægter har sat her i vor by.

De store og betydningsfulde begivenheder har aldrig udspillet sig i Glostrup. Ej heller er by og egn begunstiget hverken med oldtidens store monumentale minder, middelalderens borge eller den nyere tids slotte og herregårde. Men alligevel har Glostrup sin historie, thi alt, hvad der omgiver os, har på den ene eller anden måde sin rod i foregående begivenheder og tilstande.

Selskabet bringer sin tak til Glostrup kommune for støtte til udgivelsen.

Glostrup, februar 1971.

E. Tofte.

Glostrupegnens terræn

Glostrup kommune er beliggende på den såkaldte *Hede* — trekantområdet mellem København, Roskilde og Køge. Ordet hede bringer let tanken hen på de sandede, lyngklædte jyske områder. Den lokale hede er imidlertid af en helt anden karakter: den er ikke nær så plan som de jyske hedesletter; jordbunden er ikke sand, men ler; og lyng har aldrig — bortset fra strandområderne — været vildtvoksende her.

Ordet hede betyder oprindeligt en forholdsvis flad skovløs strækning. Hertil skal dog føjes, at skovløs har egnen selvfølgelig ikke altid været; men da en ret talrig befolkning stadigt fældede løs af skovenes træer uden tanke for at plante nye, blev resultatet, at allerede o. år 1600 var ethvert større skovområde forsvundet.

I *istiden* var størstedelen af Danmark dækket af en kilometer-tyk iskappe af samme art, som den nuværende grønlandske indlandsis; men for ca. 12.000 år siden satte et mildere klima ind, og isen begyndte at smelte. I løbet af afsmeltningsperioden blev klimaet dog med mellemrum atter køligere, og isen kunne igen erobre noget af det tabte terræn tilbage.

Det er et sådant sent isfremstød, der har udformet vor egn. Fra sydøst — fra Østersøområdet — er en istunge — en gletscher — skudt ind over den nuværende Vestegn. At isen er kommet fra Østersøen, viser nogle af de sten, vi kan finde i leret, specielt østersøkvartsporfyrerne. Disse stenarter findes nu som fast fjeld på bunden af Østersøen. Isen har brækket stumper af fjeldet og ført dem hertil. Under transporten er alle skarpe kanter blevet slidt af, og stenene har fået en form, som man kalder butkantede.

Samtidigt er en anden gletscher gledet ind over Nordsjælland

fra det nuværende Øresundsområde. Israndene fra Køge Bugt-gletscheren og fra Øresundsgletscheren har dannet en ret vinkel med hinanden i egnen omkring Farum. (Fig. 1). Hvor gletschertungerne mødes, bliver tilstrømningen af smeltevand særlig stor i vinkelgabet. Området nord for Frederikssundsvejen er derfor i høj grad præget af smeltevandsstrømmenes spor, der

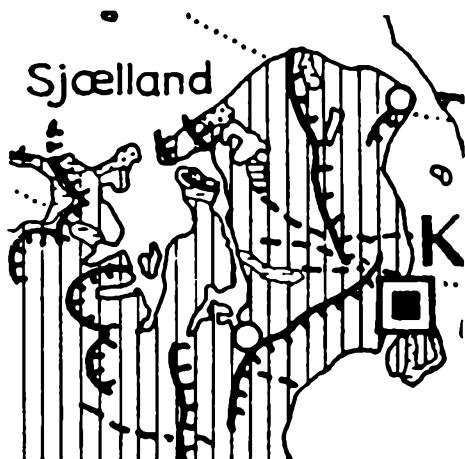

Fig. 1. Israndlinier. De kraftige linier med små tværstreger angiver israndlinier. De stiplede linier markerer smeltevandsdale.

har skabt et særdeles afvekslende landskab med dybe langstrakte dale og talrige søer.

Her på egnen er landskabet derimod kun i ganske ringe grad blevet præget af smeltevandsstrømme. Årsagen må søges i, at et tørt og forholdsvis mildt klima ret pludselig må have sat ind, hvad der har bevirket, at en overvejende del af isen ganske simpelt er fordampet.

Da isen var borte, lå alt det materiale, som den havde bragt med sig, tilbage. Dette materiale benævnes *moræne*, og denne består på Heden så alt overvejende af ler. Da der imidlertid ikke havde været lige meget ler i isen overalt, fremkom den svagt bølgende overflade, der er karakteristisk for egnen. Højdeforskellene inden for Glostrup kommune er ikke store. På grund af sin beliggenhed nær en lavvandet kyststrækning er Avedøre naturligt nok den lavest beliggende del — fra 1 m over havet

ved de oprindelige Avedøre Holme (før inddæmningen) til 10 m ved Krogsholtsbjerg. I Ejby mose og omkring Harrestrup å er højden omkring en halv snes meter, hvorefter terrænet stiger imod syd. Mellem Ejby og Nordvangskolen ligger højdekurverne mellem 20 og 24 m over havet. Herefter er der igen et fald på ca. 8—10 m, hvad der let kan iagttages f. eks. på Ndr. Ringvej ved Amtssygehuset.

Morænedækkets tykkelse er selvfølgelig stærkt varierende; men gennemsnittet ligger her på egnen på mellem 15 og 20 m. Til sammenligning kan anføres, at morænelaget i gennemsnit for hele landet er ca. 50 m, og at det, hvor det er størst, kan nå op på ca. 200 m, hvad der viser, at morænelaget i Glostrup må betegnes som forholdsvis tyndt.

Under morænen er der fast fjeld af nyere kridtsten, først og fremmest den art, der benævnes limsten. Ved byggearbejder er man flere gange stødt på kridtstenslaget.

Ved udformningen af landskabet har vi jo unægteligt ikke været så heldige, når det gjaldt landskabelig afveksling, som de har været længere nordpå. Til gengæld har vor landskabstype haft andre fordele, f. eks. har det her været betydeligt nemmere at dyrke jorden, og for anlæg af veje og jernbaner har den forholdsvis jævne overflade ligeledes været af betydning.

Oldtiden

Ældre stenalder. o. 10000 — 3000 f. Kr.

I Jylland har man gjort fund, der viser, at mennesker har levet der før den sidste istid. Sådanne fund er aldrig gjort på Sjælland. Her begynder menneskets tilværelse o. 10000 f. Kr., medens polarklimaet endnu herskede. Hermed indledtes det tidsafsnit, som man benævner ældre stenalder — den længste epoke i vort lands historie fra o. 10000 til o. 3000 f. Kr. På Sjælland er tre perioder i den ældre stenalder fremherskende:

1. Rensdyrjægerens tid: o. 10000 — 7000 f. Kr.
2. Mulleruptiden: o. 7000 — 5000 f. Kr.
3. Køkkenmøddingtiden (Ertebølletiden): o. 5000 — 3000 f. Kr.

Tundraens land. Da isen for sidste gang var forsvundet fra vor egn, lå den hen som store, øde lermarker. Hist og her stak større eller mindre sten frem — en af de største, der er fundet, er den store vandreblok, der ligger sydøst for Ejby.

Kun langsomt begyndte plantevæksten at indfinde sig — et frugtbart muldrag manglede jo endnu totalt, hvad der i begyndelsen begrænsede arternes antal. Lidt efter lidt dækkedes landet dog af et frodigt flor af blomster og urter med enkelte fritstående træer — særligt polarbirk og polarpil. Det var den landskabsform, som man kalder parktundraen, der herskede — en landskabstype, som vi i vore dage bl. a. kan finde i den nordlige del af Sovjetunionen.

Dette åbne land afgav rigeligt med føde til store græsædende dyr såsom bisoner, vildheste, elsdyr, hjorte og rensdyr. Specielt de sidste har været særdeles talrige.

Den første befolkning. Medens isdækket endnu lå over Dan-

mark, boede der mennesker i den nordlige del af Tyskland. Disse stammer var jægere, og deres vigtigste jagtdyr var renen. Da rensdyrene foretrækker et forholdsvis køligt klima, var de efterhånden trukket nordpå efter den vigende indlandsis.

Selv om det rige dyreliv må have budt på gode livsvilkår for jægerstammerne, regner man dog ikke med, at den samlede befolkning i Danmark i tiden 10000 — 7000 f. Kr. har udgjort mere end nogle ganske få tusinder.

Her i Glostrup har vi endnu aldrig truffet på spor af denne tidlige befolkning. Men de må alligevel have været her, thi på deres jagter er de strejft vidt omkring. De nærmeste vidnesbyrd om rensdyrjægerne er fund af rentakøksler ved *Middelgrunden* og i *Kallerup* ved Hedehusene.

Fra den næstfølgende arkæologiske periode — Mulleruptiden — hvor tundraen var blevet afløst af fyrreskov, findes ingen fund, hverken i Glostrup eller inden for den nærmeste omegn.

Ertebøllekulturen på Avedøre Holme. Omkring år 5000 f. Kr. blev klimaet noget mildere. Sommertemperaturens gennemsnit har vel ligget et par grader over, hvad den gør i dag. Nåleskoven blev fortrængt af løvskoven, hvis dominerende træ var egen. I de næste ca. 4000 år var det egen, der var vort vigtigste skovtræ.

Perioden fra o. 5000 til o. 3000 f. Kr. er kendetegnet af de berømte køkkenmøddinger, der, som navnet siger, væsentligst består af affaldet fra måltiderne. Det første sted, hvor man foretog en tilbunds gående undersøgelse af en sådan køkkenmødding, var ved *Ertebølle* ved Limfjorden (1894). Efter dette sted har kulturperioden fået sit navn — *Ertebøllekulturen*.

Alle *Ertebøllekulturens* bopladser lå ved kysterne. I det indre af landet fandtes samtidigt beboelser, hvis kulturmønster var af en anden art. For indlandsfolkene var jagten det vigtigste erhverv. *Ertebøllefolkene* drev ganske vist også jagt; men fiskeri og fangst var for dem af større betydning.

Deres bopladser lå aldrig direkte ud til åbent hav. De var placerede ved fladvandede, beskyttede områder — ved fjorde, vige og bugter.

Køge Bugt var således velegnet som bopladsområde for *Ertebøllefolkene*, og det første sted inden for Glostrup kommune,

hvor mennesker har boet, er da også *Avedøre Holme*. Under tørlægnings- og inddæmningsarbejderne traf man på fund, der viste, at der her måtte have været endog ret betydelige bopladser. Før inddæmningen havde disse stået under vand, men i Ertebølletiden var havets vandstand lavere end det er tilfældet nu, hvorfor kystlinien dengang gik 1,5 til 2,0 km længere ud i Køge Bugt.

Ved et møde i Historisk Selskabs bestyrelse den 27. juni 1964 fremsatte amatørarkæologen *Johs. Skikkild* en redegørelse for

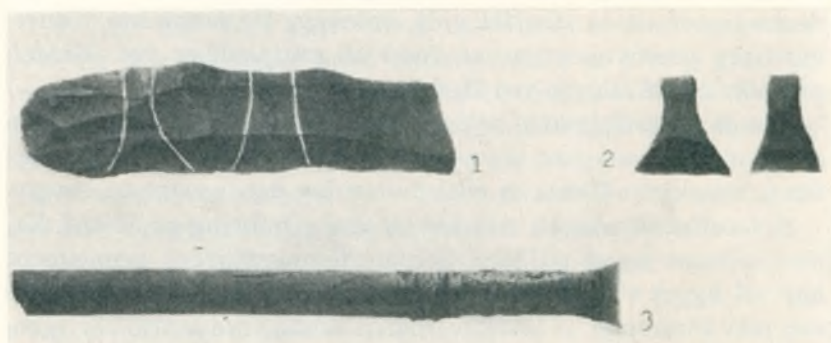

Fig. 2. Flintflække og tværpile. 1 og 2 angiver, hvorledes tværpile blev fremstillet af en flække; 3 viser skæftningsteknik.

de undersøgelser, som han sammen med nogle medhjælpere havde foretaget på Holmene. Man havde konstateret forekomster af udbredte lag af strandskaller iblandet aske, trækul, dyrekogler, tildannede flintredskaber, enkelte keramikstykker samt store mængder flintaffald.

Hr. Skikkild fremlagde nogle af de fundne flintstykker. Den overvejende del var flækker, d. v. s. smalle, regelmæssige flintblade, der er slået af en flintblok med et eneste slag. Disse flækker har været brugt som knive. Også skraber og pilespidser havde man opsamlet. Skraberne var tildannet af flækker, hvis ene ende ved små slag eller tryk var blevet forsynet med en måske ikke særlig skarp, men meget robust æg. Skraberne har været anvendt til rengørelse af skind og til arbejde i træ. Pilespidserne var alle såkaldte tværpile — fremstillet ved at slå en flække over og derefter tilhugge siderne. (Fig. 2).

Man mener, at tværpile særligt har været benyttet ved jagt på fugle. Størstedelen af de fundne knogler stammede da også fra fugle, specielt forskellige arter af gæs og ænder. Der fandtes dog også knogler af hjorte og vildsvin.

Keramikstykkerne var så få og små, at det på grundlag af det fundne var umuligt at sige noget nærmere om denne gamle Avedørekeramik; men sandsynligheden taler for, at man her som på andre Ertebøllepladser har anvendt de spidsbundede lerkar.

En af de ting, som man ellers altid forbinder med begrebet en køkkenmødding, manglede imidlertid totalt på Avedørepladsen. Der fandtes en mængde forskellige muslingeskaller, men ikke en eneste østersskal. Ved de fleste andre køkkenmøddinger udgør østersskallerne den langt overvejende del af dyngerne.

Østersen havde dengang en langt større udbredelse end i vore dage, hvor den som bekendt kun lever i Limfjorden. Dengang fandtes den helt ned i den vestlige del af Østersøen indtil farvandet omkring Møen; men derimod ikke i Køge Bugt og Øresundsområdet. Af en eller anden grund har forholdene ikke passet den her. Det kan måske have været temperaturforholdene. I vore dage er det jo således, at Limfjordens østersbestand kun kan opretholdes ad kunstig vej gennem udsættelse af yngel bl. a. fra Holland. Østersen yngler kun i Limfjorden i særligt varme somre.

Hvorledes man har boet i Avedøre for 5—6000 år siden, ved vi intet som helst om. Her må vi tage fantasien (og sammenligningen med mennesker, der i vore dage lever under lignende vilkår) til hjælp. Om sommeren har man vel klaret sig med vindskærme eller hytter af grene. Om vinteren har man måske søgt ly i jordgravede huler. — Selv om gennemsnitstemperaturen, som allerede nævnt, var et par grader højere end i dag, må det unægteligt have været en barsk tilværelse.

Beklædningen må have været skind fra de store skovdyr.

Hr. Skikkilds undersøgelse var af foreløbig, orienterende karakter. Den var tænkt efterfulgt af en virkelig tilbundsgående, der i høj grad ville have udbygget vort kendskab til Avedøre-bopladsen. Desværre nåede man ikke at få denne undersøgelse

gennemført. Jord- og bygningsarbejder har nu udslettet disse vidnesbyrd om de ældste indbyggere i vor kommune.

Yngre stenalder. 0. 3000 — 1500 f. Kr.

Overgangen til yngre stenalder betegner et af de vigtigste skel i vort lands historie: *landbrugets indførelse.*

Landbruget — eller i hvert fald det landbrug, der skulle få

Fig. 3. Ard. Denne plovtype kunne kun ridse jorden op, ikke vende den.

betydning for os — er opstået i Det mellemste Østen, i de gamle kulturlande Ægypten og Mesopotamien for ca. 10000 år siden. Et par årtusinder senere finder vi agerbruget i Ungarn, Tjekkoslaviet, Polen og Tyskland. Mange generationer har det taget bønderne at arbejde sig gennem Europas urskove. Ønsket om ny og velegnet jord har stadigt ført agerbrugsfolkene længere imod nord; og endelig — lidt før år 3000 f. Kr. — er de første bondefolk kommet til Danmark fra egnene syd for Østersøen.

Klimaet var særdeles velegnet for landbrug. Gennemsnitstemperaturen for juli antages at have været o. 20° (i dag: 16,5°). Klimaet var så mildt, at der kunne have groet vinstokke helt op til Mälaramrådet i det mellemste Sverige.

Blandt andet fra aftryk i tidens keramik ved man, at der har været dyrket hvede og byg, og knoglefund fortæller os, at der som husdyr har været holdt køer og får.

Landbruget havde brug for andre redskaber end dem, som jæger- og fangerbefolkningen betjente sig af. Først og fremmest

var *den slebne stenøkse* det uundværlige redskab, når det gjaldt om at rydde nye strækninger i storskoven, som kunne give plads for agerbruget. Men også jordbehandling, høst, formaling af korn og mange andre arbejdsprocesser krævede redskaber, der tidligere havde været ukendte her i landet.

Til jordbehandling anvendtes den såkaldte ard — en plootype, der ridser jorden op, men som ikke er i stand til at vende den. (Fig. 3). Arden kan endnu ses anvendt i mange udviklingslande.

Som trækdyr må man — i hvert fald i begyndelsen af yngre stenalder — udelukkende have anvendt okser. Hesten dukker først op hen imod slutningen af perioden. De tidligere omtalte vildheste var på dette tidspunkt forlængst uddøde.

Storstensgrave. En tredje ting, der foruden de nye næringsveje og de nye redskaber er karakteristisk for yngre stenalder, er de nye gravskikke — de kendte *storstensgrave*: dysser og jættestuer. De nye gravskikke er dog kommet nogle århundreder senere end den indvandrede bondebefolkning, og de tanker, der ligger bag opførelsen af *storstensgravene*, er kommet hertil ad andre veje.

Der er jo næppe nogen tvivl om, at det, der pludselig har fået folk til at opføre disse uhyre solide grave, må være helt nye forestillinger om livet efter døden.

Det må være en vandrende religion, der er kommet til landet. I Vesteuropas kystegne finder vi talrige store stengrave. Vi kan følge dem fra De britiske Øer, Frankrig, Spanien, Portugal og ind i Middelhavsområdet. Det skal dog erindres, at det kun er ideen, som denne vandrende religion har bragt til os vestfra. Selve stengraven har vi udformet på vor egen måde.

Efter antallet af oldtidsminder at dømme skulle egnen ikke have været særlig tæt befolket i yngre stenalder. Det kan måske skyldes, at den gode, men tunge jord var vanskelig at behandle med den tidligere omtalte ard. Forklaringen på det forholdsvis ringe antal oldtidsminder kan dog også være en anden. I hele den nyere tid har befolkningstætheden her på egnen sammenlignet med det øvrige land været stor, og da den nærliggende hovedstad gav gode afsætningsmuligheder for landbrugsvarer, blev jorden udnyttet næsten hundrede procent. Der er derfor ingen tvivl om, at en række oldtidsminder i tidens løb er blevet

sløjfet. Længe byggede overtroen et stærkt værn om de gamle høje, thi her boede jo de højfolk, som man havde hørt om fra barndommen, og som man vidste nok skulle hævne sig, dersom man rørte deres enemærker. Men efterhånden som troen på de underjordiske forsvandt, gik det hårdt ud over højene. — Det er en ganske mærkværdig ting, at en stigende oplysning skulle føre til ødelæggelse af talrige kulturhistoriske mindesmærker. Et særlig grelt eksempel har vi fra Høje Tåstrup kommune, hvor der tidligere — fra yngre stenalder og følgende perioder — var mere end tredive høje — i dag findes der tre.

Gamle marknavne, i hvilke der indgår ordet dysse, vidner om, at sådanne oldtidsminder engang fandtes i Ejby og Avedøre. Vi har imidlertid ingen efterretninger om disse høje.

Den nærmeste storstensgrav, vi har kendskab til, er den nu sløjfede jættestue Bavnehøj vest for Brøndbyøster. Også fra Herstedvester har vi efterretninger om en sløjfet stengrav — af hvilken art vides dog ikke.

Spor af yngre stenalders bygder er heller ikke fremkommet inden for Glostrups område; men ret nær ved, på Syvhøjgårds marker ved grænsen mellem Brøndbyvester og Vallensbæk er der fundet vidnesbyrd herom. I 1948 foretog cand. jur. Viggo Nielsen en større udgravning på dette sted. Under en af de der beliggende, nu sløjfede, høje fandtes et faststampet lerlag med trækulsstykker, lerkarstumper og enkelte flintredskaber. Man mener, at det drejer sig om gulvfladen af et stenalderhus, hvis udstrækning har været 12×4 meter. Tre stolpehuller tydes som spor af bjælker, som har båret huset.

Markfund. Men selv om der som nævnt ikke findes jordfaste minder i Glostrup om de første bønder, er der ingen tvivl om, at de også her har haft deres færd og virke. Herom vidner de ret talrige markfund, der er blevet gjort.

Det ville i høj grad være ønskeligt, om man havde været i stand til at udarbejde et kort, hvorpå alle fund var registreret, men desværre er det jo sådan, at det er ret tilfældigt, hvilke fund Historisk Selskab har fået kendskab til.

Det synes at være *Søndervangskvarteret*, der kan fremvise det største antal fund. Her er bl. a. blevet fremdraget to meget store yderst groft tilhugne økser. De kan umuligt have haft nogen

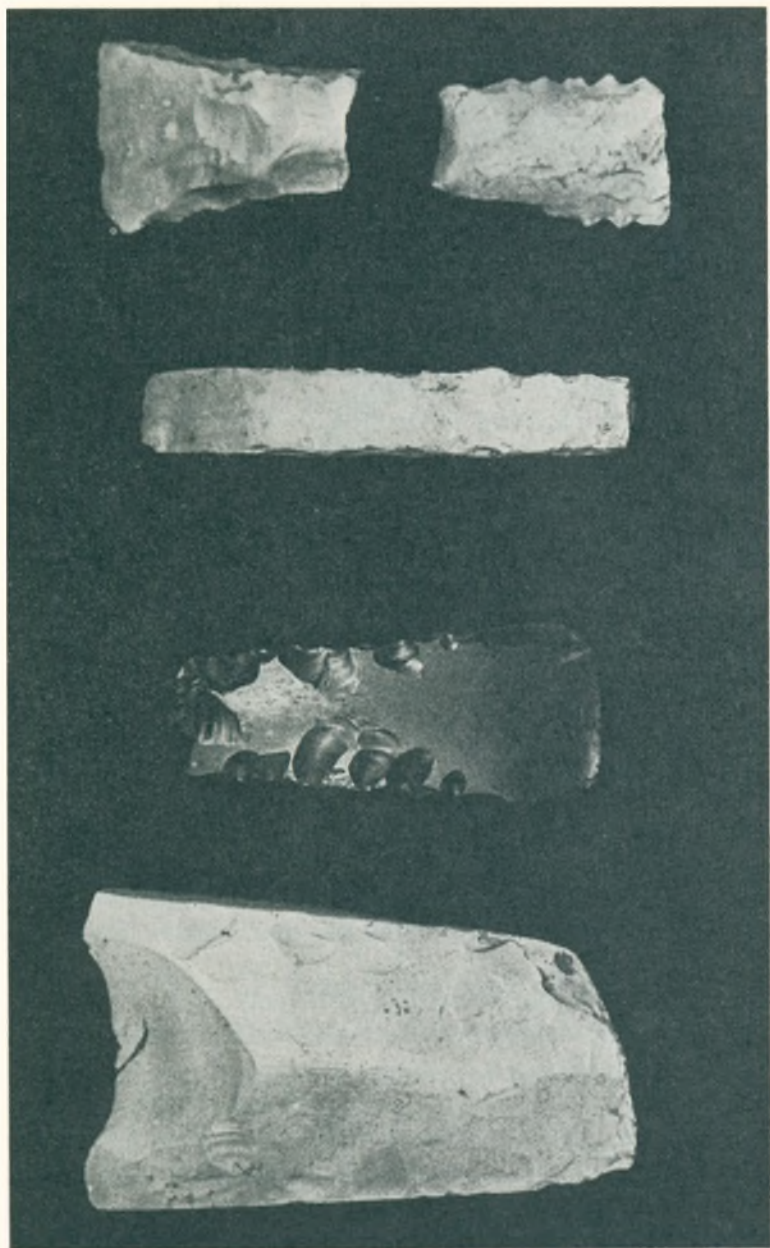

Fig. 4. Oldsager fra Dalvangsvej—Byparkvej (1 cø og 1 it). Fra venstre: Del af tyndnakked økse, tyknakked økse, tyknakked økse, mejsel, bredægget økse og del af spydspids.

praktisk anvendelse, men må betragtes som *helligøkser*. Sådanne økser kendes også fra andre steder i landet. De stammer for den overvejende dels vedkommende fra den del af yngre stenalder, der benævnes jættestuetiden (o. 2300 — 1800 f. Kr.). Øksen er sikkert blevet betragtet som en magtfuld ting. Der har boet en særlig kraft i den. De nævnte to helligøkser var i mange år i fhv. viceskoleinspektør *J. P. Bangs* eje. De er nu overdraget Nationalmuseet.

Også fra andre dele af kommunen meldes om fund af stenredskaber. Alt for ofte bliver man dog præsenteret for oldsager, om hvilke der ikke kan gives nøjagtige oplysninger om finde-sted og fundforhold.

Som et eksempel på, hvad der kan findes inden for et begrænset område (ca. 5 tdr. land) i Glostrup, skal her nævnes en lille samling på fem forskellige stykker. Findestedet er den tidligere ejendom Hovedvejen 44 (matrikelnumrene 1 cø og 1 it). Samtlige stykker er fremdraget i muldlaget på dyrket jord. (Fig. 4).

1. Bageste del af tyndnakket økse.

Ca. 3000 — 2000 f. Kr. Fundet 1932.

Denne økse har været med i pionerarbejdet, da man har skullet fælde de store egetræer, der dengang dækkede det nuværende Glostrups område.

Sidefladerne er hvælvede og både disse og kanterne er slebne. Efter at være tilhugget blev økserne slebet med groft og fint sand på flade slibesten af sandsten. Til sidst poleredes de blanke med skifer. Både sandsten og skifer har man måttet importere her til egnen.

Den afbildede økse har været flittigt anvendt. Ved brudfladen er der slidmærker, som er opstået, når flinten under brugen gned imod træskaftet.

Skæftede stenøkser er ifølge sagens natur uhyre sjældne. Der er kun fundet nogle ganske få eksemplarer. Fig. 5 viser en skæftet økse fra Sigerslev mose på Stevns. Af dette billede fremgår, hvorledes skæftningsproblemet er blevet løst.

Den tyndnakkede økse har været en særdeles effektiv arbejdsøkse. For nogle år siden foretog Nationalmuseet et forsøg, hvor-

Fig. 5. Skæftet tydnakket økse.

ved det viste sig, at en øvet mand på knap en time med en sådan økse kunne fælde et 42 cm tykt egetræ.

2. Tyknakked, kort økse.

Ca. 2300 — 1800 f. Kr. (Jættestuetid). Fundet 1946.

En af de almindeligst forekomne øksetyper. Nakken er tyk og danner en firkantet flade. Kun de svagt hvælvede bredder er slebne. Der kendes ingen skæftede eksemplarer af denne økse-type, men det antages, at skæftningsteknikken har været en anden end ved den tydnakkede type. Enten kan øksehovedets bagflade have flugtet med skaftets bagside eller øksens nakke-ende kan have været omsluttet af et svært skafthoved. I hvert

Fig. 6. Ejbycelten.

fald er der meget, som tyder på, at man har villet bort fra øksebladets frit udragende bageste del.

3. Mejsel.

Ca. 2300 — 1800 f. Kr. (Jættestuetid). Fundet 1923.

Typen slutter sig til samme gruppe som de tyknakkede økser. Måske har den været skæftet som en smal økse.

4. Bredægget flintøkse.

Ca. 1800 — 1500 f. Kr. (Dolktid). Fundet 1948.

Æggen er bred og svagt buet. Kun den forreste del af eksem-

plaret er bevaret. Typen stammer fra slutningen af stenalderen og er kopieret efter den samtidige mellemeuropæiske bronzeøkse, af hvilken der er gjort flere fund her i landet.

5. Fragment af spydspids med tandet æg.

Ca. 1800 — 1500 f. Kr. (Dolktid). Fundet 1953.

Stenalderens sidste epoke benævnes dolktid efter de prægtige flintdolke og spydspidser. Det kan undertiden være vanskeligt at afgøre, om et flintblad har været anvendt som dolk eller spydspids. Disse arbejder betegner et højdepunkt i flintteknikken. Desværre er der her kun bevaret et enkelt stykke af en spydspids. De tandede flintblade er forholdsvis sjældne.

De beskrevne flintsager er absolut ikke særlig velbevarede, men deres værdi ligger i, at man ved, hvor de er fundet, og at de dermed afgiver et umiskendeligt vidnesbyrd om menneskers virke her på stedet gennem hele yngre stenalder.

Ganske vist har vi, som det tidligere er blevet omtalt, intet, der beviser, at der har været *beboelse* i Glostrupområdet i dette tidsrum. Det kan måske tænkes, at de mennesker, der har dyrket vor jord, er kommet fra bygden i de nuværende Brøndbyer (eller fra Herstederne); thi den tids bønder kom langt omkring, hvad der hang sammen med den specielle form for landbrug, der kaldes *svedjebrug*. Man fældede træerne, kappede grenene af og lod det hele ligge indtil det var godt tørt, hvorefter træet brændtes af. I askelaget mellem forkullede træstammer fandt såninger sted.

Når det stykke jord, man havde ryddet, var blevet for udpint, ryddede man en ny strækning, og skoven fik lov til at generobre den forladte ager. På samme måde kunne der efterhånden blive temmelig lang afstand mellem bosted og ager.

Bronzealder og jernalder

Bronzealderen o. 1500 — 400 f. Kr.

Overgangen fra sten- til bronzealder sker selvfølgelig ikke pludselig fra det ene år til det næste. Vi kan på dansk grund træffe på bronzesager helt tilbage i yngre stenalders jættestuetid o. 2000 f. Kr.; men det drejer sig om ganske enkelte importstykker. Efterhånden som vi nærmer os 1500 f. Kr., bliver mængden af færdigvarer stadig større. Når man sætter skellet mellem de to epoker o. 1500 f. Kr., skyldes det, at man fra dette tidspunkt overvejende anvender bronze til redskaber og våben. Særdeles væsentligt er det dog også, at man fra da af påbegynder en hjemlig produktion af bronzesager.

Bronze er en legering af sædvanligvis 90 % kobber og 10 % zink; men legeringen kunne dog varieres, alt efter hvad den skulle anvendes til. Med højt tinindhold (16—25 %) fik man en hård bronze, der næsten tåler sammenligning med stål. Med lavt tinindhold (5—8 %) fik man derimod et blødere, mere sejt og plastisk materiale.

Alt råstof til bronzegenstandene har man dog selvfølgelig været nødsaget til at importere, hvad der vidner om en udstrakt handel i disse fjerne tider.

Frydenhøj. Ligesom det var tilfældet med hensyn til yngre stenalder, må vi desværre erkende, at vi heller ikke fra bronzealderen har bevaret gravhøje inden for kommunens område, men vi har kendskab til én, som lå nær den nuværende Frydenhøjsskole. På gården Frydenhøjs marker (matrikelnummer 19 uvestedøre) lå en overpløjet høj, der efterhånden var jævnet næsten helt ud. I 1932 fandtes kun ca. 30 cm under den nuværende overflade i den vestlige del af højen et bronzesværd. Der var

tydeligvis tale om en gravgave. En kortere undersøgelse bragte dog ikke flere ting for dagen.

Sværdet er brudt i tre stykker. Det er forholdsvis kort — 44 cm. Æggene er jævnt svungne. Klingen går foroven over i en såkaldt grebspids, på hvilken fæstet (håndtaget) stikkes ned og fastgøres foroven med en rhombeformet sværdknap. Selve håndtaget, der i dette tilfælde sandsynligvis har været af horn, var forlængst fortæret af tidens tand.

Fig. 7. Stolper og fletværk til jernalderhus. Fra rekonstruktionsarbejdet i Historisk-Arkæologisk Forsøgscenter i Lejre.

Markfund. Som løse markfund er registreret nogle økser. Det drejer sig i alle tilfælde om den øksetype, der benævnes en *celt*. Et særligt smukt eksemplar af en ret sjælden type blev i sommeren 1961 fremdraget i Ejby. (Fig. 6). Selve ordet *celt* må siges at være lidt uheldigt, idet det er uden nogen egentlig mening. *Celt* er hentet fra et tvivlsomt latinsk ord *celtis*, som kun nævnes én eneste gang, og som tilmed sandsynligvis er fremkommet ved en skrivefejl. Ikke desto mindre har ordet vundet indpas i alle europæiske sprog. Det har ikke, som man kunne fristes til at

tro, nogen forbindelse med folkeslaget kelterne, som skulle komme til at spille en betydelig rolle i den følgende periode.

Bronzealderens klima var ideelt. Lange, varme, sollyse somre — dog alligevel med netop den tilstrækkelige nedbør. Vintrene var milde, så milde, at kvæget kunne gå ude hele året.

Bronzealderen betegner et af højdepunkterne i dansk fortidshistorie. Når man i vore museer betragter de prægtige bronze-

Fig. 8. Således endte også jernalderlandsbyen ved Banemarksvej sine dage. — Brandeksperiment i Historisk-Arkæologisk Forsøgscener i Lejre.

ting, som nu har fået den smukke grønlig patina, gribes man uvilkårligt af undren over hine fjerne tiders tekniske formåen og kunstneriske skaben.

Jernalderen o. 400 f. Kr. — 800 e. Kr.

Kelterne. Omkring 400 f. Kr. brød folkeslaget kelterne op fra deres hidtidige bosættelsesområde i Sydfrankrig. Hvor de drog frem mødte de selvfølgelig modstand hos den fastboende befolkning. Af afgørende betydning for Danmark var det, at fjendskabet mellem kelterne og germanerne i et langt tidsrum blokerede handelsvejene ad de nordtyske floder. Vi var blevet afskåret fra de områder, hvorfra vi hidtil havde importeret vort metalforbrug (Sydtyskland, Böhmen og Østrig). I stedet måtte Danmark nu anvende sin hjemlige reserve — den jernholdige mosejord *myremalm*.

Men også *klimaet* gjorde tilværelsen besværlig i den keltiske jernalder. Gennem hele bronzealderen var vejret varmt, tørt og

solrigt; men omkring 400 f. Kr. skiftede det nordeuropæiske klima forholdsvis brat og blev køligt og regnfuldt. Tunge slæbende skyer og alt for megen væde kom ind over landet. Det fugtighedselskende bøgetræ bredte sig på egens bekostning; lavtliggende marker oversvømmedes; mose- og hedestræknin-
gerne blev stadig større; mennesker og kvæg frøs. Misvækst og hungersnød herskede. Nogle udvandrede til sidst fra det hårdt ramte land; men de fleste blev, og de hårdere forhold skærpede viljen og opfindsomheden. Dette fik bl. a. virkning for et så vigtigt redskab som ploven. Arden havde vanskeligt ved at klare det tykke og frodige græslag, der var en følge af det fugtige klima. Derfor fandt man frem til at konstruere en muldfjælsplov, sandsynligvis båret af et hjulstel. Denne plovtpe kunne i modsætning til arden vende jorden og gav derfor en betydelig bedre bearbejdning af agrene.

I bronzealderens solrige tid kunne kvæget gå ude hele året; men da kulden og regnen satte ind, blev det nødvendigt at tage det på stald. Til det korte firkantede bronzealderhus føjedes nu stalden, hvorved langhuset opstod.

Jernalderen inddeles i afsnit, der benævnes efter de folkeslag, der på forskellig vis har haft indflydelse på livet i datidens Danmark. Den første periode benævnes *keltisk jernalder* (o. 400 f. Kr. til o. Kr. f.). I årene omkring Kristi fødsel bredte det mægtige romerske rige sig over store dele af Vesteuropa. De romerske legionærer har aldrig sat deres fødder i Danmark; men kulturelt blev landet — bl. a. ved en nu atter livlig handelsforbindelse — stærkt præget af Rom (*romersk jernalder fra Kr. f. til 400 e. Kr.*). Efter Roms tilbagegang prægedes billedet af germanerne (*germansk jernalder 400 — 800*). Tiden 800 — 1000 betegnes undertiden som *nordisk jernalder*. Den falder tidsmæssig sammen med vikingetiden og danner overgangen fra forhistorisk til historisk tid.

Jernalderlandsbyen ved Banemarksvej. Det absolut betydeligste arkæologiske fund i Glostrup stammer fra slutningen af keltisk og begyndelsen af romersk jernalder. Det blev gjort i 1958 ved udgravningen til Skandinavisk Motor's lagerhaller på Banemarksvej. Det viste sig, at der her havde ligget en jernalderlandsby. Byens hovedområde havde været placeret mellem det

nuværende jernbaneterræn og grænsen til Brøndbyernes kommune; men fund af hustomter på Bromarksvej og Hederavej viser, at byen også har haft en ret betydelig udbredelse imod syd. Den overvejende del af resterne efter byens nordligste del er gået til grunde ved anlæggelse af jernbanen. Et enkelt fund af en grube med pottemagerler blev gjort ved Sydvestvej.

Udgravningsarbejderne blev ledet af ingeniør *Arne Bjørn*.

Der fandtes sikre spor af seks huse; men antallet har sandsynligvis været betydeligt større.

Jernalderhuset. Det største og bedst bevarede af husene lå i den østlige del af byen. Det var placeret i retningen nordvest-sydøst. Den nordvestlige del var blevet ødelagt ved anlæg af jernbanen. Denne placering er karakteristisk for jernalderens huse, der var solvendte; d. v. s. med længdeakse øst-vest. I regelen er der dog — som her — en afvigelse mod nord, begrundet med, at dagens varmeste tidspunkt falder ca. en time efter middag.

Huset har været godt 5 m bredt og ca. 14—16 m langt. Længden kan kun angives tilnærmelsesvis på grund af ødelæggelsen i den nordvestlige del.

Husets vægge har bestået af jordgravede stolper forsynet med risfletning (sml. fig. 7), på hvilken der har været lerklining. Taget, der må have været tækket enten med enorme mængder hø eller med græstørv, har været båret oppe af to rækker stolper anbragt ca. 1 m fra væggen.

I husets midte fandtes spor af det åbne ildsted.

Takket være det banebrydende arbejde ved Historisk—Arkæologisk Forsøgscenter i Lejre er vort kendskab til jernalderens huse i de senere år blevet væsentligt forøget. Gennem det praktiske arbejde med at bygge husene har man gang på gang erkendt, at mangfoldige enkeltheder ved husene må have været konstrueret anderledes, end man tidligere havde tænkt sig. F.eks. mente man, at aftrækket fra det åbne ildsted måtte være en åbning i *midten* af taget; men forsøgene har vist, at det er absolut mere hensigtsmæssigt med *to åbninger* — en i hver ende af huset.

Særligt bekendt er brandforsøgene i Lejre, hvor man har foretaget et fingeret uheld ved arnen og ladet et rekonstrueret jern-

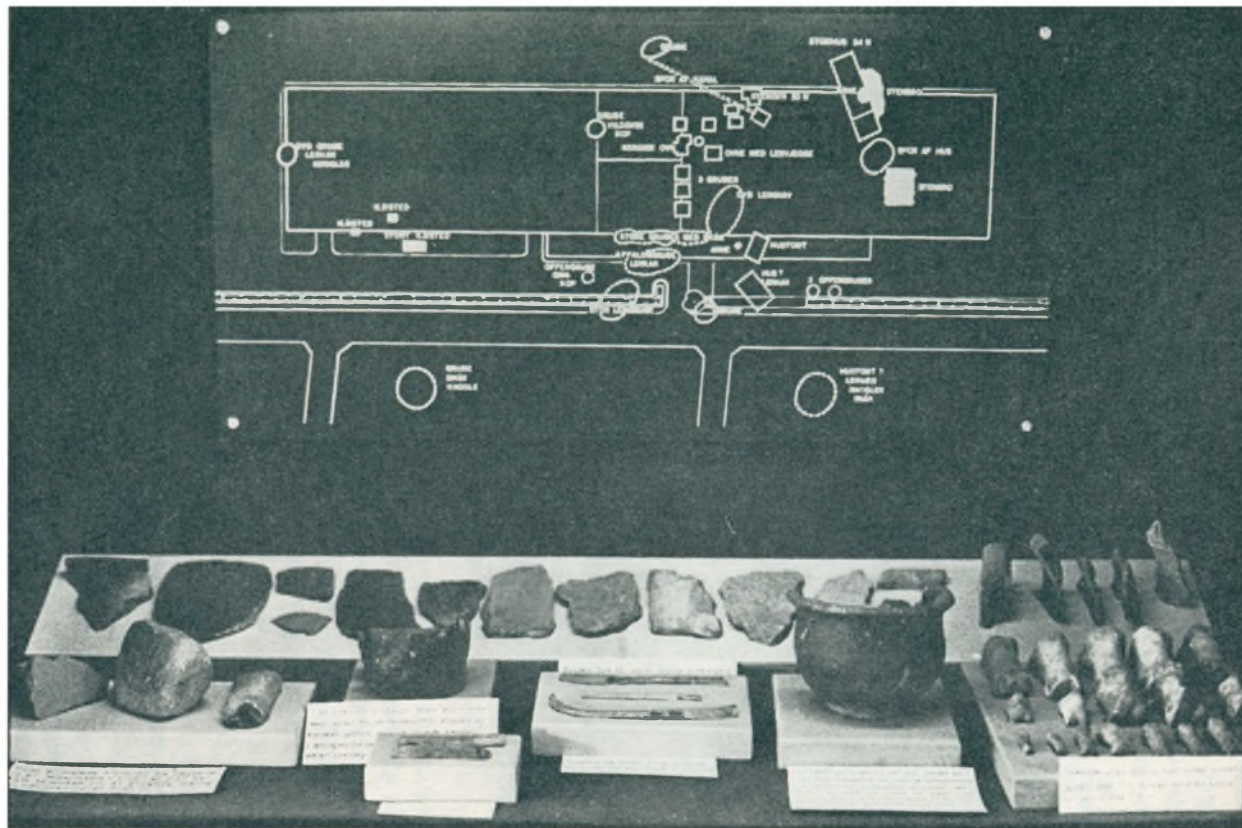

Fig. 9. Den arkæologiske samling på »Skandinavisk Motor«.

alderhus nedbrænde. (Fig. 8). Udgravninger har vist, at en meget stor del af jernalderens huse i sin tid er blevet luernes bytte — dette gælder også for Glostrup-husene. Ved at sammenligne en kunstig brandtomt fra et hus, hvis indretning man kender til punkt og prikke, med en original brandtomt, er det muligt

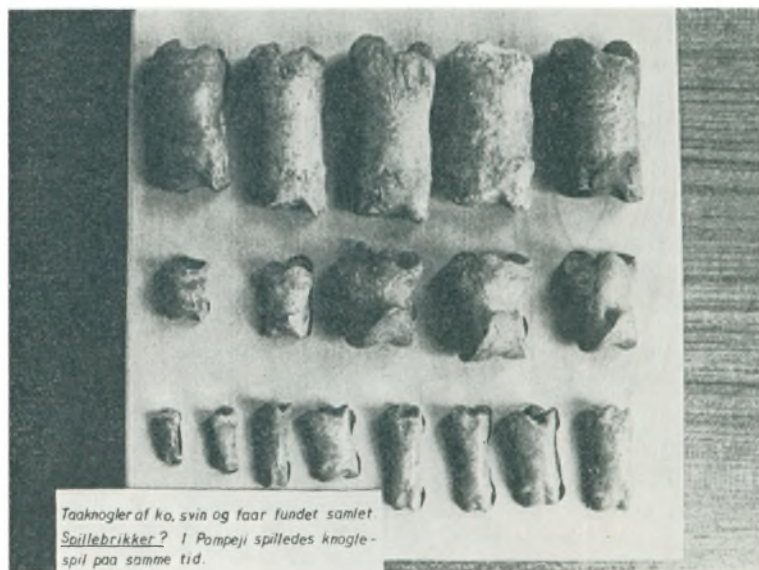

Fig. 10. Samling af tå-knogler, der sandsynligvis har været anvendt som spillebrikker.

dels at erkende, hvilke fejl, der må være begået ved rekonstruktionen og dels at give et bidrag til opklaring af hidtil dunkle spørgsmål vedrørende jernalderhuset.

Dyrekogler og forarbejdede bensager. Ved de mange udgravninger i den vestlige del af Jylland er det kun sjældent, at man er truffet på dyrekogler og bensager. Forklaringen er, at i disse sandede egne vaskes knoglestykker ligefrem væk af det nedsivende vand. I Glostrup-fundet lå bensagerne derimod indkapslet i næsten vandtæt ler, hvorfor de var særdeles velbevarede.

Dyrekoglerne fortæller os, hvilke husdyr, man har holdt i landsbyen. Det drejer sig om hest, ko, ged, får, svin og gås. Kørne var af en betydelig mindre race end nutidens. At man

undertiden har suppleret føden ved jagt i de omliggende skove, kan vi se af knogler fra vildsvin, hjort og rådyr.

En meget stor del af fundene repræsenterede forarbejdede bensager. Ben har været brugt til mange forskellige slags red-

Fig. 11. Kalkmaleri fra Pompeji. De to kvinder spiller knoglespil.

skaber — lige fra skovle af okseribben til fint udskårne stoppenåle. Det fineste arbejde var en lille dekoreret benring, som fandtes i flere stykker ved et stolpehul. Dette husflidssmykke har sandsynligvis været en bestanddel af tidens kvindedragt.

På tre steder fandtes samlinger af blankpolerede og kant-slidte tå-knogler fra okse, svin, får og gås. Hvad har de været anvendt til? Udgraveren Arne Bjørn har fremsat den teori, at de har været spillebrikker. (Fig. 10).

I Pompeji findes et kalkmaleri, der er blevet til, samtidig med at Glostrup-jernalderbyen eksisterede. (Fig. 11). Maleriet viser to unge kvinder, der spiller „knoglespil“ med tå-knogler af okse — og det er jo meget sandsynligt, at et spil, som var på mode hos romerne, har fundet vej imod nord.

Pottemagerne. Husets beboere har været pottemagere. Både

inden for husets område og adskillige steder i det omliggende terræn fandtes gruber med tilberedt pottemagerler.

De fleste af de fundne gruber var ca. 1 m i diameter og o.

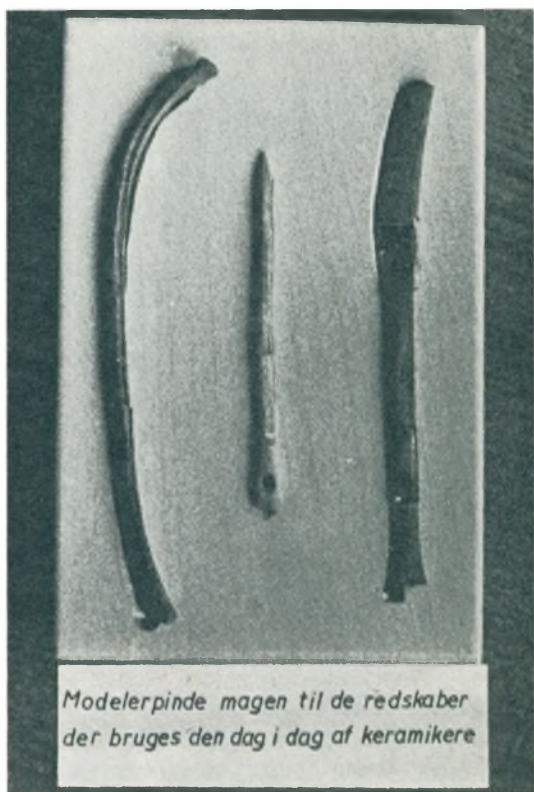

Fig. 12. Modelerpinde.

1/2 m dybe. Under stadig tilsætning af vand er leret blevet æltet med bare fødder, indtil det har opnået den rette konsistens. Spor af trækul viser, at man derefter har tilsat noget brændeaske. Denne aske indeholder kaliumkarbonat, som påvirker leret kemisk, således at brændingstemperaturen nedsættes; samtidigt gør det leret mere smidigt.

For at kunne anvendes til keramik skal leret have et vist indhold af sand. Rent ler mangler bæreevne, hvorfor karrene vil synke sammen under tørringen. Det viste sig, at Glostrup-potte-

magerne selv har fremstillet sand ved at gløde granitsten og derefter knuse dem. Flint kunne ikke anvendes, da det under brænding udvider sig og derfor sprænger karrene.

Når leret var færdigtilberedt, blev gruben lukket med jord, og leret blev lagret, indtil det overskydende vand var sivet bort. Herefter kan leret holde den rette konsistens i meget lange tidsrum. Af det ler, som Glostrup-pottemagerne tilberedte for et par tusind år siden, har keramikeren Ebbe Skovgård på Forsøgscentret i Lejre fremstillet lerkar af høj kvalitet.

Efter formningen skal lerkar tørres et par dage, hvorefter overfladen glittes, d. v. s. at den gnides med en stor, flad sten eller med et ribben af svin eller får. Flere af de fundne knogler viste tydelige spor af, at de havde været anvendt på denne vis. (Fig. 12). Efter en fortsat tørring på ca. 1 måned har lerkarrene været klar til brænding.

Glostrupovnen. 30—40 m vest for huset traf man på ovnanlæggene. Den ene af ovnene var så velbevaret, at man har kunnet foretage en *rekonstruktion* af den i Historisk—Arkæologisk Forsøgscenter i Lejre.

Den rekonstruerede ovn (fig. 13) er opført af et stormasket risfletværk. Der er to dybereliggende fyrrum — et hovedfyre og et sidefyre. Til riste i bunden af fyrrummene og til beklædning i ildsluget er anvendt granitsten. Skorstenen er opført af græstørv, indvendig foret med et lag ler. Græstørv er ligeledes anvendt til isolering af ovnen.

Inden ovnen kan tages i anvendelse, skal den „brændes til“, hvorved lerklining bliver hård og fast som sten. Herefter er ovnen klar til at fungere. Lervarerne bliver sat ind gennem åbningen mellem de to fyre (på tegningen markeret „dør“). Efter at åbningen er klinet til, forfyres der i sidefyret i omkring tre timer, hvorefter dette lukkes og hovedfyret antændes. Den samlede brændingstid er seks-syv timer. Lader man hovedfyret være åbent under hele brændingen, sker denne under stor ilttilførsel. Dette giver — alt efter lerets indhold af kalk — rød eller gul keramik. Ønsker man sort, må ilttilførslen reduceres, derfor må både skorstenen og fyråbningen være lukkede.

Glostrupovnen virker mere industrimæssig i sin udførelse end de øvrige kendte ovne fra jernalderen. Den er effektiv, rum-

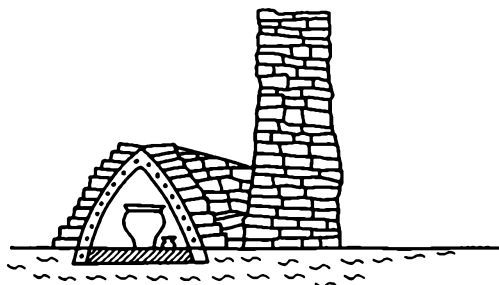
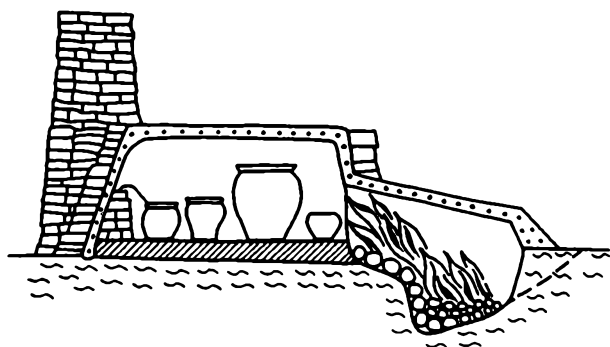
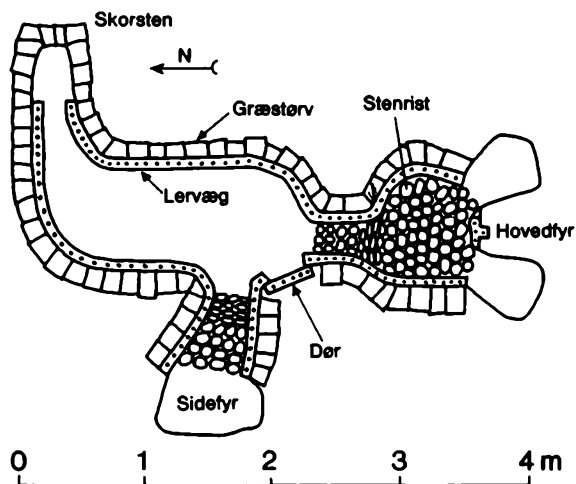

Fig. 13. Glostrupovnen. Grundplan, længdesnit og tværsnit.

Fig. 14. To tusind år gammel Glostrup-keramik.

melig og solid. Der kan foretages mellem 30 og 40 brændinger i den, uden at det er nødvendigt med reparation. En særlig fordel sammenlignet med andre ovne er det, at her befinder ild og lervarer sig i hvert sit rum, hvorved keramikken kun kommer i forbindelse med de hede forbrændingsgasser, hvad der giver en større sikkerhed for en vellykket brænding.

Temperaturen i Glostrupovnen kan nå helt op på ca. 1000 grader.

Indtil dato har man i Lejre foretaget mere end 50 brændinger i Glostrupovnen. I øvrigt er det muligt i Lejre at købe keramik fremstillet i Glostrupovnen. Disse ting er kopier af de originale keramikgenstande fra jernalderen.

Ved undersøgelserne på Banemarksvej fandtes talrige rester af de ting, som vore forfædre har fremstillet i tiden omkring Kristi fødsel. Desværre var det ikke muligt at samle blot ét eneste stykke fuldstændig komplet. Ved dyrkning af området gennem århundreder er mængder af potteskår forsvundet.

De bevarede rester er dog tilstrækkelige til at fortælle os, at de gamle Glostrup-pottemagere har været særdeles dygtige fagfolk. (Fig. 14). De har mestret alle datidens keramikformer lige fra fine, små sorte kopper til store, ca. 80 cm høje lerkar, som brugtes til opbevaring af korn.

Fund af jernholdige slagger tyder på, at man også i Glostrup-jernalderbyen har foretaget jernudsmeltning. Det lykkedes også at finde nogle af de lavovne, der har været anvendt til jernudsmeltningen. Desværre blev fundet gjort på et så fremrykket tidspunkt, at der ikke blev levnet tid til en arkæologisk undersøgelse. Lavovnene har været placeret på den nuværende godsbanegårds terræn. Den jernholdige mosejord — myremalmen — har man haft mulighed for at hente lige i nærheden, hvor der tidligere har været to moseområder, Appemose og Glosemose. Ved jordarbejder fandtes tørveaflejring på den østlige del af Skandinavisk Motor Co.'s grund.

Gennem århundreder har der i den sydlige del af det nuværende Glostrup ligget en by, hvorfra der er udgået en keramik af så høj kvalitet, at den må have været efterspurgt i de omliggende egne. Men en dag i det tredje århundrede e. Kr. har ilden taget magten fra menneskene. Landsbyen er blevet omdannet til en rygende ruin; indbyggerne er flygtet, og de er aldrig vendt tilbage til deres gamle hjem, som hurtigt må være groet til, og nogle århundreder senere er ploven gået hen over det sted, der rummede mindet om, hvad man kan kalde Glostrups første industrielle virksomhed.

Landsbyernes grundlæggelse

Hvissinge. Omtrent samtidigt med, at jernalderlandsbyen gik til grunde, opstod den ældste af kommunens nuværende byer — Hvissinge — og hvem ved; måske er det netop flygtninge fra den katastroferamte landsby, som har været Hvissinges grundlæggere.

I Trap: Danmark omtales et arkæologisk fund i Hvissinge. Det drejer sig om en affaldsgrube fra keltisk jernalder — altså netop fra den tid, da landsbyen ved den nuværende Banemarksvej blev luernes bytte.

Det er imidlertid langt fra altid, at man har arkæologiske vidnesbyrd at støtte sig til, når man søger at aldersbestemme en by. Det bedste hjælpemiddel er selve stednavnet, specielt endelsen, idet det viser sig, at til skiftende tider har forskellige endelser været på mode.

Som det fremgår af skemaet side 39 er Hvissinge grundlagt før 500 e. Kr. Byen har sin oprindelse helt tilbage i oldtiden. Ordet *-inge* betyder „hjem“ eller „beboere af“. Vi anvender stadig ordet i denne betydning. Færing er beboere på Færøerne; falstringer beboere på Falster o. s. v.

Forleddet i Hvissinge kommer af ordet *vese*, der betyder en mose eller en sumpet strækning. En hvissing var altså en person, som boede ved mosen. Senere fik stedet navn efter beboerne og kom til at hedde Hvissinge.

I ældre tid stavedes navnet mere korrekt *Vessinge*; men man har åbenbart syntes, at bogstavet *i* lød finere end *e*, og det stumme *h* er sandsynligvis sat på af folk, som til overmål har fået indterpet *hv-*ord i skolen.

Ejby. De to næstældste byer er Ejby og Avedøre, der begge stammer fra vikingetiden o. 800 — 1000. Navnet Ejby (Egby)

fortæller os, at byen er opstået i et skovområde, der har været præget af egetræer. På de gamle markkort forekommer ofte ordet *lund* som et minde om de rester af storskoven, der fik lov til at blive stående langt op i tiden. Et andet ord, som går igen flere steder, er ordet *brand*. Ved den nuværende Ejby Udlandsvej lå således Muldbrandsagrene, og syd for den nuværende Jyllingevej træffer man på Brands-pileagrene, og nord for byen lå Brandsbjergagrene. Disse navne fortæller måske noget om, hvor-

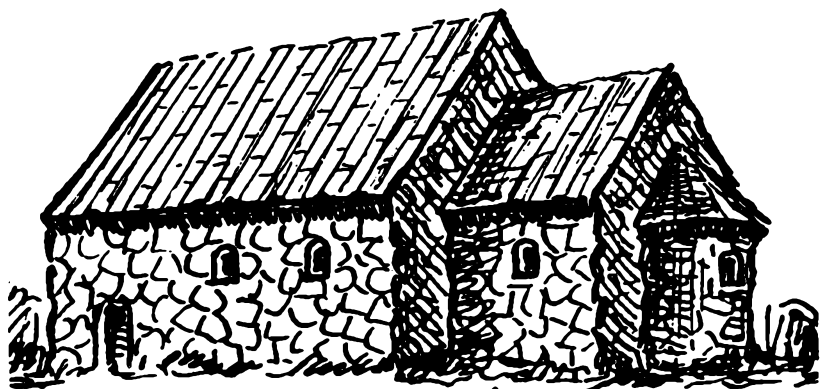

Fig. 15. Skitse af Glostrup kirke, således som den må have set ud i den ældste periode (ca. 1150—1470).

ledes skoven er blevet ryddet — ganske simpelt ved afbrænding — altså en sen form for svedjebrug.

Avedøre er som nævnt jævn gammel med Ejby. Endelsen *-øre* betyder „*stenet strandbred*“, derimod er forleddet betydeligt vanskeligere at forklare. Hvor mærkeligt det end kan lyde, har det sikkert forbindelse med de gamle navne på Hvidovre og Rødovre. Disse to stednavne er i tidens løb blevet ændret til ukendelighed. I følge Roskildebispens jordebog var betegnelserne o. 1370 *Aworthæ-ydræ* (Hvidovre) og *Aworthæ-øfra* (Rødovre). *Avedøre* betegnes som *Awethæ-øræ*. Da byer, som ender på *-øre* ofte som forled har navnet på en lokalitet, der ligger længere inde i landet, skulle *Avedøre* altså betyde Rødovres og Hvidovres stenede strandbred. — Unægteligt et nedslående resultat at komme til i disse kommunesammenlægningstider — men vi skynder os at tilføje, at tolkningen er behæftet med usikkerhed.

Man har ofte undret sig over, hvorfor Avedøre hører til Glostrup kommune. En gammel overlevering mener at kunne svare på spørgsmålet. Avedøre er som tidligere omtalt grundlagt i vikingetiden; men i følge de gamle overleveringer hørte Avedøreboerne til de mere mageligt anlagte vikinger. Hvorfor skulle man sejle på lange togter til England eller Frankrig, når der kom en mængde rigt lastede købmandsskibe lige forbi, hvor man boede. For nogle Avedøreboere var fristelsen i hvert fald for stor. Selv kaldte de sig vikinger; de omkringboende benævnte dem sørøvere. Da den tid kom, da man begyndte at opføre kirker, mente folkene i Avedøre, at de var for få til at magte en sådan opgave, hvorfor de henvendte sig til indbyggerne i Brøndbyøster og spurgte, om de måtte være med i deres kirkebyggeri; men her brød man sig ikke om at have sørøvere i menigheden. I Glostrup kendte man derimod ikke så meget til Avedøreboernes meriter. Derfor lykkedes det dem at komme med i Glostrup sogn og dermed også senere i Glostrup kommune.

Avedøre kom i kirkelig henseende alligevel en overgang til at henhøre under Brøndbyerne. — Men det er en helt anden sag.

Glostrup. Som den yngste af kommunens byer kommer Glostrup med under den sidste — og største — landsbygrundlæggelse fra o. 1100 — 1250. Den sandsynligste datering for Glostrup ligger omkring midten af 1100-tallet. Første gang byen omtales er i 1170.

I tiden 1000 til 1250 må der have fundet en stærk stigning sted i befolkningstallet. Da der imidlertid var grænser for, hvor meget en bestående landsby lod sig udvide, valgte man ofte at grundlægge en ny bebyggelse — en såkaldt torp. Disse byer har næsten altid et personnavn som forled — sandsynligvis navnet på den, som har været nybyggernes leder.

Engang o. 1150 er en mand ved navn *Glob* draget ud fra en af de ældre omkringliggende byer. Sammen med sin flok af pionerer er han gået i gang med at rydde nyt land i storskoven — land, der skulle give plads for *Globs-torp*. Gulduglen (en globe) i Glostrups byvåben minder os stadig om byens grundlægger.

Den periode, i hvilken Glostrup er blevet til, er med god ret blevet kaldt *den indre kolonisation*. Der er blevet udfoldet en hel

fantastisk aktivitet. I tiden 1000 til 1250 er der opstået én ny torp-by pr. eksisterende sogn. I alt findes der o. 2000 byer med torp-endelsen, som i vore dage er ændret til -rup, -drup eller -strup.

De fire byer, Hvissinge, Ejby, Avedøre og Glostrup kom til at udgøre et sogn. Avedøre dog først fra o. 1150. Om sognenes oprindelse ved man kun lidt; men meget tyder på, at de er ældre end kristendommens indførelse. Ordet sogn menes at betyde et område, hvorfra beboerne søgte samme tingsted og samme helligdom; thi de to ting hørte nøje sammen. De guddommelige magter skulle våge over tingets retfærdige beslutninger og give dem kraft og styrke.

Efter kristendommens indførelse overtog kirken sogneinddelingen. Ved den første kommunallov gennemførelse i 1842 anvendte man de gejstlige sogne som grundlag for kommuneinddelingen.

Stednavne

Grundlæggelse	Forled	Efterled	Betydning	Antal	Eksempel
Før 500 e. Kr.	Naturforhold	-inge	Hjem	ca. 400	Hvissinge, Jyllinge.
		-um	Beboer af	ca. 250	Farum.
500-800	Naturforhold	-løse	Græsgang, Eng	ca. 80	Vridsløse, Sengeløse, Vanløse, Stenløse.
		Personnavn	-lev	Ejendom	ca. 280
	Personnavn	-sted		ca. 220	Haraldsted, Hersted.
800-1100	1) Natur a. Højdeforh b. Jordbund c. Plantevækst 2) Genstande frembragt af mennesker	-by		ca. 650	Bjergby, Dalby Sandby, Lyngby, Hedeby, Ejby, Broby, Brøndby, Mølleby.
		Naturforhold	-toft(e)		ca. 100
	Naturforhold	-ør(e)	Stenet strandbred		Avedøre, Skelskør.
1050-1250	Personnavn	-torp (rup, drup, strup)	Nyanlagt by	ca. 2000	Aagerup, Nielstrup, Pederstrup, Glostrup.
	Personnavn	-rød	Rydning i skov	ca. 150	Ebberød.

Glostrup kirke

Omkring Glostrup kirke hæver endnu nogle århundredgamle asketræer deres ærværdige kroner. I den hedenske tid var asken det hellige og livgivende træ — i det boede en ganske særlig kraft. Skulle de nuværende træer være efterkommere af hine tiders helligtræer? Vi ved intet herom; men tanken, at højdedraget ved den nuværende kirkebygning engang skulle have været fælles ting- og helligsted for Ejby- og Hvissingeboerne, er nærliggende. Når kirken blev rejst i den yngste og mindste af sognets byer, kan det måske skyldes, at man fra gammel tid var vant til at søge netop dette sted. Det skal dog fastslås, at tanken om et hedensk helligsted forud for den nuværende kirkebygning udelukkende er en hypotese. Der findes ingen arkæologiske vidnesbyrd, som kan støtte den.

Kirken er den ældste bygning i Glostrup — fra o. midten af 1100-tallet. Måske er den endog rejst før Glob lod den omliggende skov rydde for at give plads til en ny torp.

Hvem har bygget vore middelalderlige kirker? Nogle havde kongen som bygherre; andre opførtes af stormænd. På Sjælland var især Hvideslægtens medlemmer aktive kirkebyggere. Langt det store flertal af kirkerne er dog rejst i fællesskab af landsbybønderne — dette gælder også Glostrup kirke.

Bag kirkens nuværende røde skalmure finder vi stadig det oprindelige byggemateriale — granitstenene. Disse sten havde istidens gletschere gavmildt spredt ud over landet. Da stenkirkerne begyndte at rejse sig her i landet, gik også vort sogns beboere i gang med at samle byggemateriale sammen. Langsomt er det gået, for hårdt og besværligt var arbejdet med at transportere de mange og tunge sten, men ufortrødent har man fort-

sat det strenge arbejde, indtil store bunker sten lå på højdedraget og ventede — ventede på stenmesterens komme.

Stenene skulle tildannes og murene skulle rejses. Hvem havde kendskab og erfaring i de dele. Næppe nogen af bønderne. Der fandtes ikke ét eneste stenhus i sognet. Bøndernes huse var af træværk og med lerklinede vægge. Nej, man har sikkert måttet vente med byggeriet til en af de omrejsende stenmestre engang ville komme til byen. Stenmesteren! Denne næsten overnaturlige skikkelse, som kendte den mærkelige kunst at opløse sten; bruge opløsningen til at sætte andre sten sammen med for til sidst at lade bindemidlet hærde, således at det atter blev til fast sten. — Kalkbrænding og anvendelse af mørtel var ukendte begreber for bønderne.

Endelig en dag kom da stenmesteren og hans medhjælpere også hertil, og arbejdet kunne gå igang. Grøfter blev gravet ud, hvor murene skulle rejses; store sten blev flækkede, og stenenes flade sider blev anbragt mod ydersiden og mod indersiden. Der rejstes egentlig to mure, og i mellemrummet anbragtes mindre sten i en kalkblanding. Denne teknik kaldes kassemur. (Fig. 16). Vinduerne var små og rundbuede. De runde buer over vinduer og døre var vanskelige at hugge ud i granit. Derfor valgte man her materialer, som var lettere at have med at gøre — til gengæld måtte man langt for at hente dem: Limsten fra Stevns og frådsten (kildekalk) fra Roskildeegnen.

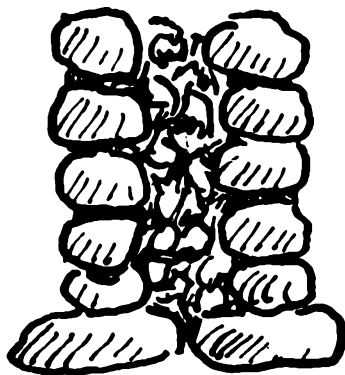

Fig. 16. Tværsnit af kassemur.

Fig. 17. Kirkeloftet med et velbevaret sydvendt, romansk vindue.

Bygningshistorie og -beskrivelse

Omkring midten af 1100-tallet må Glostrup kirke have stået færdig, men den fremtrådte i en ganske anden skikkelse end den vi kender i dag. Den ældste romanske kirke har bestået af tre dele: skib, kor og absis. Adgangen fra skib til kor har været gennem en korbue i en såkaldt triumfvæg, således som man endnu ser det i en stor del af vore gamle landsbykirker. Ulejlig er man sig op på kirkeloftet, kan man herfra endnu se skibets oprindelige, romanske granitmure. Hver af disse langmure har formentlig haft tre vinduer. Af disse er de midterste i nord og syd stadig bevaret; men kun en del af sydvinduet er synligt på grund af de senere indbyggede hvælvinger. (Fig. 17). Kirken havde ligesom andre romanske kirker to døre: kvindedøren imod

nord og mandsdøren imod syd. Norddøren, som nu fører ind til det Nissenske kapel, står stadig med sin oprindelige runde kridtstensbue. Syddøren havde sin plads, hvor kirkens nuværende hovedindgang er placeret, men da denne dør senere er blevet gjort større, er sporene efter de oprindelige forhold forsvundet.

Fig. 18. Glostrup kirke set fra sydøst. Ved en stor restaurering i 1873—74 blev skibets langsider skalmuret med røde teglsten, vinduerne ændret og våbenhuset helt ombygget.

Nogle buede sten, som sidder indvendig i den nuværende nordre korvæg, er det eneste minde om den halvrunde romanske apsis, der blev nedrevet i begyndelsen af 1500-tallet. Ved den ombygning, som fandt sted på dette tidspunkt, har man genanvendt en del af det gamle byggemateriale. Stenene fra den forsvundne apsis blev påvist af museumsinspektør *Erik Skov*, Nationalmuseet, ved en undersøgelse i sommeren 1960.

Med skib, kor og apsis — men uden tårn og våbenhus — skulle Glostrup kirke komme til at stå i omkring fire århundreder. I sengotisk tid kom bygningen imidlertid til — i løbet af det for-

holdsvis korte åremål fra o. 1470 til o. 1530 — at undergå mange og dybtgående ændringer.

Det første der skete var, at skibets hidtidige bjælkeloft o. 1470 blev erstattet med to hvælvingsfag. Dette nødvendiggjorde også en ændring af vinduerne, idet de gamle nu delvis blev dækkede af hvælvingerne. Ca. 30 år senere blev det romanske korparti nedrevet, og i stedet opførtes et nyt og større i samme bredde

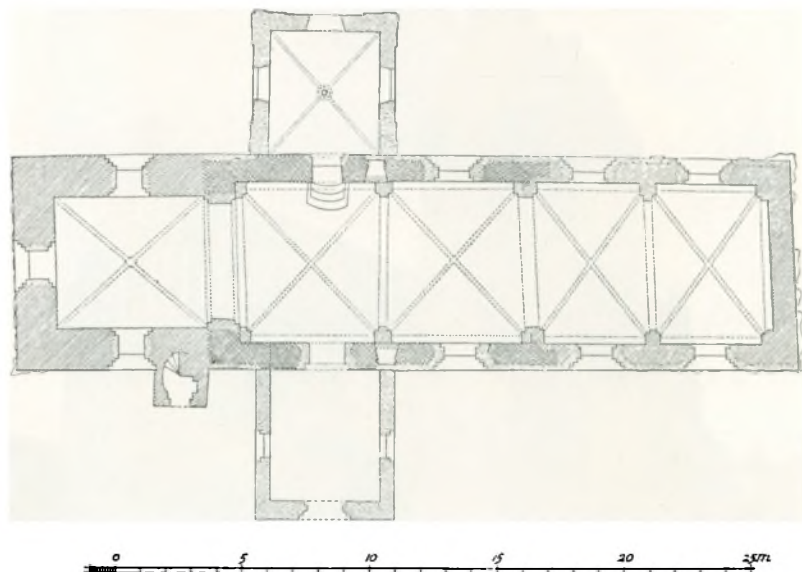

Fig. 19. Glostrup kirke. Grundplan. Det krydsskraverede viser de bevarede oprindelige dele. Det enkeltskraverede markerer gotiske tilbygninger o. 1500—1525, og det prikkede bygningsdele fra nyere tid.

som skibet. Byggematerialet til østforlængelsens ydermur var teglsten. Til den indvendige mur anvendtes materiale fra det nedrevne korparti. Det nye kor var i en kortere årrække forsynet med fladt bjælkeloft. Omkring 1525 erstattedes dette loft dog af to hvælvingsfag og triumfmuren blev nedrevet, således at kirken udgjorde ét stort rum.

Ved restaureringen i 1960 fremdroges to nicher i korets væg. Måske har disse nicher engang været åbninger til det fri, således at mennesker med smitsomme sygdomme ude fra kirkegår-

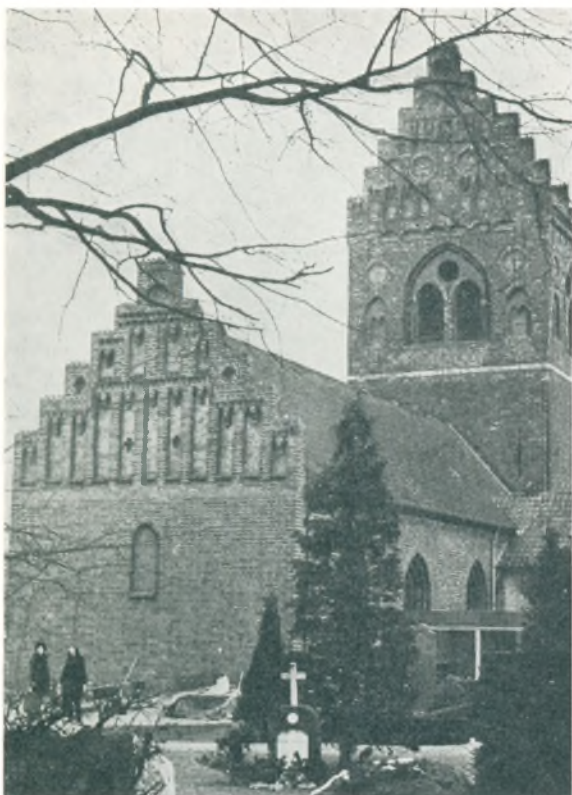

Fig. 20. Tårnets og korpartiets østgavl.

den har haft mulighed for at følge gudstjenesten og modtage nadveren. Det kan også tænkes, at der i disse nicher har været anbragt små sidealtre. I den katolske tid havde man ofte et lille Maria-alter mod nord og i sydsiden et alter for den helgen, til hvilken kirken var indviet. Hvilken helgen, Glostrup kirke har været indviet til, vides dog ikke.

Kirkens østgavl er forsynet med kamtakker. (Fig. 20). Dette smukke stykke arkitektur har til alt held fået lov til at stå urørt siden 1500-tallets begyndelse. Midt i gavlen ses en forholdsvis smal, spidsbuget blænding. Måske har der her været et vindue. I øvrigt er gavlen smykket med såkaldte pibeblandinger, ordnet i to etager, der er adskilt med et indlagt savtakskifte.

Fig. 21. Døbefont. Den høje kumme er smykket med en bred palmebort. Ved overgangen til foden ses to modgående tovstave. Skånsk arbejde af kalksten fra o. 1150.

Øverste etages pibeblændinger flankeres af to små rudeblændinger. I den øverste kamtak ses en rundblænding. I blændingerne på hver side af nederste etages midtblænding er der anbragt to græske kors.

Det samtidige tårn er et særdeles smukt eksempel på, hvorledes gotikens bygmestre forstod at udnytte teglstenenes muligheder, specielt gennem en rig og varieret anvendelse af forskellige blændingstyper. Gavlene er forsynede med hver elleve kamtakker af lidt forskellig bredde. Overgangen til det meget høje klokkestokværk markeres udvendigt af et kridtstensbånd.

Tårnet har i øvrigt så store ligheder med tårnet ved Roskilde

rådhus, at man mener, at de to tårne må have haft samme arkitekt. Roskilde-tårnet har hørt til den under reformationen nedrevne St. Laurenti kirke.

Adgangen til Glostrup-tårnet er gennem det samtidige trappehus på sydsiden. Den lille bygning er imod vest og syd smykket med et kridtstensbånd, der fortsætter rundt om tårnet i en højde af ca. 2,20 m over brolægningen. Over den fladbuede dør er der anbragt en lyssprække, hvis øverste del er skåret ud i en kridtsten.

I tårnet hænger to klokker. Den ældste er mere end fire hundrede år gammel, idet den er støbt i 1558. Den er prydet med tre skriftbånd med indskrift på henholdsvis latin og dansk: „Si dens por(!) nobis quis contra nos. Werbum domini manet in eternum. Iniciun sapientia(e) trimor(!) Domini“. („Hvis Gud er med os, hvem kan da være mod os. Herrens ord bliver i evighed. Begyndelsen til visdom er gudsfrygt“). — „Blev jeg støb(!) af Lauris Massø(n). Anno MDLVIII Kiøbenhavn. Ten menige rove(?) Sonne Men til Nøte oc Gaun“.

I den danske indskrift omtales de „menige rove sognemænd“. Ordet rove har ingen mening, og det må derfor antages at være en fejlskrivning. Det mest nærliggende er, at der i stedet for rove skulle have stået ovre. I 1500-tallet benævntes Rødvore og Hvidovre under ét Ovre. Måske har klokken oprindeligt været bestemt hertil.

Den største og yngste af klokkerne er oprindeligt fra 1708; men i 1848 blev den omstøbt. Tværmålet er 120 cm og vægten 500 kg.

Kirkeklokker er støbt af malm, en legering af 80 procent kobber og 20 procent tin.

Foruden ringning ved kirkelige handlinger og morgen- og aftenringning, ringes der i Glostrup også et kvarter i tolv. Skikken stammer fra den tid, da byen endnu var en landsby. Når kirkeklokken lød, vidste folk, at det var ved de tider, at man skulle begive sig hjem til middagsmaden.

Kapellet på kirkens nordside er opført o. 1760 som gravkapel for den daværende kirkeejer Hans Nicolaj Nissen og hans hustru. Bygningen er opført af gule Flensborgsten. Stilarten er rokokko. Såvel kirke som kapel var indtil 1873 hvilkalkede, hvad

der bevirkede, at tilbygningen, der i vore dage ikke harmonerer alt for godt med kirken, dengang let gled ind i helheden. (Fig. 22).

Våbenhuset blev helt ombygget i 1873—74.

Inventar. I våbenhuset ses to renæssancegravminder fra sognepræsterne *Simon Jenssøn* (vestvæggen) og *Morten Claussøn*

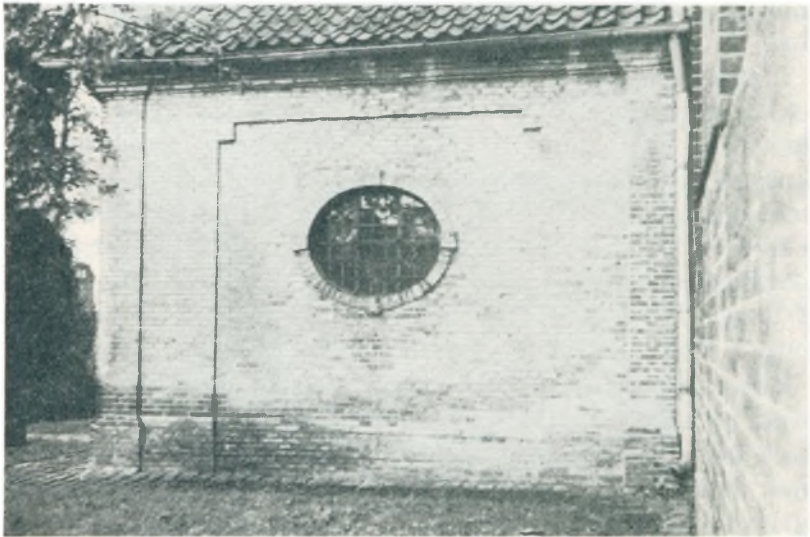

Fig. 22. Det Nissenske Kapel. Opført i rokokostil.

(østvæggen). Ligstenene har oprindeligt ligget i koret, men blev flyttet, da korgulvet i 1924 blev forhøjet. Gulvhøjden i koret havde indtil da været i samme plan som kirkens øvrige gulv.

Simon Jenssøns ligsten, som er af gotlandsk kalksten, måler 168×117 cm. I den velbevarede stens hjørner ses de fire evangelisters tegn: engel (Matthæus), løve (Markus), okse (Lukas) og ørn (Johannes).

Simon Jenssøn var sognepræst i Glostrup fra 1582 til 1619, d. v. s. i 37 år. En af hans sønner Niels Simonsøn Glostrup blev sognepræst ved den nuværende domkirke i Helsingør stift, St. Olai. Senere opnåede han at blive biskop i Norge over Oslo og Hamar stifter.

Morten Claussøn efterfulgte *Simon Jenssøn* i 1619. I følge

ligstenens indskrift døde han i 1659, andre kilder opgiver 1660. Hans sidste leveår er således faldet i de vanskelige tider under Københavns belejring og den svenske besættelse af det øvrige Danmark. Også Morten Claussøns sten er af gotlandsk kalksten; men foruden evangelisttegnene ses øverst den opstandne Frelser. Målene er 199 × 133 cm.

I våbenhuset findes endvidere en slidt kalkstenstavle med følgende indskrift: „Første Generalfiskal over Danmark og Norge. Fød 1624. Død 1674. Magister Søren Cornerop. Lever i Christo“. Midt på stenen findes et kronet hjerte med et kors.

Inde i kirken, på skibets sydside, vest for indgangsdøren, ses et andet minde for samme *Søren Kornerup*. Dette har latinsk indskrift. De to Kornerup-plader er såkaldte epitafier d. v. s. mindesmærker, som ikke er (eller har været) anbragt over en grav. Af Kornerups ligsten fandtes endnu o. år 1900 nogle rester, som da fungerede som trappetrin til det Nissenske kapel.

Søren Kornerup havde taget navn efter sin fødeby Kornerup ved Roskilde, hvor faderen var sognepræst. Søren Kornerup blev dimitteret fra Roskilde Latinskole i 1648. Senere blev han lærer samme sted og var en overgang medrektor.

I 1661 udnævntes han til generalfiskal, hvilket vil sige, at han fik den øverste ledelse af skattesager, restancer, bøder og retsager vedrørende skatteforhold.

Søren Kornerup var ikke nogen særlig tiltalende person. Han benyttede i udstrakt grad sin stilling til egen fordel; ja han veg end ikke tilbage for falske anklager mod personer, som kom ham på tværs. Han kom da heller ikke til at bestride sin stilling i mere end to år; allerede i 1663 blev han afskediget.

Sine sidste år tilbragte han i Glostrup præstegård. På hvilken måde, at han endte her vides ikke.

Når man kommer ind i kirken, ser man lige for sig et krucifiks, to epitafier, samt den smukke smedejernsdør, som fører ind til det Nissenske kapel. (Fig. 23 og 24).

Krucifikset, der oprindeligt har haft sin plads i korbuen, stammer fra 1600-tallet. Figuren har grøn tornekrone, sort hår, hvidlig hudfarve samt rødt lændeklæde. Krucifikset henlå i mangfoldige år på kirkeloftet. I 1924 blev det sat i stand og ophængt på sin nuværende plads.

Fig. 23. Krucifiks og epitaf for provst Peter Andreas Aagaard og dennes familie. Døren fører ind til Det Nissenske Kapel.

Epitafiet ved siden af krucifikset er sat til minde om sognepræst Peter Andreas Aagaard, som virkede i Glostrup i årene 1746—1779. Fra 1770 var han tillige provst over Smørum herred. Provst Aagaard er den eneste sognepræst i Glostrup, som har *ejet* kirken. Han arvede den efter sin fader, som var en velstående hørkræmmer. Allerede 1755 solgte han imidlertid kirken til etatsråd Nissen.

Provst Aagaard og hans familie blev begravet i kirkens kor. Her havde Nissen ladet indrette en gravhvelving til sig selv og sin hustru. Da Nissen senere opførte kapellet, bestemte han, at gravhvelvingen skulle kunne anvendes af sognets præster. Kun

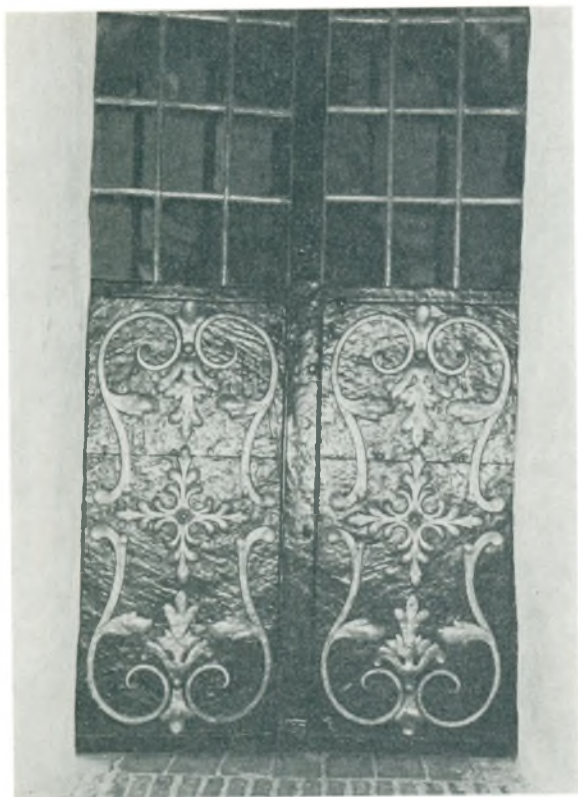

Fig. 24. Smedejernsdør til Det Nissenske Kapel.

provst Aagaard og familie gravsattes her, idet de to følgende sognepræster ikke er begravet i Glostrup, og fra 1805 blev begravelse i kirkerne forbudt.

I følge overleveringen skal provst Aagaard være gravsat i en sølvbeslået kiste til en værdi af flere hundrede rigsdaler.

Epitafiet øst for trappen til kapellet er sat til minde om etatsråd Nissen og hustru.

Alterpartiet. Altertavlen forestiller Kristus ved aftensmåltidet i Emmaus sammen med to disciple. Den er malet af P. Raadsig i 1863. Rammen er i nygotisk stil efter arkitekt Nebling. Udskæringerne på rammens kant skal symbolisere den Helligånds ildtunger. (Fig. 25).

Fig. 25. Alterpartiet.

Fig. 26. Prædikestol. Hovedfelterne viser evangelisterne stående i muslingeskalnicher omgivet af slyngninger i bruskbarok. Københavnsk arbejde fra 1635.

På alterbordet står to barokstager, skænket af H. N. Nissen i 1756. De to lys på alterbordet er en meget gammel skik. Lyset i nordsiden symboliserer evangeliet (Ny Testamente), og lyset i sydsiden symboliserer loven (Gamle Testamente).

Alterforhænget er prydet med gyldne spejlmonogrammer omsluttet af stiliseret løvværk. Monogrammernes sammenslyngede H.N.N. og E.C.P. står for Hans Nicolaj Nissen og hustru Eva Cathrine Pechüle. Kronerne ser fornemme ud over initialerne; men nogen berettigelse har de ikke.

Til venstre for alteret står *døbefonten* — kirkens ældste stykke inventar — lige så gammel som kirken selv. Den er fremstillet af skånsk kalksten. (Fig. 21. S. 46).

Fig. 27. Prædikestolsfelt. Evangelisten Johannes.
Forneden evangelistens symbol: Ørnen.

Prædikestolen er et prægtigt barokarbejde udført i 1635 af Troels Snedker i København. I dens fire felter ses evangelisterne, og mellem disse er der figurer, som skal symbolisere styrke, mådehold, tro, retfærdighed og klogskab. Figurernes fodstykker er prydet med store masker. (Fig. 26—30).

Kirkens nuværende stolestader stammer fra restaureringen i 1873—74.

Det Nissenske Kapel. Kapellet blev opført i 1760'erne. Over det indre er der spændt et krydshvælv. Gulv af gule og røde Flensborgsten, således at de røde sten danner et kors.

Hans Nicolaj Nissen, der var født i 1704, startede sin løbe-

Fig. 28. Prædikestolsfelt. Evangelisten Lukas med oxen. Figuren t. v. symboliserer mådehold, en påmindelse om ikke for ofte at skænke bægert fuldt.

bane som lakaj hos greve Ludvig Holstein. Senere blev han fuldmægtig ved Sjællands stifts renteskriverkontor. I 1745 blev han rådmand i København. Kort før sin død i 1771 udnævntes han til etatsråd og viceborgmester.

Nissen var en særdeles velstående mand. En del af formuen anvendte han til køb af Glostrup og Vallensbæk kirker. Da han og hans hustru, *Eva Cathrine Pechüle*, ingen børn havde, oprettede de den Nissenske stiftelse, hvis midler bl. a. skulle gå til de to kirker. Indtil 1. april 1948 ejede stiftelsen Glostrup kirke. På dette tidspunkt var midlerne sluppet op, og kirken blev herefter selvejende.

Fig. 29. Prædikestolsfelt. Evangelisten Markus med løven som symbol.

Nissen og hans hustru døde med knap en måneds mellemrum. Bisættelserne fandt sted i Vor Frue kirke i København. De to kister overførtes til kapellet den 26. februar 1771.

Kisterne er sortmalede egetræskister i barokstil. De er forsynede med forgyldte kisteplader. Inden for træskisterne er der zinkkister.

Ligsten i Det Nissenske Kapel. I kapellet er endvidere anbragt to 1600-tals ligsten, der blev fremdraget under de arbejder, som gik forud for opsættelsen af det nye orgel i 1953.

Lige inden for kapellets dør, ses til højre en sten, som fortæller, at „herunder hviler tvende salige børn“: *Maren Mortensdatter*, død 24. oktober 1637 i en alder af 8 år og 10 måneder og

Fig. 30. Prædikestolsfelt. Evangelisten Matthæus, hvis tegn er englen.

broderen *Claus Mortensøn*, som døde tre dage senere, 4 år og 4 måneder gammel.

Stenen til venstre for døren er et minde over kirkevæрге i Glostrup *Peder Jensen* og hustru *Mette Hansdatter*. Den er bestøt af sønnerne *Jens* og *Hans Pedersøn* i året 1607.

En kirkeværges opgaver var dengang at sørge for kirkebygningens vedligeholdelse og økonomi, at føre tienderegnskabet, at indsamle penge under gudstjenesten samt at ordne fattigplejen.

Kirkeværgestillingen, som kendes helt tilbage fra middelalderen, eksisterer stadig. I vore dage varetager kirkeværgen først og fremmest tilsynet med kirkens bygninger og inventar.

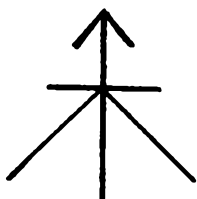
Stenen er forsynet med slægtens bomærke. Disse tegn var me-

get anvendt både af borgere og bønder. De fungerede som ejer-
mærker på bygninger, redskaber, husgeråd og kvæg. I landsby-
fællesskabets tid var det vigtigt, at hver bonde hurtigt kunne
kende sit kvæg. I flere købstæder gjaldt også den regel, at slag-
tede dyr, der blev solgt i byen, skulle være forsynet med sælge-
rens bomærke.

I Christian V's Danske Lov anerkendes bomærket også som
retslig gyldig underskrift, dersom den pågældende ikke var i
stand til at skrive.

Bomærkerne gik i arv fra slægt til slægt. Mange af mærker-
ne har en påfaldende lighed med runer, hvad der kan tyde på, at
bomærkernes historie går tilbage til vikingetiden.

Glostrup kirke er for tiden lukket på grund af restaurering.
Lad os håbe, at der vil komme et virkeligt godt resultat ud af
dette arbejde. Vor smukke gamle kirke med de mange kultur-
historiske værdier fortjener det.

De gamle landsbyer

By og bymark. Landsbyernes opbygning var den samme overalt på Øerne. Gårdene var placeret i en uregelmæssig kreds omkring en åben plads — den såkaldte forte. Her lå gadekæret, der fungerede som vandingssted for byens kvæg og som branddam, og her var der en kreds af lige så mange store kampesten, som der var gårde i byen. Kampestenkredsen benævntes bystævnet, hvor landsbyens gårdmænd tog sæde, når der skulle tages bestemmelse om landsbyens anliggender. Bystævnet kan sammenlignes med en senere tids sogneråd. Formanden for bystævnet benævntes oldermand.

Til hver gård hørte en toft — stor eller lille — som var adskilt fra de tilgrænsende tofter og fra bymarken af risflettede hegn eller gærder opbyggede af sten. Toften var særjord og ikke som bymarken undergivet fællesdrift. Her kunne bonden indrette sin abildgård (frugthave) og kålgård (køkkenhave).

Toften var kærnen i den gamle landejendom. „Toft er Agers Moder“, hed det i de gamle vedtægter; d. v. s. at det areal, som bonden ejede i bymarken, var udregnet i forhold til toftens størrelse.

Bag tofterne lå bymarken, der var inddelt i tre vange, som efter fast årlig omgang blev benyttet til dyrkning af rug, byg og græs. Græsvangen benævntes også fæled, d. v. s. fæland (fæ = kvæg). Det antal dyr en bonde måtte sende ud på fælleden, rettede sig efter hans andel i landsbyens jord.

Hver vang var delt i forskellige dele — agerskifter eller åse — af ensartet godhed, som igen var inddelt i agre; thi hver bonde skulle have et stykke af den gode jord, et stykke af den stenede, af den sumpede, af den sandede, af den bakkede o. s. v. Inddelingen foregik efter, hvad man kalder solskifte, d. v. s. at landsbyens østligst beliggende gård fik den østligste ager i hvert agerskifte. Udmålingen af jorden kaldtes rebning, og dersom

en bonde syntes, at han var blevet forfordelt, kunne han på bystævnet kræve ny rebning.

Det var denne fordeling af jordene, som nødvendiggjorde fællesdriften. Det var ganske simpelt umuligt for den enkelte bonde at komme til at pløje eller høste sin ager. Når arbejdet skulle gøres, måtte alle tage fat fra en ende af. Den praktiske tilrettelæggelse samt løsning af de problemer, som fællesdriften uvægerligt måtte føre med sig, fandt sted på bystævnet.

Christian V's markbog. Efter enevældens indførelse i 1660 ønskede man at gennemføre en mere retfærdig jordbeskatning, end det tidligere havde været tilfældet. Man var klar over, at man ikke uden videre kunne beskatte en landbrugsejendom efter størrelse, men at man også måtte tage hensyn til jordens kvalitet. Efter flere ikke tilfredsstillende forsøg gennemførtes i 1680'erne udarbejdelsen af Christian V's markbog, der samtidig dannede grundlaget for en gennemført matrikulering af al dansk jord. (Matrikel betyder officiel, nummereret fortegnelse). Først med Christian V's markbog får vi fuldstændige og pålidelige oplysninger om de fire landsbyer i Glostrup sogn — om byens størrelse, om markernes navne og fordeling mellem gårdene, om ejere samt om jordens bonitet.

I juli 1682 kom en talstærk kommission til Glostrup sogn for at foretage opmåling og taksering. Den bestod af 3 kommissarier, 1 ingeniør, 26 konduktører, 26 takseringsmænd og 26 skrivere. Konduktører og skrivere var fortrinsvis folk fra militæret. Takseringsmændene var bønder. Hver eneste af de mange hundrede agre blev opmålt og takseret. Udarbejdelsen af Christian V's markbog var et overordentligt dygtigt og imponerende arbejde. På Matrikelarkivet fylder det samlede materiale fra hele landet ikke færre end 1850 protokoller.

Ved arealberegningen fastsatte man 14.000 kvadratalen som normalareal for tilsåning med 1 tønne korn, hvorfor dette kaldtes en tønne land. Udbyttet af jorden beregnedes i tønder hartkorn. Skatterne beregnedes efter hartkornet. Jorden på Øerne deltes i fire klasser:

1. God eller middel byg-, rug- eller ærtejord:
2 tdr. ld. til 1 td. hk.

2. Ond, skarp og ringe jord, som dog var tjenlig til rug-, byg- og blandkorn:
3 tdr. ld. til 1 td. hk.
3. God havrejord:
4 tdr. ld. til 1 td. hk.
4. Middel og ond havrejord:
6 tdr. ld. til 1 td. hk.

I Jylland havde man endnu flere inddelinger — helt op til 16 tdr. ld. til 1 td. hk.

Jordene i Glostrup sogn var som helhed af god kvalitet. Langt den overvejende del blev placeret i 1. og 2. klasse. Man skal være opmærksom på, at betegnelsen „ond bygjord“ blot angiver forskellen fra „god bygjord“. Ond bygjord er takseret til det dobbelte af middel havrejord.

I følge markbogen af 1682 var der i *Glostrup* 8 gårde og 13 huse. 4 gårde hørte under kronen; 2 under Vartov; 1 ejedes i fællesskab af sognepræsterne ved St. Nikolaj kirke, Helligåndskirken og Frue Kirke i København. Den sidste var præstegården.

Bymarkens tre vange var benævnt Yslebjerg eller Østervang, Kindebjerg eller Vestervang og Lillemark eller Nørrevang. De tre vange var inddelt i 46 åse, som igen var delt i 534 agre.

Hvissinge var næsten på samme størrelse som *Glostrup*, idet der her var 8 gårde og 12 huse. 6 gårde ejedes af kronen, 1 af Vartov og 1 af de tre ovennævnte sognepræster i København. Vangene var benævnt Nord-, Vester- og Søndervangen. *Hvissinge* mark var på 44 åse opdelt i 563 agre.

Ejby havde ligeledes 8 gårde, men kun 4 huse. Alle 8 gårde hørte under kronen og dermed i realiteten også de 4 huse, idet husmændene var fæstere under gårdene. *Ejby*s vange var navngivet efter de tilgrænsende byer: *Hvissingevangen*, *Herstedvangen* og *Herlevvangen*. Den sidste blev dog også undertiden kaldt *Mosevangen*. *Ejby* bymark havde i alt 69 åse, delt i 738 agre.

Avedøre var den største af byerne med 12 gårde og 11 huse. 11 gårde ejedes af kronen, 1 af Vartov. I modsætning til den almindelige inddeling bestod *Avedøre* bymark i 1682 kun af to vange: *Vester-* og *Østervangen*. Ved udskiftningen i 1787 var

Fig. 31. Avedøre gadekær. Februar 1971. Det gamle landsbypræg er endnu ikke helt forsvundet fra kommunen.

der dog også her tre vange, idet der imellem de to nævnte var indskudt Mellemvangen. Avedøre mark var på 78 åse med ikke mindre end 809 agre.

Vartov, som ejede gårde i Glostrup, Hvissinge og Avedøre, var en af Københavns ældste såkaldte milde stiftelser, d. v. s. et syge- og plejehjem. I 1665 opførtes Vartovs stadig eksisterende bygning på hjørnet af Vester Voldgade og Løngangstræde.

Marknavnene. Hvis vi blev rykket et par hundrede år tilbage i tiden, var det vel kun kirken, vi ville kunne genkende — og selv den fremtrådte jo dengang anderledes med sine hvidkalkede kampestensmure. Alle de steder, hvor vi har vor daglige færden, havde et ganske andet præg. Så at sige al bebyggelse var koncentreret i byerne, omkring hvilke bymarkens vange lå. Hvordan Glostrup-området dengang så ud, kan man få et indtryk af ved at studere de gamle marknavne. Vangene skal man ikke forestille sig som én stor, bølgende kornmark. Et blik på de gamle markkorts navne fortæller os, at de blev afbrudt af stykker med uigennemtrængeligt krat (*Tornagre* i Ejby, Glostrup og Avedøre), af oldtidshøje (*Dysseagre* i Avedøre, *Døssagre* i Ejby), samt af et utal af vandhuller og sumpede strækninger. Ordet *mose* forekommer på alle sognets fire markkort. Ved grundudgravninger i vore dage hænder det også ret ofte, at man støder på mosejord.

I Herstederne må det have været rent galt, idet et område vest for nuværende Nordre kirkegård og nord for nuværende Sportsvej ligefrem benævntes „*Vandfallstøckerne*“.

Alle steder glimtede det i solen fra moser og søer, fra damme og kær. Datidens landskab prægedes af en overflod af vand. Afløbenes vej mod havet var — i en tid, hvor man ikke drænedes — lang og besværlig.

De mange sten, som istidens gletschere havde efterladt på markerne, besværliggjorde ligeledes dyrkningen. En del af de mellemstore sten blev efterhånden fjernet for at anvendes som byggemateriale eller ved opførelse af diger; men de store måtte man pløje udenom. Undertiden gravede man dem dog et stykke ned i jorden. De mest stenholdige områder fik naturligt navnet *Stenagre*. F. eks. ligger Nordvangskolen på Hvissinge marks *Stenager*.

Ukrudt af forskellig art trivedes frodigt på de gamle bymar-

ker. Herom vidner bl. a. *Tidsebjerg* i Ejby og *Klinteragre* i Hვისsinge. *Klinteren* var næsten umulig at holde væk fra kornet. Den fulgte med, når kornet blev høstet, og først under tærskningen åbnedes dens kapsler, hvorved tusindvis af frø blev blandet med kornet. Blandt med udsæden blev de året efter spredt ud over markerne.

Selv den ellers så besværlige *tidsel* havde nu også sine gode sider. Når dens lette fnug løsnede sig og svævede ud over markerne, vidste bonden, at nu var det rigtige tidspunkt inde til fåreslagting. De tørre tidselplanter var også nyttige, når bageovnen skulle ophedes; og efter tidslernes højere eller lavere vækst kunne man forudsige, om den kommende vinter ville blive hård eller mild. — Jo, der var ikke noget så galt, uden at det var godt for noget.

Marknavnene kan også fortælle om gamle landsbyskikke. Det er f. eks. tilfældet med Ejby's *Gadelandsagre* og *Gadelandsenge* (nordvest for byen). Ordet *gadeland* er en forvanskning af *gadelam*, som var betegnelsen for den pige, som hver af byens unge karle fik tildelt enten til jul eller til fastelavn. Karlen blev kaldt pigens nytårgave, og han skulle være hendes kavaler ved ungdommens gilder i det kommende år. Fordelingen blev foretaget af den karl, som man havde valgt til *gadebasse*; d. v. s. formand (sml. engelsk boss).

Syd for Ejby træffer vi det noget besynderlige navn *Smørkageagrene*. Måske har navnet blot relation til stedets frugtbarhed, men det er også muligt, at man i gammel tid på dette sted ligefrem har ofret smør for ligesom at tvinge skæbnens uransagelige magter til at give et godt og frugtbart år. Fra Norge har man eksempler på, at man helt op imod vor egen tid har ofret smør ved at lægge det på en sten og lade det smelte i solen.

Om en af det gamle landsbysamfunds mest betydningsfulde sammenslutninger — gilderne — har vi også et minde. Den gamle kirkevej fra Avedøre til Glostrup gik på Brøndbyvester mark umiddelbart ved grænsen til Glostrup mark (lige øst for den nuværende Gyvelvej) hen over *Peers Gildeagre*. Gilderne var oprettet til gensidig hjælp under sygdom, ved brand eller anden ulykke. Samtidigt med at være en social foranstaltning virkede gilderne som selskabelig sammenslutning. I denne betydning

kender vi jo stadig ordet. Gildet ejede undertiden nogle jordstykker, som det forpagtede ud. Det nævnte jordstykke må i 1680'erne have været forpagtet til en mand ved navn Peer. — Brøndbyvester gildes møder har sandsynligvis været afholdt på Gildhøj.

I Avedøre finder vi *Sillerøgelsagrene*, som fortæller os, at Avedøreboerne naturligt nok har forenet fiskeri med landbrug. Ordet røgel (eller røjel) betegner en lille forhøjning eller bakke.

Som man vil se er marknavnene vigtige kilder til svundne tiders kulturhistorie. De kan fortælle os om terræn, jordbundsforhold, folketro, sæder og skikke og om landsbyernes organisation.

Når man i vore dage står over for den ikke altid helt lette opgave at skulle give navne til nye veje, har man undertiden taget de gamle markkort til hjælp. Af gamle navne, som atter har fundet anvendelse, kan bl. a. nævnes Ravnager, Flemager, Langager, Kindebjerg og Sandbjerg.

For nogle år siden ændredes navnet Gasværksvej til Ørnebjergvej. Parcelhusbebyggelsen på de tidligere gartnerigrunde ved siden af gasværket har fået betegnelsen Peders Kilde. De fleste gamle navne er således betegnelser, som ellers forlængst var gået i glemme. En undtagelse danner dog Kildevej og Kildevældets Allé. Ved disse veje lå indtil for en halv snes år siden den gamle Kildegaard fra 1700-talet. Disse navne henviser til den gamle offentlige *bykilde*, som lå mellem det nuværende dommerkontor og Teknisk skole. I Glostrup kirkebog kan man læse, at der her i året 1720 skete „et ynkeligt dødsfald i Glostrup by, idet Peder Jenssøns ældgamle, tunge og afmægtige moder, Maren Esbensdatter gik til kilden med en spand at hente vand, da hun faldt over brædtet i kilden og fandtes død med spanden på bunden af kilden“.

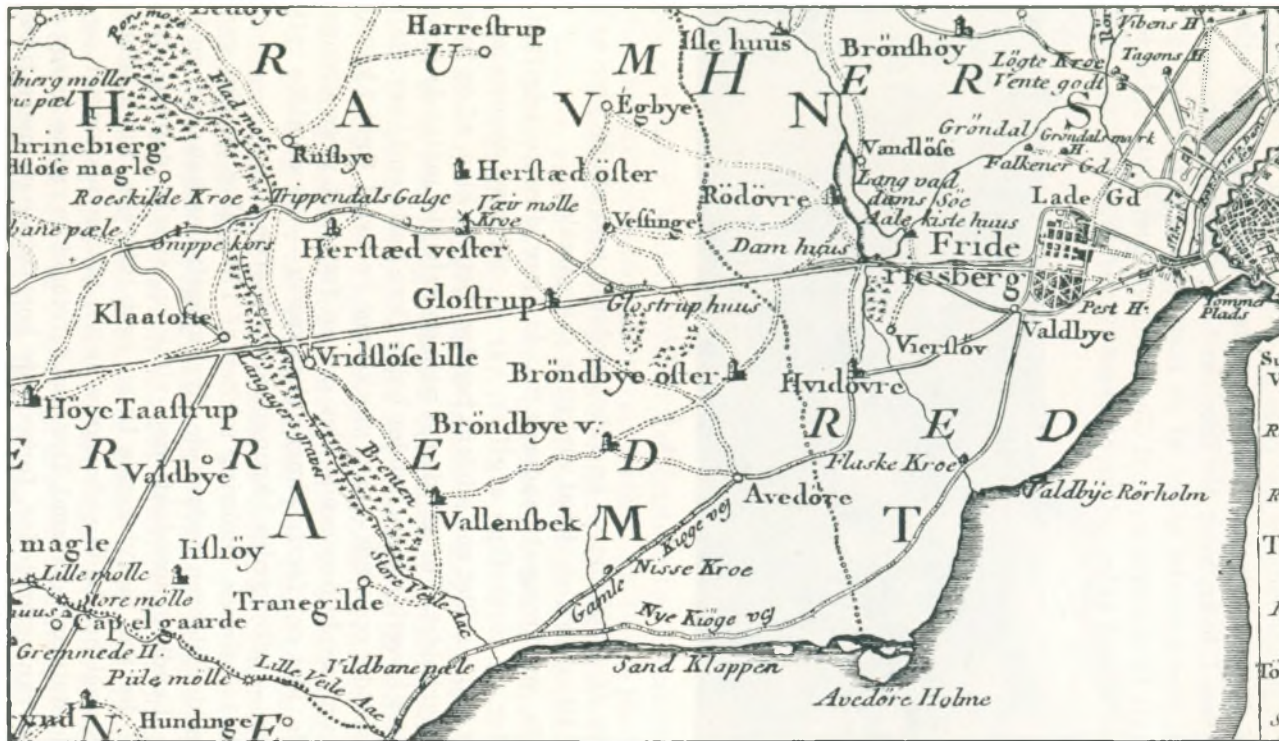
Bønderne. Oprindelig var bønderne i Glostrup, Ejby, Hvissinge og Avedøre selvejere; men allerede o. 1200 har enkelte af dem været fæstere, d. v. s. forpagtere. Således ved vi, at biskop *Absalon* († 1201) ejede en gård i Glostrup, hvilken han testamenterede til Sorø kloster. Fæstebønderne betalte et bestemt beløb (såkaldt landgilde, sml. tysk Land-Geld) til ejeren. Derimod betalte fæstebonden på dette tidspunkt ikke skat således som selvejerbonden. Med hensyn til deltagelse i landsbyfællesskabet blev der

ikke gjort forskel på fæstere og selvejere; her havde de to grupper samme rettigheder.

Under de urolige og vanskelige tider i 1300-tallet skete der imidlertid det, at skatterne viste en stadig opadgående linie, hvorimod fæstebondens landgilde holdt sig til det en gang fastsatte beløb. Mange bønder fald derfor for fristelsen til at overlade deres gårde til en herremand eller til kirken. I stedet for selvejere var de blevet fæstere.

Det kan påvises, at enkelte — som oftest fjerntboende — herremænd har ejet gårde i Glostrup sogn; men ved køb eller testamentariske gaver blev Roskilde domkapitel efterhånden herre over næsten hele det område, vi nu kalder Vestegnen. I det hele taget var *Roskilde domkapitel* ved reformationen i 1536 Sjællands største godsbesidder. Hver fjerde af øens bondegårde ejedes af kirken, og hertil kom mere end 30 herregårde.

Ved reformationen skifter billedet, idet store dele af disse udstrakte ejendomme blev overtaget af *kronen* (staten). Ved midten af 1500-tallet var fordelingen således, at kronen ejede 50 % af Danmarks jord, adelen 40 %, medens kun 10 % var de frie bønders. Krongodset reduceredes dog efterhånden til ca. 25 %, bl. a. fordi Københavns universitet modtog en del bøndergods, som skulle danne dets økonomiske grundlag. Også forskellige stiftelser modtog sådanne gaver. Hovedårsagen til reduktionen var dog, at man også på de tider kendte til finansielle vanskeligheder, hvorfor det var nødvendigt at sælge en del af krongodset for at skaffe staten kapital. Bestemte områder — herunder egnen omkring København — var man dog interesseret i at beholde, hvorfor den overvejende del af bønderne her forblev krongodsfæstere, hvad der absolut var en fordel. For herregårdenes bønder blev det efterhånden således, at en del af fæsteafgiften skulle bestå i arbejdsydelse, såkaldt *hovari*. Det antal dage, i hvilke der skulle ydes hovarbejde, var dog ikke bestemt fastsat; det skulle ydes, når der var behov derfor. I 1700-tallet kan man gennemsnitlig regne med, at en bonde måtte have en karl eller en pige på hovarbejde i halvdelen af årets dage. Også trækdyr måtte bonden stille til rådighed. Hvis bondens egen gård under disse forhold skulle passes forsvarligt, måtte folkeholdet udvides, hvad kun de færreste havde råd til.

Udsnit af Caspar Wessels kort 1768. Både den gamle og den nye — endnu kun planlagte landevej — er indtegnet på kortet.

Krongodsbøndernes hoveripligt var derimod mindre omfattende. I regelen drejede det sig om kørsel ved bygge- og anlægsarbejder. I de år, hvor der ikke var brug for bøndernes arbejdskraft, blev hoveriet afløst af en fast pengeafgift. Et af de forholdsvis få eksempler på, at Glostrupbønderne måtte arbejde for staten, er ved anlæggelsen af den nuværende Hovedvej i begyn-

Fig. 32. Hjulplov.

delsen af 1770'erne — en arbejdsydelse, som skulle give anledning til en kritisk debat omkring spørgsmålet.

Selv om krongodsbønderne havde flere direkte udgifter til skatter og forskellige afgifter, var de alligevel økonomisk set langt bedre stillet end adelens bønder. Det ses bl. a. af en forskel i husdyrholdet. For at yde det pålagte arbejde, måtte de private godsers hoveripligtige bønder holde flere heste end køer. På vor egn var det omvendt — her var køerne i overtal. Også i kulturel, folkeoplysende henseende blev det en fordel at være krongodsbonde, idet det første almene skolevæsen — de såkaldte rytterskoler — udbyggedes i krongodsdistrikterne.

Udskiftningen. Omkring midten af 1700-tallet var det gamle, fra middelalderen nedarvede, dyrkningsfællesskab ligesom kørt fast. Landbrugsproduktionen viste en stærkt dalende kurve, hvad der var medvirkende til en øget interesse for landbrugs-spørgsmål hos både videnskabsmænd, nationaløkonomer og ledende statsebedsmænd. Der blev foretaget en række forsøg med nye dyrkningsmetoder, forbedrede kornsorter og mere tidssva-

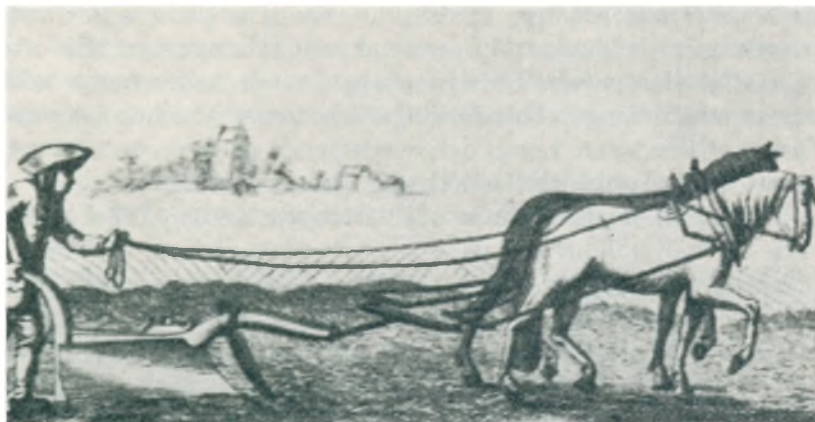

Fig. 33. Plovprøve. Den 18. oktober 1770 afholdt Det kongelige danske Landhus-holdningsselskab en plovprøve på Bernstorff gods ved Gentofte. Her gjorde den norske Falkenstenplov sig fordelagtigt bemærket, måske mest fordi den blev betjent af en øvet plovmand, hvorimod man ingen øvede folk havde til den engelske svingplov.

rende redskaber. Med hensyn til det sidste betød fremkomsten af den engelske *svingplov* et enormt fremskridt. Denne plovtype kunne behandle jorden betydeligt hurtigere og langt mere effektivt end den gamle, tunge *jernplov*. Samtidigt kunne arbejdet klares med én eller to heste, hvor hjulploven krævede et forspand på fire til otte. (Fig. 32, 33, 34).

Alle disse nyvindinger havde imidlertid meget ringe mulighed for at få almindelig praktisk betydning. I dyrkningsfællesskabets tid kunne en bonde have sin jord spredt på helt op til 100 forskellige agre. Under sådanne forhold havde en fremskridtsvenlig landmand ingen mulighed for at forsøge sig med alle de nye ting, som var kommet frem. For denne bonde føltes dyrkningsfællesskabet som et snærende bånd, der hindrede det selvstændige initiativ.

I den daværende regering var man i 1780'erne klar over, at den eneste vej frem var en såkaldt udskiftning af jordene, d. v. s. at hver gård fik sine arealer samlet på ét sted. Udskiftningen, som stort set blev gennemført i løbet af 1790'erne, var et overordentligt stort og besværligt arbejde. Den foregik heller ikke uden stridigheder; ofte følte en bonde, at han var blevet

forfordelt med det nye jordstykke, han fik tillagt. De landinspektører, der havde til opgave at tegne de nye kort, fik ofte tålmodigheden sat på en hård prøve. Der er heller ingen tvivl om, at udskiftningen blev foretaget imod ønskerne hos det store flertal af bønderne. Langt den overvejende part havde helst set, at det gamle landsbyfællesskab var blevet opretholdt.

I Glostrup-området fandt udskiftningen sted i 1787 i Aved-

Fig. 34. Dansk konstrueret svingplov fra 1830.

øre, 1788 i Ejby og Hvissinge, og 1792 i Glostrup. I Glostrup Kaldsbog roser den daværende sognepræst Christopher Nyrop landinspektør *Unsgaard*, som forestod udskiftningen i Glostrup. Nyrop fremhæver, at arbejdet var så retfærdigt som overhovedet muligt, samt at det foregik så hurtigt mellem høst og efterår, at der ikke blev gjort noget afbræk i markarbejdet.

Udskiftningen betød almindeligvis, at mange gårde måtte flyttes ud fra landsbyerne, som undertiden halvvejs opløstes. Man regner med, at indtil året 1803 var ikke mindre end 5000 sjællandske gårde blevet udflyttet. En del af disse gårde blev — mod at få større arealer til rådighed — placeret på hidtil udyrkede områder — de såkaldte overdrev.

Her på den tæt befolkede Vestegn var det meget få steder, at der fandtes overdrev, hvorfor det var muligt at praktisere en særlig form for udskiftning, *stjerneudskiftningen*. Ved denne

fordelingsform blev gårdene liggende, og markerne strålede ud fra landsbyen som en mere eller mindre regelmæssig stjerne. Dette kan endnu tydeligt iagttages i Vallensbæk. I Vestskoven er det tanken at bibeholde udskiftningsskellene på Herstedøster mark.

På grund af den særlige topografi i Avedøre, hvor byen er beliggende i den nordlige del af bymarken, var det her kun delvis muligt at gennemføre en stjerneudskiftning. Nogle af gårdene måtte nødvendigvis udflyttes til den sydlige bymark. Omkring Avedøre landsby kan dele af stjerneudskiftningen endnu (1971) iagttages ved Lysholm, Kastanienborg og Stevnsbogaard.

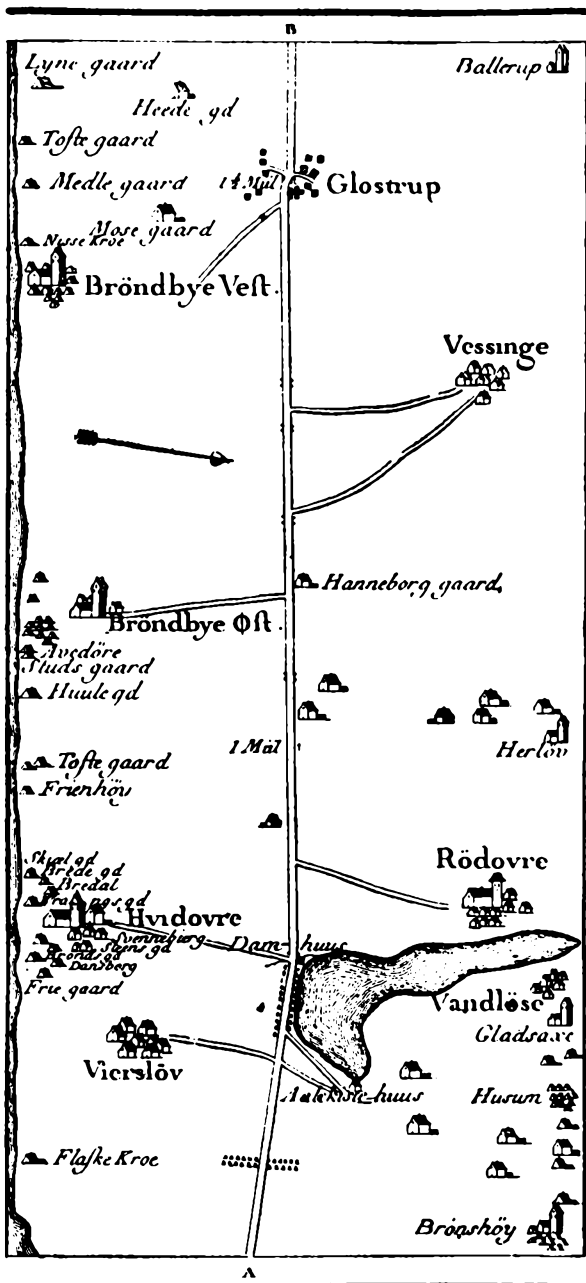
Samtidigt med udskiftningen søgte man at fremme en overgang fra fæstegårde til selvejergårde.

Udskiftningen og de øvrige landboreformer i slutningen af 1700-tallet er af skelsættende betydning i vor historie. Her blev grundlaget lagt for et højt udviklet dansk landbrug. Fremskridtsfolkene fik nu de muligheder, man havde savnet, og de mindre fremskridtsivrige blev nødt til at følge med for at klare sig i en konkurrence, som havde været ukendt i fællesskabets tid. Med denne fulgte også en øget interesse for grundforbedring. Dræningen tog fart, og i løbet af et kort åremål var mængder af sumpede strækninger omdannet til fastbundsjord. Enorme mængder sten blev fjernet fra de dyrkede arealer, og markerne barberedes for krat og tjørn.

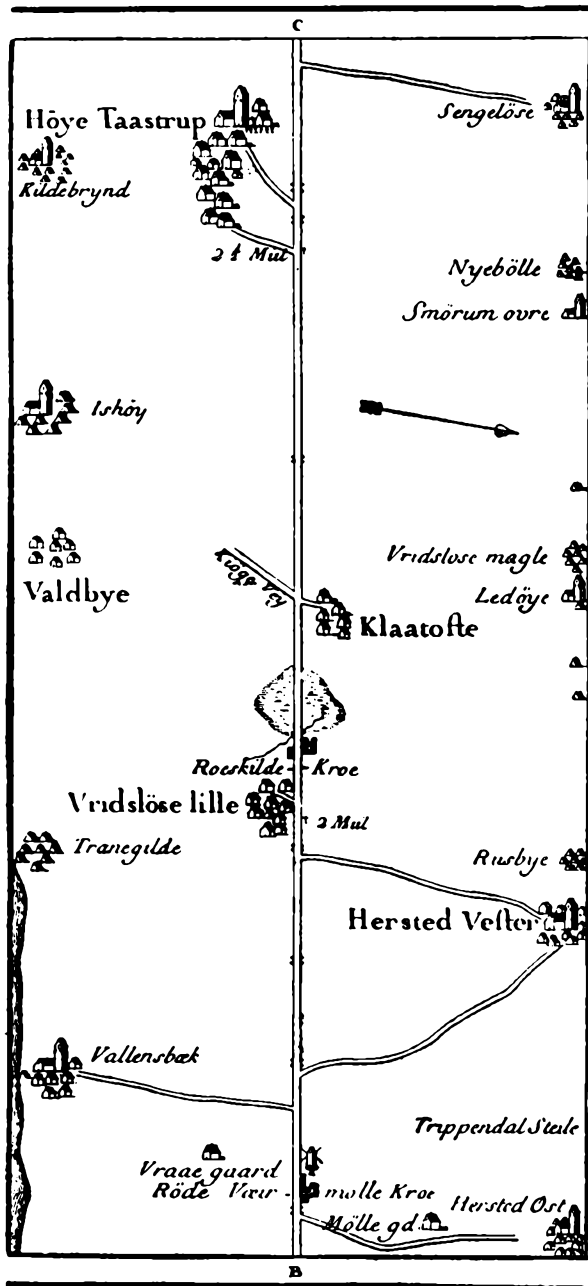
Ingen vil benægte udskiftningens nødvendighed eller dens epokegørende betydning for dansk landbrug. Men alting har sin pris. Landsbyfællesskabet havde givet en vis social tryghed. Alle vidste, at blev man f. eks. syg, ville de øvrige beboere som en helt naturlig sag passe bedriften; brændte gården, ville alle byens indbyggere hjælpe til med at bygge den op.

Det praktiske samarbejde medførte et menneskeligt fællesskab — en samhørighedsfølelse, som nok levede videre længe efter udskiftningen, men som alligevel ikke var helt så selvfølgelig, efter at hver bonde nu „var blevet sin egen lykkes smed“.

Fra »Vei-carte« for Reisende

ved O. Steenberg. Aar 1782.

Veje

Den gamle landevej til Roskilde. Efter at Absalon i 1167 havde anlagt borgen ved Havn, udvikledes denne hidtil ubetydelige bebyggelse til et vigtigt handelscentrum, hvis betydning øgedes af det berømte sildefiskeri i Øresund. Havn var blevet til købmændenes havn (København), og det var naturligt, at der hurtigt blev etableret vejforbindelse til Sjællands gamle hovedby Roskilde.

Fra Damhussøen til området nær den nuværende Vestvold fulgte den gamle landevej så nogenlunde den nuværende hovedvej. Herefter bøjede den mod nord og fulgte på et stykke skellet mellem Hvissinge og Glostrup marker (nuværende Dalvangsvej). Lige øst for det sted, hvor Dalvangsvej skærer Erdalsvej, lå *Glostruphus* eller Glostrup kro (se kortet s. 67). Her kunne de trætte vejfarende holde rast, og hvis der var noget i vejen med køretøjet, kunne man også få det klaret, idet kromanden på Glostruphus samtidigt var smed. Først og fremmest glædede man sig dog over, at man endnu engang var sluppet lykkeligt og vel forbi „Glostrup hule“, d. v. s. lavningen omkring den nuværende Bypark; thi ifølge overleveringen var den nu så tiltalende park et frygtet tilholdssted for landevejsrøvere.

Fra Dalvangsvej bøjede den gamle landevej igen et stykke mod nord, idet den fortsatte gennem de nuværende veje Solbølunden og Mellemtoftevej over Ringvejen til den vejstrækning, som endnu bærer dens navn. Indtil lidt forbi Store Vejleå er den gamle alfarvej blevet inddraget i det moderne vejnet — dens krogede krop er rettet ud; dens indre stoppet med grus og sten, og over sig har den fået et lag af glat asfalt. Men alligevel! Ad denne vej drog et stykke Danmarkshistorie frem. Når Absalon har været på vej til sin borg ved Havn, har han her mødt både de bodfærdige pilgrimme på vej til sydens hellige steder og køb-

Fig. 35. Granitmilestenen ved Glostrup kirke.

mændene med deres knirkende kærre. — Og den vej ville man for nogle år siden nævne om til Ndr. Kapelvej! — Det ske sent!

Vel var rejselivet besværligt i gamle dage; til gengæld var der — i hvert fald her på egnen — ikke så langt mellem kroerne. Efter knap en halv mils rejse var der igen lejlighed til at læske ganen i „Møllehuset“, d. v. s. Røde Vejmølle kro, der dengang lå ca. 75 m. øst for det sted, hvor Gamle Landevej skærer Herstedøstervejen. Kroen lå på sydsiden af vejen, og lige over for lå *Smørum herreds tinghus*. Herredstinget har været placeret forskellige steder. I 1500-tallet lå det således nær Ejby. Hvor- når det er kommet til Gamle Landevej vides ikke; men i 1683 bliver det flyttet herfra til Ballerup. Samtidigt skete der en sammenlægning af herredstingene til Københavns birketing, der i 1803 overflyttedes til København. 1819 skete en opdeling i

Nordre og Søndre Birk. I 1957 opdeltes Søndre Birk i fem retskredse, hvorved Glostrup fik sin egen retskreds.

Retterstedet for Smørum herred var i perioden 1688—1791 *Trippendals galge*, der var placeret nær den nuværende pumpestation på Vandforsyningsledningen fra Lejre (ved Herstedvester radiostation). Forøvrigt har Herstederne genoplivet navnet ved at knytte det til Trippendalsvej. Det må jo have en ganske særegen charme at bo på en vej, som er opkaldt efter en galge.

Der er mange interessante ting at iagttage på den gamle vejs videre forløb mod Roskilde, men de falder uden for denne bogs rammer.

Kongevejen. Foruden den omtalte alfarvej eksisterede der i omkring 80 år (ca. 1640—1720) en anden forbindelse mellem København og Roskilde, nemlig Christian IV's kongevej.

Da de almindelige veje var alt andet end fremragende, blev det under Frederik II og Christian IV besluttet på vigtige strækninger at anlægge veje, som kun måtte benyttes af kongen, statens embedsmænd, fremmede gesandter og personer med særlig tilladelse. Blev disse veje almindeligt anvendt, ville de hurtigt komme i samme stand som de almene veje.

På et kort fra 1649 er såvel landevej som kongevej afsat. Kongevejen følger næsten den nuværende Hovedvej; d. v. s. at mere end hundrede år før at den vej, som vi kender i dag, blev anlagt efter udenlandske forbilleder, havde landets egen konge udkastet planen til og gennemført anlægget af den samme korte og direkte forbindelse mellem København og Roskilde.

Til at overvåge vejen blev der ansat opsynsmænd, til hvilke der opførtes boliger i nærheden af vejen. Det førnævnte „Glostruphus“ hed oprindeligt „*Konghuset*“, og var netop en sådan opsynsbolig. Det var opsynsmandens opgave at påse, at kun personer, som havde tilladelse dertil, kørte eller red på kongevejen. Antraf han andre, skulle han notere deres navne. Standsede man ikke på hans tilråb, kunne man risikere at få skudt et lod i hesten. Ligeledes skulle opsynsmanden passe på, at bøndernes svin ikke gik og oprodede kongens vej.

Vejen var lukket med porte og bomme, som imidlertid gang på gang blev brudt op. I længden var det en håbløs opgave at be-

vare de gode veje udelukkende til statens eget brug. Kongevejen gik efterhånden over til enten at blive almindelig alfarvej (således den nordsjællandske kongevej) eller de forfaldt, groede til eller blev overpløjet. Denne sidste skæbne ramte Roskilde kongevej. På landkort fra 1720 er den ikke mere aftegnet.

Den gamle alfarvej var atter ene om at klare trafikken fra København og vestpå. Vejstrækningen var også dengang en af de mest trafikerede i landet. Der blev slidt bravt på den, og dens tilstand blev ringere og ringere med årene. Men i 1770 var den gamle landevejs saga også ved at rinde ud. Planerne til en ny vej var udarbejdet. Den 5. juni 1770 tog man ved Hedehusene det første spadestik til den nuværende Roskilde landevej.

Den nye Roskildevej. Da Frankrig i 1700-tallet var et foregangsland på vejbygningsområdet, var det naturligt, at den danske regering henvendte sig her for at søge råd og vejledning. Resultatet af henvendelsen blev, at nogle franske vejingeniører kom til Danmark. Den betydeligste af disse ingeniører var *Jean Marmillod*, som bl. a. kom til at forestå arbejdet på den nye Roskildevej, nuværende hovedvej nr. A 1.

Vejen blev anlagt så direkte som muligt. Kun få steder er der afvigelser fra den lige linie. Dette er f. eks. tilfældet i Glostrup, hvor vejen fra nuværende Ringvej til nuværende Skolevej har en afbøjning mod syd, hvilket skyldes, at den lige linie ville have ramt Glostrup kirke. En nordlig afbøjning ved Vestvolden er af nyere dato. Den blev etableret af forsvarshensyn samtidig med bygningen af fæstningsanlægget i 1888—92.

Vejbygningen blev udført på følgende måde: I den udgravede vejkasse faststampede bund anbragtes et lag store sten, mellem hvilke mindre sten blev indkilet. Oven på disse kom et lag fast sammenæltet ler, der bl. a. skulle tjene til at gøre vejbanen elastisk. Dernæst atter et lag mindre sten og til sidst et gruslag af mindst ni tommers højde. Ved siderne var anbragt kantsten.

Denne byggemetode krævede uhyre mængder af sten og grus, og da bønderne her på egnen for størstedelens vedkommende var krongodsfæstere, blev det som hoveripligt pålagt dem at køre sten til vejen. Disse stenleverancer var en hård byrde for bønderne. Både tilvejebringelsen af sten og kørsel til afleveringsstedet var et besværligt og tidskrævende arbejde.

I en af datidens aviser „Magasin for patriotiske skribenter“ klagedes der over den uoverkommelige stenkørsel. Endvidere omtaltes en ordre, der skulle være udstedt af stiftamtmand *Prøck*, hvori det skulle være sagt, at „ploven skulle hvile, og bonden under de alvorligste tvangsmidler skulle tilholdes at køre sten“. I kollegiet (ministeriet) var man bange for, at disse ytringer i et almindeligt læst blad skulle sætte vejbestyrelsen i et dårligt lys, hvorfor man beordrede en undersøgelse iværksat. Da denne viste, at ordren ganske rigtigt var givet, blev stiftamtmanden afskediget. *Prøck* hævdede, at han kun havde handlet til både statens og bøndernes bedste. For bønderne måtte det være en fordel, at deres marker blev rensat for sten. Men disse synspunkter hjalp ham altså ikke, og hele sagen viser os, at allerede i slutningen af 1700-tallet måtte man tage hensyn til det begreb, der hedder den offentlige mening.

Arbejdet på strækningen København—Roskilde varede lidt over tre år. Da arbejdet var fuldført i 1773, havde udgifterne i alt beløbet sig til 108.000 rdl. (projekteret til 80.000 rdl.). I de kommende år fortsattes på strækningen Roskilde—Korsør, hvilket arbejde kunne afsluttes i 1782. Samtidigt blev vejen opmålt og forsynet med milesten. I anlægget foran Glostrup kirke står stenen, som markerer, at man befinder sig $1\frac{1}{2}$ mil fra København. (Fig. 35). Selv om denne sten bærer Frederik V's initialer (konge 1746—66), stammer den dog først fra o. 1820. Årsagen hertil er, at så længe man anvendte de milestentyper, der var godkendt under Frederik V, bar de også denne konges navnetræk. Også $1\frac{1}{4}$ milestenen er bevaret. Den står ved indkørslen til „Kroghslyst“ lige vest for fæstningsterrænet.

Da Roskildevæjen blev flyttet, måtte kroerne flytte med, dersom de ikke ville miste deres næring. Flere af dem fik statsstøtte til opførelse af nye bygninger; deriblandt Røde Vejrmølle kro og Roskildekroen. Det tidligere omtalte Glostruphus forsvandt derimod.

Køgevejen. En anden betydningsfuld vejføring var strækningen København—Køge. Før kong Frederik IV's dage gik færdselen ad nuværende Vesterbrogade (dengang Beltegade), syd om Søndermarken til Valby, herfra til Hvidovre og Avedøre, hvorfra den gik i en næsten lige linie til et punkt på den nuvæ-

rende Gammel Køge Landevej, der var beliggende omtrent syd for vore dages Egholmskole i Vallensbæk kommune. Linieføringen fremgår af Caspar Wessels kort på side 67. Den har her betegnelsen Gamle Kiøgevej. Man må være opmærksom på, at denne vejstrækning ikke eksisterer i vore dage, og at den vej, som på kortet kaldes Nye Kiøgevej, i vor tid er blevet til Gammel Køge Landevej.

Den ældste vejforbindelse til Køge gik således over Avedøre by og marker. Vejens kvalitet var alt andet end god. Mange steder var der dybe huller, og store sten stak op fra vejbunden. I fugtigt vejr var det rent galt; vognhjulene omdannede efterhånden vejen til ét bundløst søle og ælte. På de værste steder var der ikke andet at gøre, end at forsøge at køre uden om — ind over de tilsæede marker. Der er intet at sige til, at Avedøre-bønderne var mindre glade for den trafik. Man forsøgte at hindre den, ved at grave grøfter vinkelret på vejen; men resultatet var blot, at de vejfarende kørte endnu længere ind på markerne. Dette førte til stridigheder og undertiden til direkte slagsmål mellem Avedøre-bønderne og de vejfarende.

Gennem en forbedring af vejen kunne man vel være kommet dette uvæsen til livs; men man valgte i stedet o. 1720 at anlægge en ny, sydligere vej — den nuværende Gammel Køge Landevej. Hvor vejen i Hvidovre passerede de dengang sumpede strækninger omkring Harrestrup å — den såkaldte Flaske — opførtes en bro, ved hvilken der byggedes et brohus med krorettigheder — Flaskekroen. Det hørte med til kromandens pligter at vedligeholde broen, til hvilket formål han opkrævede bropenge: 2 skilling for en bondevogn og 4 skilling for en kare.

Ved broen havde kromanden opsat et skilt med følgende indskrift:

„At Avedøre Mænd ej baske skal dit Øre
og med sin tørre Lap din Rejsekappe smøre
har Thomas Hansen her opbyggt nu denne Bro,
misund ham derfor ej en Skilling eller to“.

Det ser heller ikke ud til, at der har været vanskeligheder med at få skillingerne i kassen. I en indberetning om tilstanden i Kø-

Fig. 36. Høisingerstien. 1942.

benhavns amt 1743 hedder det, at der „findes næppe nogensteds, hvor der gives saa villig Passagepenge som der“.

Efterhånden blev den ældste Køgevej stadig mindre anvendt, og i slutningen af 1700-tallet blev den nedlagt. Samtidigt måtte selvfølgelig også den på kortet afsatte Nissekro (Brøndbyvester mark) forsvinde. Den var anlagt i 1671 af ritmester Axel Sehested. Navnet Nissekroen stammer fra en senere ejer, korporal Nissen. Kroen blev omdannet til almindelig landbrugsejendom — nuværende Mæglergaarden.

Andre vejstrækninger. Vejen fra Glostrup til Herstedøster gik oprindeligt ad en mere direkte linie, end den gør i dag. Fra Østervej i Glostrup gik den over det område, hvor Amtssygehuset og villakvartererne Platanhaven og Kvædehaven i Herstederne ligger i dag, til Gamle Landevej. Fortsættelsen fra Gamle Lande-

vej til Herstedøster er ikke afsat på kortet. Efter udskiftningen anlagdes den nuværende Herstedøstervej.

Til Avedøre gik færdselen ad *Gammel Kirkevej*. Et stykke af denne vej er endnu bevaret omkring den gamle mølle i Brøndbyvester.

Hvissinge. Som det fremgår af kortet, havde Hvissinge forbindelse til Ejby, Rødovre, Brøndbyøster og Glostrup samt til Herstedøster. Den sidstnævnte er dog ikke afsat på kortet. Vejene til Rødovre og Brøndbyøster er nu helt forsvundet. Sammen med anlæg af den nye Roskildevej etableredes Hvissingevej, hvilket bevirkede, at den gamle direkte forbindelse Glostrup—Hvissinge reduceredes til en sti, der bl. a. benyttedes af skolebørn fra Glostrup (sml. s. 85) og kirkegængere fra Hvissinge. Hvissingestien forsvandt først i årene efter Den anden Verdenskrig. Ved stien stod et stort, smukt gammelt elmetræ, der blev fredet. Det ses stadig i en villahave på den nuværende Langagervej. (Fig. 36).

Hvissinge—Herstedøstervejen eksisterer stadig som markvej på en strækning indtil Ringvejen. Den er beliggende på Hvissingegaards jorder (matrikel-nr. 4 a Hvissinge). Sandsynligvis må den forsvinde, når de store byggearbejder i Hvissinge nord iværksættes. Hvis blot vejen havde været placeret nogle hundrede meter længere imod nord, kunne den have været indgået i Vestskovanlægget.

Ejby Torvevej. Vejen var oprindeligt anlagt som tingvej i den periode, hvor Smørum herredsting var placeret i Ejby. Den benyttedes dog også af bl. a. Ledøje-bønderne, når de skulle til København for at sælge deres produkter. Efter at tingstedet var flyttet, fortsatte torvetrafikken, hvilket Ejby-boerne var utilfredse med, hvorfor de krævede vejen lukket. Dette resulterede i 1630 i en langvarig proces ved herredstinget. Her hævdede Ledøje-folkene, at ganske vist havde det oprindeligt været en tingvej; men nu havde de gennem en meget lang årrække vundet hævde på at benytte den som torvevej, hvilket herredstinget gav dem ret i.

Skolevæsen

I middelalderen varetog den katolske kirke alle sociale og kulturelle anliggender. Således var al undervisning knyttet til klostre og domkirker. Disse skoler stod åbne for alle — også de fattigste, som her fandt forsørgelse og en mulighed for at hæve sig ud over de kår, der ellers fra fødselen var beskåret sådanne børn.

Fra middelalderens skole udvikledes byernes skolevæsen, specielt dog den højere undervisning (latinskolen). Derimod bar den almene undervisning — og ganske særligt undervisningen i landdistrikterne — absolut tilfældighedernes præg. Det skete, at interesserede præster etablerede undervisning, eller at nogle velstående bønder slog sig sammen om at holde en skolemester. Nogle steder blev der gjort et ihærdigt og dygtigt arbejde, medens der måske overhovedet ingen undervisning blev givet i nabobyen, og når foregangsmændene faldt fra, kunne der ofte gå lang tid, inden arbejdet atter blev taget op.

Det ældste vidnesbyrd om en skole i Glostrup er fra 1688, idet der i dette år i kirkebogen omtales en skolemester *Lars Andersen*. Fra 1691 til 1714 virkede skolemester Jens Jensen. Der kendes ingen skolemester fra 1714 til 1722. Sandsynligvis har der slet ingen undervisning været i disse otte år.

Undervisningen var frivillig, og den fandt kun sted om vinteren. Læreren var nødsaget til at have et andet erhverv ved siden af skolegerningen. Undervisningen fandt sted rundt omkring på gårdene.

Rytterskolen i Hvissinge. Som tidligere omtalt (s. 66) var størstedelen af bønderne her på egnen krongodsfæstere. Som sådanne sorterede de under Københavns rytterdistrikt, hvad der betød, at en del af fæsteafgiften blev benyttet til opretholdelse

Fig. 37. Rytterskoleplade.

af et rytterregiment. Rundt om i landet var der i alt 12 rytterdistrikter — heraf lå de 6 på Sjælland.

Efter afslutningen af Den store Nordiske Krig i 1720 blev hæren indskrænket, og kongen, Frederik IV, bestemte da, at de herved fremkomne overskud i rytterkasserne skulle anvendes til opførelse og drift af skoler i de kgl. rytterdistrikter. I 1721 udsendtes en forordning om, at der i hvert distrikt skulle bygges 20 skoler — altså i alt 240. Dette tal blev også overholdt, men på grund af forskellig størrelse, befolkningstal og økonomisk formåen fik nogle distrikter flere og andre færre end de oprindeligt planlagte 20.

I Københavns rytterdistrikt opførtes 19 skoler:

Hvidovre	Hvidøre	Ganløse	Herstedvester
Valby	Lyngby	Måløv	Hvissinge
Brønshøj	Farum	Ballerup	Brøndbyøster
Gladsaxe	Lille Værløse	Ledøje	Brøndbyvester
Gentofte	Slagslunde	Herstedøster	

I Glostrup sogn placeredes skolen således i Hvissinge, som dengang havde flere indbyggere end Glostrup by. Med undtagelse af perioden 1807—1818, hvor der i Glostrup fandtes en

Fig. 38. Hvissinge gadekær. Til højre ses den tidligere skolebygning, der ligger på den gamle rytterskoles plads.

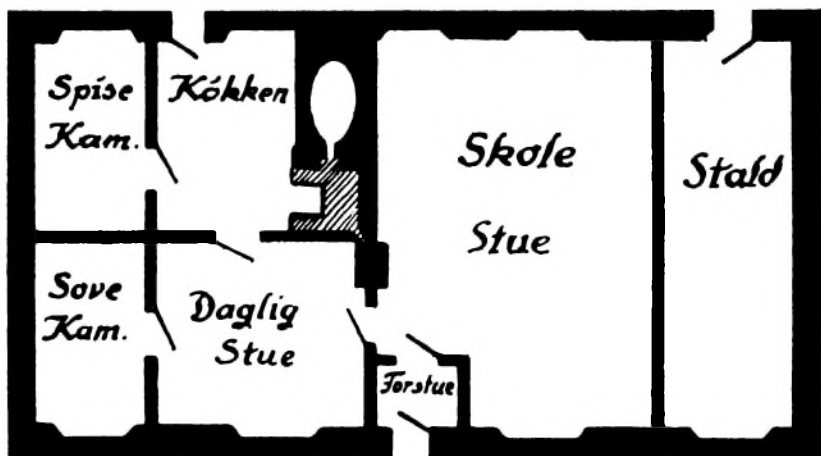

Fig. 39. Grundplan af rytterskole. Planen viser Hvissinge rytterskoles oprindelige udseende. I løbet af skolens 190-årige tilværelse skete der selvfølgelig en række ændringer og moderniseringer.

såkaldt interimsskole, gik Glostrupbørnene i skole i Hvissinge lige til 1876. Helt op til årene umiddelbart efter Den anden Verdenskrig eksisterede den sti, som skolebørnene fra Glostrup benyttede, når de skulle til skole. Indtil oprettelsen af Ejby skole i 1814 måtte også disse børn til rytterskolen i Hvissinge.

Opførelsen af rytterskolerne på Sjælland blev overdraget bygmester *Laurits Eriksen*. Udgiften var 5—600 rigsdaler pr. bygning. Det var smukke og solide bygninger opført i grundmur af holstenske mursten og med tegltag.

Over døren sættes en sandstensplade (fig. 37), på hvilken man under Frederik IV's navnetræk ser en latinsk indskrift, der i oversættelse lyder :

„I året 1721 har jeg grundlagt denne skole
og i lighed med denne 240 i de distrikter
som er oprettet af mig til stadig at
underholde 12 rytterskadroner“.

Dernæst følger årstallet 1721 med romertal ; nederst et vers på dansk, der fortæller, at kongen

„bygger skoler op, de fattige til gavn“

og som slutter med det kongelige ønske om, at der

„altid på min stol må findes én,
som mener disse skoler ret“.

I verset, der er forfattet af Frederik Rostgaard til Krogerup, mærkes en vis stolthed over dette værk ; men den må vel også siges at være berettiget. Opførelsen af 240 skoler må trods alt betragtes som et storværk.

Hvor stor betydning samtiden har tillagt dette skolebyggeri, kan man også se af, at på et af de relieffer, som pryder Frederik IV's sarkofag i Roskilde Domkirke, er der afbilledet en rytterskole, foran hvilken der står fire bønderbørn.

Instruktionen for skolerne udkom den 28. marts 1721. Det var det første forsøg på en samlet skoleplan. Den samlede spredte bestemmelser fra tidligere tiders forordninger og love, og den blev det grundlag, som fremtidens love byggede på.

Der blev indført skolepligt, for hvis overholdelse præsten skulle sørge. Hvis forældrene var modvillige til at sende børnene i skole, måtte præsten først formane dem, men hvis dette ikke hjalp, blev de meldt til amtmanden, hvorefter de kunne straffes med pengebøder og i gentagelsestilfælde med fængsel på vand og brød. Efter de gamle optegnelser lader det til, at man især havde store vanskeligheder med at få Ejbybørnene til at møde frem.

Skolepligten indtrådte allerede ved barnets 5. år, og skoledagen var lang; om sommeren fra 7—11 og 2—6, om vinteren fra 8—12 og 2—4. Den første lærer i Hvissinge holdt ikke stand ret længe. Da *Johan Berntsen*, som han hed, den første april 1722 havde fået sine penge for første kvartal, tog han sit gode tøj og gik — og ingen så ham siden. Hvor mange elever der var i 1722 vides ikke. I 1806 (før Ejby skoles oprettelse i 1814) var tallet helt oppe på 120.

Lærerens løn var af en meget sammensat karakter. I 1722 var kontantlønnen pr. kvartal 6 rigsdaler, men hertil kom nærmere bestemte mængder tørv, brænde, korn, hø og halm m. v. samt fri brug af skolelodden, som i Hvissinge var på tre tønder land.

Den gamle rytterskole i Hvissinge tjente — med nogen ombygning — sit formål i 190 år. Den 12. oktober 1912 opstod der ved femtiden om morgenen ild i en nærliggende gård. Blæsten førte ilden over til den gamle skole, der snart stod i lys lue. Ganske vist fik brandvæsenet forholdsvis hurtigt slukket ilden, men til gengæld var vandskaderne betydelige. Forsikringsselskabet tilbød istandsættelse eller 850 kr. i erstatning. I sognerådet mente man imidlertid ikke, at den gamle skolebygning var i stand til at honorere tidens krav, hvorfor man valgte pengene. Rytterskolens rester blev fjernet, og på samme sted opførtes i 1913 Hvissinge ny skole, hvis bygninger stadig eksisterer. Udgifterne var 17.500 kr. Under opførelsen foregik undervisningen i en lejet stue på Hvissingegaard.

På den nye skole blev den gamle rytterskoleplade indmuret til højre for døren, og da skolen i 1950 blev nedlagt, og Nordvangskolen også blev skole for Hvissinge, var det naturligt at føre pladen dertil, hvor den nu har fundet plads mellem indgangene til gymnastiksalene.

Fig. 40. De sidste rester af Bryggergaard 1. 1947.

Ejby skole. Den skelsættende skolelov af 1814 indeholdt også en række bestemmelser om opførelse af nye skolebygninger. En af disse var Ejby skole. Den første skolebygning var i brug lige til 1911, da den afløstes af en mere tidssvarende. Siden 1950 har Ejby-børnene fået undervisning på Nordvangskolen i Glostrup.

Avedøre skole. I Avedøre blev der på byens eget initiativ oprettet en skole allerede i 1780. I 1887 opførtes en ny og større bygning, som senere — i 1929 og 1954 — er efterfulgt af to andre.

Fig. 41. Vestervejgaard og det gamle Glostrup gadekær.

Fjender i byen

Glostrup synes at have haft en fredelig tilværelse gennem tiderne. Byens navn nævnes aldrig som skueplads for store feltslag eller dramatiske begivenheder. I tiden indtil 1850 ved vi kun med bestemthed, at fjenden to gange har været i byen: Svenskerne i 1657—60 og englænderne i 1807.

Om *svenskekrigene* er oplysningerne meget sparsomme. Vi ved, at der adskillige steder på Sjælland opstod modstandsbevægelser, som bekæmpede svenskerne. Et fund, som blev gjort i 1931, vidner måske om, at der også har været en sådan i Glostrup, og at tre personer har måttet lade livet for deres deltagel-

se i kampen mod fjenden. Ved udgravning til en nybygning lidt syd for „Glostrupgaard“, mellem Østervej og Vestervej, afdækkedes tre menneskeskeletter med hovederne anbragt mellem benene. Endvidere var der rester af tre stolper og to blokke af egetræ — tydelige rester fra et midlertidigt rettersted.

Fra flere af omegnens kirker har vi beretninger om, at kirkerne havde lidt betydelig overlast. Glostrup kirke synes at være sluppet så nogenlunde gennem de vanskelige år. F. eks. fandtes den nuværende prædikestol også den gang i kirken, og den viser ingen tegn på overgreb. Optegnelser fra et kirkesyn 1671 — elleve år efter krigen — giver ganske vist ikke noget opmuntrende billede af kirkens tilstand; men det skyldes sandsynligvis mere manglende vedligeholdelse i de fattige år efter krigen end direkte ødelæggelser.

Der er dog næppe tvivl om, at svenskekrigenes dage har været en streng tid at gennemleve, også for indbyggerne i Glostrup. Men om de tragiske begivenheder, som en krig altid fører med sig, er kilderne for Glostrups vedkommende tavse.

Englænderne i 1807. Der hengik 150 fredelige år, før man igen skulle se det triste syn af fjendtlige soldater i byen.

Under Napoleonskrigene forlangte England, at det neutrale Danmark skulle udlevere sin dengang meget betydelige orlogsflåde. For at understrege kravet ankrede en engelsk flåde bestående af 25 linieskibe, 40 fregatter og 377 troppetransportskibe op i Øresund og i Køge Bugt. Da Danmark ikke ville gå ind på Englands krav, landsattes fjendtlige tropper i august 1807 ved henholdsvis Vedbæk og Køge, og hurtigt blev København omringet.

Onsdag den 19. august 1807 blev Glostrup besat af et engelsk husarregiment, hvis oberst og højere officerer blev indkvarteret i præstegården hos sognepresten *Niels Schouboe*. Glostrup blev kommandosted for et område bestående af Brøndbyerne, Valensbæk, Herstederne, Sengeløse og Glostrup. Englænderne begyndte med det samme at rekvirere levnedsmidler, kvæg og heste. For at undgå den rene plyndring lykkedes det provst *Eiler Hammond* i Brøndbyerne at få den engelske oberst til at gå ind på en ordning, efter hvilken alle rekvitioner skulle gå gennem den stedlige sognefoged med sognefogeden i Glostrup som over-

Fig. 42. Provst Eiler Hammond.

ordnet. I det hele taget gjorde provst Hammond en stor indsats ved at virke som beboernes talsmand over for besættelsesmagten. I modsætning til hvad der var tilfældet en række andre steder, fik bønderne i det store og hele betaling for de leverede varer. Selvfølgelig forekom der tilfælde, hvor mindre heldige elementer i den fjendtlige hær foretog „private“ rekvisitioner. For at undgå disse uregelmæssigheder fik provst Hammond obersten i Glostrup til at oprette en form for engelsk militærpoliti, der overvågede, at alt gik korrekt til.

Under bombardementet af København 2.—4. september kunne man i Glostrup tydeligt høre kanontordenen og se det uheldvarslende ildskær fra de brændende bygninger.

Selv om der var en og anden Glostrupborger, som måske aldrig fik betaling for nogle skæpper kartofler eller nogle pund flæsk, så var byen alligevel i sammenligning med den mishandlede hovedstad kommet heldigt gennem Englandskrigen.

Glostrup omkring 1850

På grund af stjerneudskiftningen havde reformperioden ikke medført større ændringer for bybilledet i Glostrup. De tidligere engarealer i det nuværende Søndervangskvarter var kommet under ploven og udgjorde en selvstændig landejendom matr. nr. 10 — Hulegaarden. De lavest beliggende områder omkring vore dages Bypark udnyttedes dog fortsat som eng.

De østligste dele af præstegaardens jorder udskiltes o. 1830 til Erdalsgaarden — først som forpagtergård, senere som selvstændigt landbrug.

I Glostrup by genfinder vi det samme antal gårde, som der er nævnt i Christian V's markbog, nemlig otte. Derimod er antallet af huse forøget. Husene var beboelse for håndværkere, husmænd samt for degnen.

Den vedføjede kortskitse giver et indtryk af, hvorledes Glostrup så ud o. 1850 — umiddelbart før, at den nyanlagte jernbane begyndte at sætte sit præg på byen.

Glostrups otte gamle gårde var følgende:

Matr. nr. 1. Præstegaard. 93 tønder land. (1 td. ld.=5520 m²). Den største af byens gårde. Markerne strakte sig fra kirken til Vestvolden og fra Hovedvejen til Solvangsparken. I arealet er dog medregnet degnebolig og degnelod. (Fig. 43).

Matr. nr. 2. Degnebolig. (Østervej 8). Degnelodden var placeret helt ude ved skellet til Hvissinge mark. Den omfattede den nuværende sportsplads ved Solvangsvej samt Solvangsvej nr. 28—56. (Matr. nr. 12).

Matr. nr. 3. Kirkebakkegaard. 50 tdr. ld. Hovedlodden var omtrentlig begrænset af kirkegården, Solvangsvej og Ndr. Ringvej.

Fig. 43. Glostrup gamle Præstegaard.

Endvidere hørte det areal, hvor Amtssygehusets elevbolig nu er beliggende, ind under Kirkebakkegaard. Hovedlodden var på 33 tdr. ld., men hertil kom nogle udlodder, blandt andet Evas Allé og syd for Hovedvejen 181—187.

Matr. nr. 4. Glostrupgaard. 45 tdr. ld. Til Glostrupgaard hørte markerne, hvor Amtssygehuset og en del af Statshospitalet er placeret, samt den nordlige del af Sportsvejsområdet. Selv om gården ikke var særlig stor, havde den et vist fornemt præg over sig. Ejerne var i reglen ikke bønder. Omkring 1800 blev den ejet af en kammerjunker Banner. I 1857 erhvervedes den af overkrigskommissær Frederik Wilhjelm Aagesen, der i øvrigt omkom ved et ulykkestilfælde i 1880, da hans vogn på vej til stationen kørte mod en pæl.

Endnu i årene umiddelbart efter Den anden Verdenskrig var Glostrupgaard, som den sidste af Glostrup bys gårde, i drift.

Matr. nr. 5. Bryggergaard 1. 66 tdr. ld. Hovedarealet strakte sig fra Vestervej over Ringvejen helt ud til Herstedøstervej. Mod syd begrænset af Stadionvej og mod nord af Amtssygehuset.

Selve gården, som først blev nedrevet efter krigen, lå bag Glostrup biograf. (Fig. 40. S. 87).

Matr. nr. 6. Vestervejgaard. 69 tdr. ld. Gårdens marker lå mellem Toftevej, Stadionvej, bygrænsen til Herstedvester og Hovedvejen. Dertil kom den nordligste del af arealet mellem Søndre Ringvej og Emilsvej.

Som det fremgår af navnet, lå gården ved Vestervej — en af Glostrups ældste veje. Syd for gården lå gadekæret. Det var ret stort endnu i 1908; men i de følgende år blev det efterhånden opfyldt. Så sent som i 1940 kunne det dog let lokaliseres.

Vestervejgaard endte sine dage som magasinbygning for Teknisk Forvaltning. Omkring midten af 1940'erne blev gården nedrevet, og på arealet opførtes en række folkepensionistboliger.

På grund af slægtsforbindelse skete der omkring midten af forrige århundrede det noget forvirrende, at jordene til gård 5 og gård 6 blev ombyttet, således at gård 5 dyrkede arealerne på matrikelnummer 6, og gård 6 havde jorder nr. 5. (Fig. 41. S. 88).

Matr. nr. 7. Bryggergaard 2. 67 tdr. ld. Markerne strakte sig fra Kildevej og Asylvej til området omkring Mjølnersvej. Mod syd var Brøndbyvester bymark grænsen.

Gårdens hovedbygning lå nær krydset mellem Søndre Ringvej og Kildevej.

De to bryggergårde har fået navn efter det i 1840'erne grundlagte Glostrup Bryggeri. Gårdene er imidlertid langt ældre. Om de tidligere har haft andre navne vides ikke, men det er næppe sandsynligt, idet man i ældre tid ofte kun benævnte gårdene efter ejernes navne.

Matr. nr. 8. Raadhusgaarden. 77 tdr. ld. Navnet har af gode grunde aldrig været anvendt, medens gården eksisterede. Betegnelsen er anvendt af lokalhistorikeren Poul Høyer som et „arbejdsnavn“ for den ellers anonyme gård.

Gården lå bag det nuværende rådhus. I 1891 købte brygger Axel Hansen gården. Han lod den senere nedrive og opførte på stedet en direktørbolig til bryggeriet (nuværende dommerkøtor).

Gårdens jorder strakte sig fra Rådhuset over Stationsvej,

Fig. 44. Avedørestuen.

Gerdasvej og Ørnebjergvej til Enighedsvej. Mod syd gik de til Brøndbyernes kommune og mod vest til Kildevældets Allé.

Matr. nr. 9. Kildegaarden. 51 tdr. ld. Hovedlodden lå fra Rådhusvej til Florasvej. Den nordlige afgrænsning var Hovedvejen.

Syd for jernbanen hørte et område omkring Peders Kilde ind under gården. Hertil kom nogle engarealer i den vestlige bymark omkring Odinsvej og Tjalfesvej.

Kildegården var den sidste af de gamle 1700-tals gårde, som forsvandt. I dag ligger politiets kontorbygning på Kildegaardens grund.

Udflytninger. Efter 1850 begyndte der at finde en del udflytninger sted fra den gamle landsby. I 1888 fik Kildegården således ny hoved- og avlsbygning, og den egentlige gamle Kildegaard blev solgt fra som beboelsesejendom. Gården fra 1888 eksisterer stadig. Det er ejendommen Hovedvejen 75 på hjørnet af Siestavej.

I 1896 opførtes Vestergaard som hovedbygning for en del af Vestervejgaardens jorder; og i 1903 frasolgtes de nordligste dele af Præstegaarden, hvorved Rønnebjerggaard opstod. Bygningerne, Egevej 6, anvendes nu af Falck-Zonen.

Størstedelen af de veje, som er nævnt i ovenstående afsnit eksisterede selvfølgelig ikke i 1850. De er udelukkende medtaget for orienteringens skyld. I 1850 eksisterede følgende veje: Hovedvejen, Østervej, Vestervej, Mellemvej, Tværvej, Kildevej, Kildevældets Allé og Bryggergaardensvej (Krogagervej).

Stjerneudskiftning. Dersom man på et matrikelkort over Glostrup trækker linier omkring parceller, som har samme tal i matrikelen, vil man få et kort, som tydeligt viser, at man også i Glostrup havde anvendt stjerneudskiftningens princip.

Hedebokulturen. Endnu omkring 1850 var Glostrup præget af Hedeboegnens gamle bondekultur, der i de kommende årtier skulle komme til at udkæmpe en forgæves kamp imod den stærke fremtrængende industrikultur.

Der findes stadig en del dragter, hedebosyninger og møbler i privat eje. Glostrup kommunes fornemste minde om hedebokulturen finder vi dog på Nationalmuseet. Det drejer sig om en såkaldt øverstestue fra *Avedøre*.

De gamle gårdes øverstestue blev udelukkende taget i brug ved festlige lejligheder. Her dansede man til landsbyspillemandenes toner, når der var bryllup eller andet stort gilde. Til daglig fungerede stuen som et magasinrum. I dragkister, skabe og tunge, jernbundne lågkister gemtes gårdens beholdning af hjem-

mevævede klæder, sengetøj m. v. Her opbevaredes også døtrenes brudeudstyr. I regelen stod der også en ekstra seng, som kunne tages i brug, dersom man havde liggende gæster.

Avedørestuen, der daterer sig fra o. 1790, stammer fra gdr. Ferdinand Jensens gård. Ved nedbrydningen af stuehusets østende i maj 1923 erhvervede museet stue og inventar for 800 kr. Først i årene 1934—36 blev den genopstillet.

På fig. 44 ses det sydøstlige hjørne af stuen. Imod øst er der to vinduer, hvoraf det sydligste ses på billedet. Under vinduet

Sydveggen er udsmykket med tre rækker fyldinger fordelt er væggen prydet med allegoriske figurer: tro, håb og kærlighed. i ti felter. Den øverste række viser apostlene, hvoraf fire — Peter, Andreas, Jakob og Johannes — ses på billedet. Den mellemste række fyldinger er dekoreret med blomster. Over fyldingerne findes en gesimsliste til tintallerkener. Bræddeloftet er rødmalet med hvide og blå marmoreringer.

Bedre end mange ord beretter den smukke Avedørestue om vor egns gamle kultur.

Nye tider

Indtil midten af forrige århundrede var Glostrup den mindste af sognets byer. Folketællingen i 1787 udviste følgende tal:

Glostrup	143	indbyggere
Ejby:	145	„
Hvissinge:	156	„
Avedøre:	175	„
<hr/>		
I alt	619	indbyggere

Ved anlæg af jernbanestrækningen København—Roskilde i 1847 blev Glostrup *stationsby*. Denne placering måtte naturligt give Glostrup by udviklingsmuligheder, der yderligere øgedes ved loven af 1857 om næringsfrihed. Fra at være kommunens mindste by svang Glostrup sig i de kommende år op på førstepladsen.

Fra 1842 var der mulighed for, at i hvert fald en del af befolkningen selv kunne tage hånd i hanke med udviklingen. Den 13. august 1841 udkom forordningen om landdistrikternes lokale selvstyre med virkning fra 1. januar 1842. Anordningen bestemte, at der i alle landsogne skulle vælges såkaldte *sogneforstanderskaber* (fra 1867: sogneråd) til varetagelse af lokale spørgsmål. I den første tid var det dog kun grundbesiddere, som havde valgret. Glostrups første sogneforstanderskab kom til at bestå af syv medlemmer, deraf to fra Glostrup, tre fra Ejby, én fra Hvissinge og én fra Avedøre.

Den første formand for sogneforstanderskabet var gdr. *Peder Pedersen*, Vestervejgaard. Formanden valgtes for ét år ad gangen. 1843 valgtes gdr. *Jacob Møller*, Lykkeseje, Ejby. Forholdet mellem Jacob Møller og den tidligere formand var ikke det bed-

ste, idet Møller beskyldte Peder Pedersen for at have gjort sig skyldig i bedrageri ved at udleje nogle græsningsarealer, der i virkeligheden slet ikke tilhørte ham. Møller stillede krav om, at Pedersen skulle udtræde af sogneforstanderskabet. Sagen blev forelagt amtsrådet, som fandt, at der nok — vel nærmest ved en ubetænksomhed — var begået en uregelmæssighed, for hvilken Pedersen betalte en bøde; men at sagen ikke var af en sådan karakter, at han ikke kunne have sæde i sogneforstanderskabet.

En sådan sag var selvfølgelig ikke den bedste start på det lokale selvstyre; men den må dog ikke overskygge den kendsgerning, at det folkevalgte råd fra første færd gjorde en god og saglig arbejdsindsats til gavn for den kommende udvikling i Glostrup kommune — en udvikling, som først kom langsomt; men derefter i stadigt stigende tempo.

Glostrup var kommet i forvandlingens tegn.

Tidstavle

O. 4000 f. Kr.:	Boplads på Avedøre Holme.
O. 3000—1500 f. Kr.:	Markfund fra yngre stenalder.
O. 1500—400 f. Kr.:	Markfund fra bronzealderen.
O. 100 f. Kr.—200 e. Kr.:	Jernalderlandsbyen ved Banemarksvej.
Før 500 e. Kr.:	Hvissinge grundlægges.
800—1000:	Ejby og Avedøre grundlægges.
1150—1170:	Glostrup grundlægges.
O. 1150:	Glostrup kirkes ældste del opføres.
1470—1530:	Kirkens korparti ombygges. Det indre forsynes med hvælvinger. Tårn og ældste våbenhus opføres.
O. 1540:	Smørum herredsting placeret i Ejby.
1630:	Proces om Ejby Torvevej.
O. 1640:	Kongevejen til Roskilde anlægges.
1657—60:	Svenskekrigene.
1682:	Opmåling og taksering af Glostrup jorder. (Chr. V's markbog).
O. 1720:	Kongevejen nedlægges. Nuværende Gammel Køge Landevej anlægges.
1721:	Rytterskole i Hvissinge.
O. 1760:	Det Nissenske Kapel ved kirken opføres.
1770—73:	Den nye Roskildevej (Hovedvejen) anlægges.
1771:	Røde Vejrmølle og Røde Vejrmølle kro flyttes til den nye Roskildevej.
1780:	Skole i Avedøre.
1782—92:	Udskiftningen.
1787:	Første folketælling.

O. 1790: Avedørestuen.
1807: Engelsk besættelse.
1814: Skole i Ejby.
1842: Det lokale selvstyre — Sognefor-
standerskabet.

Efterskrift

Det er Historisk Selskabs håb, at nærværende bog også skulle kunne finde anvendelse ved skolernes undervisning i historie og orientering. Egnshistorie er et så omfattende emne, at der altid — selv på en såkaldt historiefattig egn — vil være rigeligt stof at arbejde med både på ældre og yngre klassetrin. Geografi og biologi kan på en naturlig måde inddrages i behandlingen.

Af de mange emner, som egnshistorien omfatter, kan peges på oldtiden, landsbyerne, stednavne, marknavne, udskiftning, den gamle bondekultur, kirken, veje, kommunalhistorie og skolehistorie.

På grundlag af Banemarksfundet er det nærliggende, om man vælger at arbejde med jernalderen. Et glimrende hjælpemiddel er i så henseende Arne Kold: Vi rekonstruerer jernalder 1—6 + lærervejledning. 1970. På et lejrskoleophold vil der være mulighed for at lade eleverne foretage en rekonstruktion af Glostrupovnen og derefter forsøge sig som pottemagere. Om Glostrupovnen er nærmere omtalt i Arne Bjørn: Ild og ler, 1969; ligesom der kan indhentes råd og vejledning hos Forsøgscentret i Lejre.

Mange af de lokalhistoriske emner opfordrer til et nærmere samarbejde med formningslæreren. I træ og papmaché kan der fremstilles en række instruktive modeller, f. eks. terræn, et jernalderhus, Glostrup o. 1850 for blot at nævne nogle få af de mange muligheder, der tilbyder sig.

Som det nære og kendte er egnshistorien et velegnet udgangspunkt til større perspektiver — både til Danmarkshistorien og til Verden af i dag. Mange af de problemer, som man nu kæmper med i udviklingslandene, kendes også fra vor egne historie.

E. Tofte.

Kildemateriale

Kilder i almindelighed:

- Bruun, Daniel: Danmark. Land og Folk. V. 1921.
Hvidtfeldt, J.: Håndbog for danske lokalhistorikere. 1952—56.
Høyer, Poul og J. Ankjær Nørgaard: Det gamle Glostrup. Med 25 tegninger af Stig Aagesen. 1942.
Høyer, Poul og Ejvind Tofte: Glostrup kommune. I „Velkommen til Glostrup kommune“. 12. årg. 1970.
Ingvorsen, Leif: Fortiden omkring os. 1968.
Knudsen, Regnar: Haandbog i Hjemstavnsforskning og Hjemstavnskultur. 1939.
Rømning, H. P., Eduard Madsen og Poul Høyer: Glostrup Grundejerforening. 1947.
Trap, J. P.: Danmark. 5. udg.
I, 1: Landet og folket. 1958.
I, 2: Storkøbenhavn. 1959.
II, 3: Københavns Amt. 1960.

Kortmateriale:

- Geodætisk Instituts målebordsblad — Glostrupområdet. Glostrup kommune. Husnummer- og matrikelkort. Teknisk Forvaltning. 1970.
Kraks kort. København og omegn. 1970.
Markkort: Avedøre. Ca. 1790.
Ejby. 1809.
Glostrup. 1792.
Hvissinge. 1786.
Fotokopier. Matrikeldirektoratet.
Oversigtskort over Glostrup. Teknisk Forvaltning. 1970.

Oldtiden:

- Bjørn, Arne: Ild og ler. 1969.
Pottemagerhuset i Glostrup. Skalk nr. 1. 1960.
Pottemagerhuset i Glostrup. Glostrupbogen. III. 1958 — 62. S. 217 ff.
Brøndsted, Johs.: Danmarks oldtid. I—III. 3. opl. 1966.
Brøndsted, Johs. og Therkel Mathiasen: To hundrede danske Oldsager. 1941.
Brøndsted, Johs. og Poul Nørlund: Seks Tværsnit af Danmarks Historie. 1941.
Gabrielsen, Svend: De forhistoriske Tider i Danmark. 1948.
Glob, P. V.: Danske oldtidsminder. 1967.
Hansen, Hans-Ole: Mand og hus. 1964.
Historisk Selskabs forhandlingsprotokol.
Indberetninger. Nationalmuseets arkiv. 1. afd.
Müller, Sophus: Vor Oldtid. 1897.
Nielsen, Viggo: Syvhøj. Glostrupbogen. I. 1948—52. S. 221 ff.
Steensberg, Axel: Den danske Landsby. 1942.
Turistforeningens årbøger: Stenalder, Bronzealder, Jernalder. 1959—61.

Glostrup kirke:

- Danmarks Kirker. III. Københavns Amt. I. 1944. Glostrup Kirke. S. 467 ff.
Herløw, Aage: Glostrup kirke. Glostrup sogns menighedsblad. Nr. 11. 1960 og nr. 1 og 2. 1961.
Høyer, Poul: Hans Nicolaj Nissen. Glostrupbogen IV. 1963—67. S. 198 ff.
Høyer, Poul: Søren Kornerup. Glostrupbogen. III. 1958—62. S. 149 ff.
Indberetninger. Nationalmuseets arkiv. 2. afd.
Langberg, Knud: Glostrup Præstehistorie. Simon Jensøn, Morten Clausen og Peter Andreas Aagaard. Glostrupbogen. II. 1953—57. S. 40, ff; 43 ff og 136 ff.

De gamle landsbyer:

- Hald, Kristian: Stednavne og kulturhistorie. 2. opl. 1969.

Hansen, Rise og A. Steensberg: Jordfordeling og udskiftning. 1951.

Houken, Aage: Håndbog i danske stednavne. 1956.

Høyer, Poul: Avedøre Jorder.

Egby Jorder.

Vessinge Jorder.

Glostrup Jorder.

Alle i Glostrupbogen. I. 1948—52. S. 125 ff; S. 235 ff; S. 72 ff og S. 170 ff.

Jexlev, Thelma: Træk af Glostrupegnens ældre historie. Glostrupbogen. IV. 1963—67. S. 23 ff.

Knudsen, Gunnar: De danske Matrikler. Fortid og Nutid. II. 1919.

Matthiessen, Hugo: Det gamle Land. — Billede fra Tiden før Udskiftningen. 1942.

Møller, J. S.: Fester og Højtider i gamle Dage. II. 1933.

Steenstrup, Johannes: De danske Stednavne. 1908.

Veje:

Bang, J. P.: Sagn og Almuehistorier. Glostrupbogen. I. 1948 — 52. S. 108.

Høyer, Poul: Glostruphus. Glostrupbogen. I. 1948 — 52. S. 49 ff.

Høyer, Poul: Nissekroen. Glostrupbogen. III. 1958—62. S. 101 ff.

Høyer, Poul: Røde Vejmølle Kro. Glostrupbogen. III. 1958 — 62. S. 202 ff.

Lundbye, J. T. og V. Hermansen: Roskilde Landevej gennem Tiderne. 1927.

Møller, Vald.: Den gamle Tingvej. Glostrupbogen. II. 1953 — 57. S. 16 ff.

Møller, Viggo Sten: Udflugt til en Landsby (Herstedøster). 1949.

Petersen, Jens A.: Mel og Brød (Røde Vejmølle). 1969. Relation. Tilstanden i Københavns Amt 1743. — Aarb. udg. af Hist. Samf. for Københavns Amt. 1918.

Topsøe-Jensen, Torben: Ad hjulspor og landeveje. 1966. Turistforeningens årbog. Danske veje. 1964.

Wedel, L. M.: Indenlandsk Rejse. 1803.

Skolevæsen:

- Jensen, Thøger: Kong Frederik den Fjerdes Skoler. 1921.
Kyrre, Hans: Vor Skole. 4. opl. 1949.
Nellemann, Aksel: Den danske skoles historie. 1965.
Nørgaard, J. Ankjær: Skolevæsenet i Glostrup Kommune.
Avedøre Skole.
Egby Skole.
Hvissinge Skole.
Alle i Glostrupbogen. I. 1948—52. S. 61 ff; S. 16 ff, S. 2 ff.

Fjender i byen:

- Møller, Vald.: Kirken efter Svenskekrigene. Glostrupbogen. II. 1953—57. S. 37 f.
Rosenmand, Chr.: Brøndbyernes Kirkehistorie. IV. — Eiler Hammond. Glostrupbogen. III. 1958—62. S. 59 ff.
Roskilde Dagblad. 20. Maj. 1931.

Glostrup omkring 1850:

- Johansen, Frits: Efterskrift til L. M. Wedel: Rejse ad Roskildevej 1801. Glostrupbogen. IV. 1963—67. S. 136 ff.
Michelsen, Peter: En sjællandsk øverstestue (Avedørestuen). I Festskrift i anledning af Nationalmuseets 150 års jubilæum. 1957.
Trap, J. P.: Danmark. 1. udg. 1858—60.
Unsgaard: Kort over Glostrup. 1792. Med marknavne, udskiftningsskel og angivelse af gårdenes størrelse og ejere. — Fotokopi.

Nye tider:

- Petersen, P.: Var Sogneforstanderen inhabil? Glostrupbogen. I. 1948—52. S. 24 ff.
Petersen, P. og Poul Høyer: Glostrup Sogneraad. Glostrupbogen. I. 1948—52. S. 177 ff.

Adresser på institutioner af betydning for egnhistorie:

- Dansk Folkemindesamling, Christians Brygge 8, 1219 Kbh. K.
Geodætisk Institut, Rigsdagsgården 9, 1218 Kbh. K.

**Glostrup Bibliotek, Kildevældets Allé 5, 2600 Glostrup.
Landsarkivet for Sjælland, Lolland-Falster og Bornholm,
Jagtvej 10, 2200 Kbh. N.
Matrikelarkivet, Titangade 13, 2200 Kbh. N.
Nationalmuseet, Frederiksholms Kanal 12, 1220 Kbh. K.
Rigsarkivet, Rigsdagsgården 9, 1218 Kbh. K.
Stednavneudvalget, Rosenborggade 15, 1130 Kbh. K.**

Billedfortegnelse

1. Kort over israndlinier. Udsnit af Axel Schou: Geomorfolo-
gisk kort. J. P. Trap I. S. 33.
2. Tværpile. Nationalmuseet.
3. Ard. Landbrugsmuseet, Sorgenfri.
4. Oldsager fra Dalvangsvej-Byparkvej. Foto: Allan Hygom.
1971.
5. Sigerslevøksen. Nationalmuseet.
6. Ejbycelten. Reidl's foto. 1962.
7. Risfletværk i jernalderhus. Historisk-Arkæologisk Forsøgs-
center, Lejre.
8. Brandeksperiment i Lejre. Historisk-Arkæologisk Forsøgs-
center, Lejre.
9. Den arkæologiske samling på „Skandinavisk Motor“. Foto:
Allan Hygom. 1971.
10. Tå-knogler. Foto: Allan Hygom. 1971.
11. Frescomaleri fra Pompeji. „Skalk“ nr. 1. 1960.
12. Modelérpinde. Foto: Allan Hygom. 1971.
13. Glostrupovnen. Tegning: Arne Bjørn. 1969.
14. Lerkar. Foto: Allan Hygom. 1971.
15. Tegning af ældste kirke. Efter A. Traneberg.
16. Kassemuring. Tegning efter A. Traneberg.
17. Gammelt romansk vindue. Tegning: Stig Aagesen. „Det
gamle Glostrup“. 1942.
18. Glostrup kirke. Foto. O. 1940. Fra „Danmarks Kirker“.
19. Glostrup kirke — grundplan. F. Ponsaing. 1943.
20. Kirkens østgavl. Foto: Allan Hygom. 1971.
21. Glostrup kirke — døbefont. Foto: Allan Hygom. 1971.
22. Det Nissenske kapel. Foto: Bent Petersen. 1966.
23. Korbuekrucifiks og epitaf. Foto: E. Moltke. Nationalmuseet.
1943.

24. Smedejernsdør til Det Nissenske Kapel. Foto: Bent Petersen. 1966.
 25. Glostrup kirke — alterparti. Foto: Bent Petersen. 1966.
 26. Glostrup kirke — prædikestol. Foto: E. Moltke. Nationalmuseet. 1943.
 27. Prædikestolsfelt. Evangelisten Johannes. Foto: Allan Hygom. 1971.
 28. Prædikestolsfelt. Evangelisten Lukas. Foto: Allan Hygom. 1971.
 29. Prædikestolsfelt. Evangelisten Markus. Foto: Allan Hygom. 1971.
 30. Prædikestolsfelt. Evangelisten Matthæus. Foto: Allan Hygom. 1971.
 31. Avedøre Gadekær. Foto: Allan Hygom. 1971.
 32. Hjulplov. Landbrugsmuseet, Sorgenfri.
 33. Plovprøve. Tegning i Beretning til Landhusholdningsselskabet. 1771.
 34. Dansk konstrueret svingplov. 1830. Landbrugsmuseet, Sorgenfri.
 35. Granitmilepæl. Foto: Knud Hansen. 1964.
 36. Hvissingestien. Tegning: Stig Aagesen. „Det gamle Glostrup“. 1942.
 37. Rytterskoleplade. Foto: S. Ellkier-Pedersen. 1970.
 38. Hvissinge skole og gadekær. Foto: Allan Hygom. 1971.
 39. Grundplan af rytterskole. Fra Danmarkshistorie. Bd. 9, side 281. Politikens forlag. 1965.
 40. Bryggergården. Bartho Foto. 1942.
 41. Vestervejgård og det gamle gadekær. Tegning: Aagesen, „Det gamle Glostrup“. 1942.
 42. Provst Hammond i silhuetklip.
 43. Præstegården. Foto. O. 1895. Historisk Selskabs arkiv.
 44. Avedørestuen. Foto: Niels Elswing. Nationalmuseet. 1957.
-

Indholdsfortegnelse

Forord	5
Glostrupegnens terræn	7
Oldtiden	10
Ældre stenalder 10. Ertebøllekulturen på Avedøre Holme	
11. Yngre stenalder 14. Yngre stenalderes markfund 16.	
Bronzealderen 22. Frydenhøj 22. Bronzealderens mark-	
fund 23. Jernalderen 24. Jernalderlandsbyen ved Bane-	
marksvej 25. Glostrupovnen 31. Landsbyernes grundlæg-	
gelse 35.	
Glostrup kirke	40
Bygningshistorie og beskrivelse 42. Inventar 48. Det Nis-	
senske Kapel 54.	
De gamle landsbyer	59
By og bymark 59. Chr. V's markbog 60. Marknavne 63.	
Bønderne 65. Udskiftningerne 68.	
Veje	74
Gamle Landevej 74. Kongevejen 76. Den nye Roskildevej	
77. Køgevejen 78. Glostrup-Herstedøster 80. Gamle Kir-	
kevej 80. Veje fra Hvissinge 81. Ejby Torvevej 81.	
Skolevæsen	82
Rytterskolen i Hvissinge 82. Ejby skole 87. Avedøre skole	
87.	
Fjender i byen	88
Svenskekrigene 88. Englænderne i 1807 89.	
Glostrup omkring 1850	91
De otte gamle gårde 91. Udflytninger 95. Hedebøkulturen	
95.	
Nye tider	97
Tidstavle	99
Efterskrift	101

Kildemateriale	102
Adresser på institutioner af betydning for egnshistorie ...	105
Billedfortegnelse	107

Personregister, stednavneregister og sagregister bringes i bd. 2.

ANNONCER

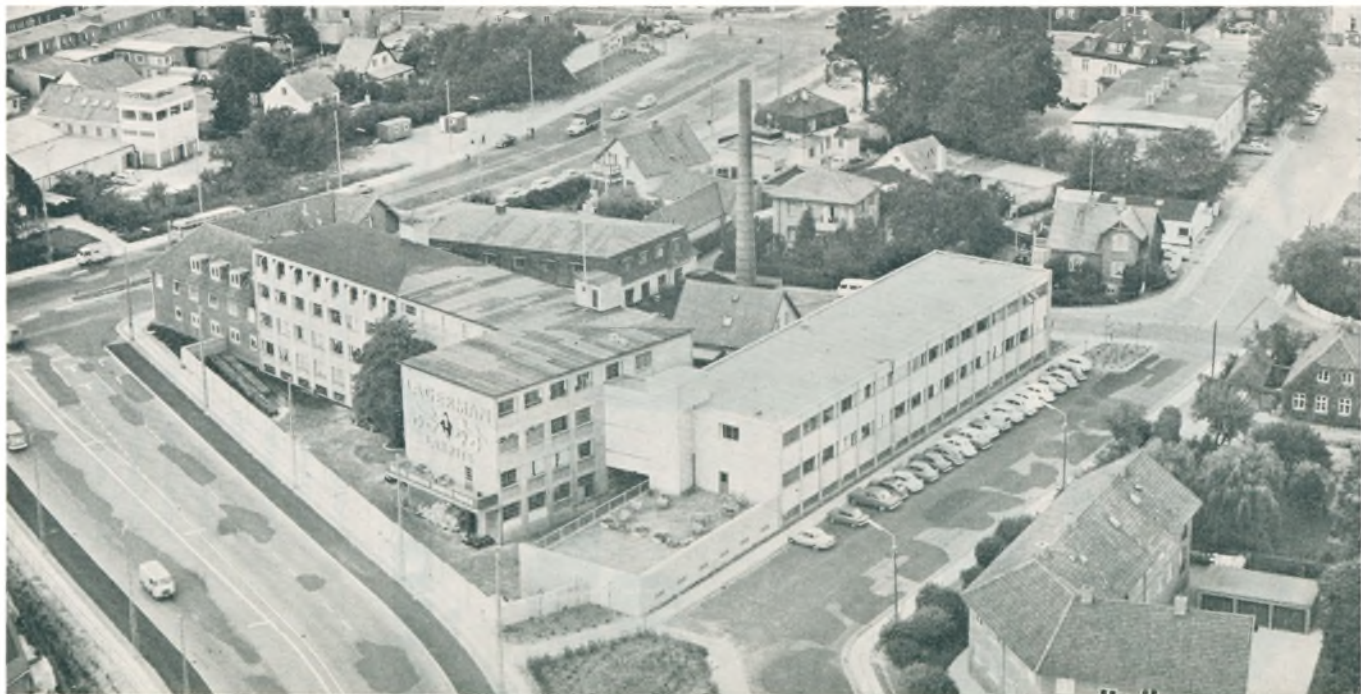

**FIND
MELODIEN**

I ...

ANDELSBANKEN

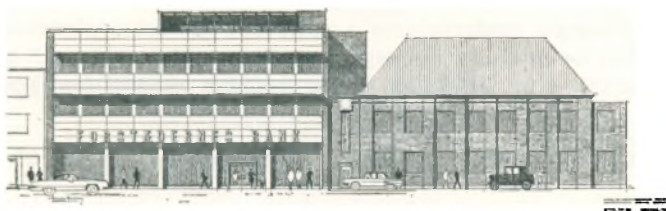
Glostrup afdeling . Tlf. *96 25 11
Albertslund kontor . Tlf. 64 89 82
Brøndbyøster kontor . Tlf. 75 03 11
Tåstrup kontor . Tlf. 99 29 00
Vallensbæk kontor . Tlf. 73 00 11
Vestre kontor . Tlf. 96 24 11
Vridsløselille kontor . Tlf. 64 97 11
Østre kontor . Tlf. 96 81 28

Dansk Engelsk Lakrits Fabrik A/S og Aktieselskabet Lagerman junr.

FORSTÆDERNES BANK

BYENS OG OPLANDETS EGEN BANK SIDEN 1902

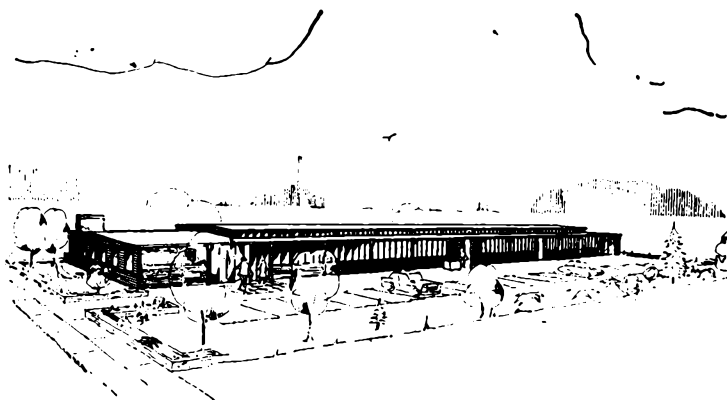
HOVEDKONTOR: HOVEDVEJEN 110 - GLOSTRUP
TLF. 96 17 20

Filialer:
AVEDØRE
BALLERUP
BRØNDBYVESTER
GREVE STRAND
ISHØJ
ISLEV

MÅLØV
RØDOVRE
RØDOVRE CENTRUM
SKOVLUNDE
TAASTRUP
VALLENSBÆK
VÆRLØSE

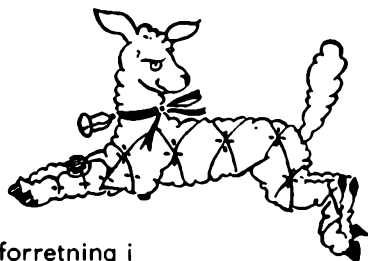
I takt med tiden...

Velkvalificerede medarbejdere i tiltalende og arbejdsfremmende omgivelser og en stærkt udbygget — helt up to date — maskinpark. 60 års erfaring og stadig udvikling er Deres garanti for effektiv service og rigtige priser.

Glostrup Bogtryk + Offset . Naverland 14 . Tlf. *96 00 31

Strik

Specialforretning i

materialer til håndknyttede **TURKEY**-tæpper

Garn - Strømper - Babyudstyr

(Dåbskjoler udlejes)

Hovedvejen 129 - Glostrup - Telefon 96 32 31

(Ringvejens stoppested)

Moderne supermarked

med gamle traditioner...

6 FORDELE

ALT PÅ EET STED
ALTID FIN PARKERING
STØRRE UDVALG
BILLIGERE PRIS
DEN FRIE HANDELS
BEDSTE KVALITET
VARERNE BRINGES
GRATIS

**G
S** **GLOSTRUP SUPERMARKED**

H. TANDRUP

Hovedvejen 148 - Tlf. 96 29 76

Byens ældste tapet- og farvehandel, etableret hvor malermester Peuliche, der var Glostrups første malermester, begyndte maler- og vognlakerervirksomhed.

Glostrup Tapet- og Farvehandel

HOVEDVEJEN 104 (Handelsbankens Hus) - TELEFON 96 05 61

Deres hoved- anbringelse

Med en bankbog er De sikker på at
komme et hoved foran,
for kloge hoveder ved,
hvad en bankbog er værd,
når fremtidsplanerne skal realiseres.
Tal med Handelsbanken.

HANDELSBANKEN

- altid med i billedet...

Glostrup afdeling, Hovedvejen 108, telefon 96 08 43

Gavebesvær?

Gå hellere i 99

moderne
brugskunst
glas
porcelæn
isenkram
køkkenudstyr

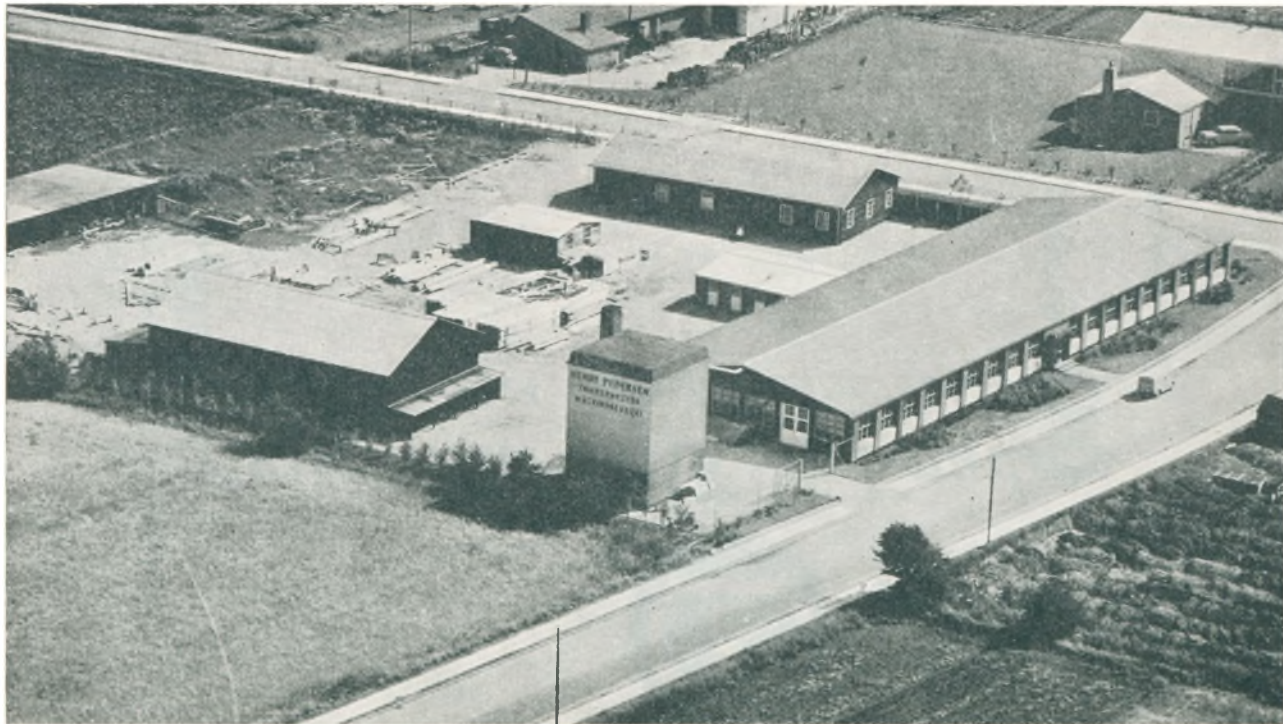
F. Hansen

HOVEDVEJEN 99 . 2600 GLOSTRUP

TELEFON (01) *96 00 94

Muremester Eli Kjær Knudsen

Højvangsvej 24 . Glostrup . Telefon 96 04 86

HENRY PEDERSEN - tømrermester og maskinsnedkeri
Odinsvej 21—27

Nedsatte sig som tømrermester 15-8-1932 med værksted i lejede lokaler Mejerivej 2. 1936 flyttede virksomheden til den da projekterede, men ikke anlagte Ringvej, senere Ndr. Ringvej 63. Ejendommen nedbrændte totalt og genopførtes 1941. Efter ekspropriation af staten 1954 flyttede virksomheden til hjørnet af Odinsvej og Sydvestvej.

Olympia skrive- og regnemaskiner

GLOSTRUP KONTORFORSYNING

Hovedvejen 114 . Tlf. 96 00 08

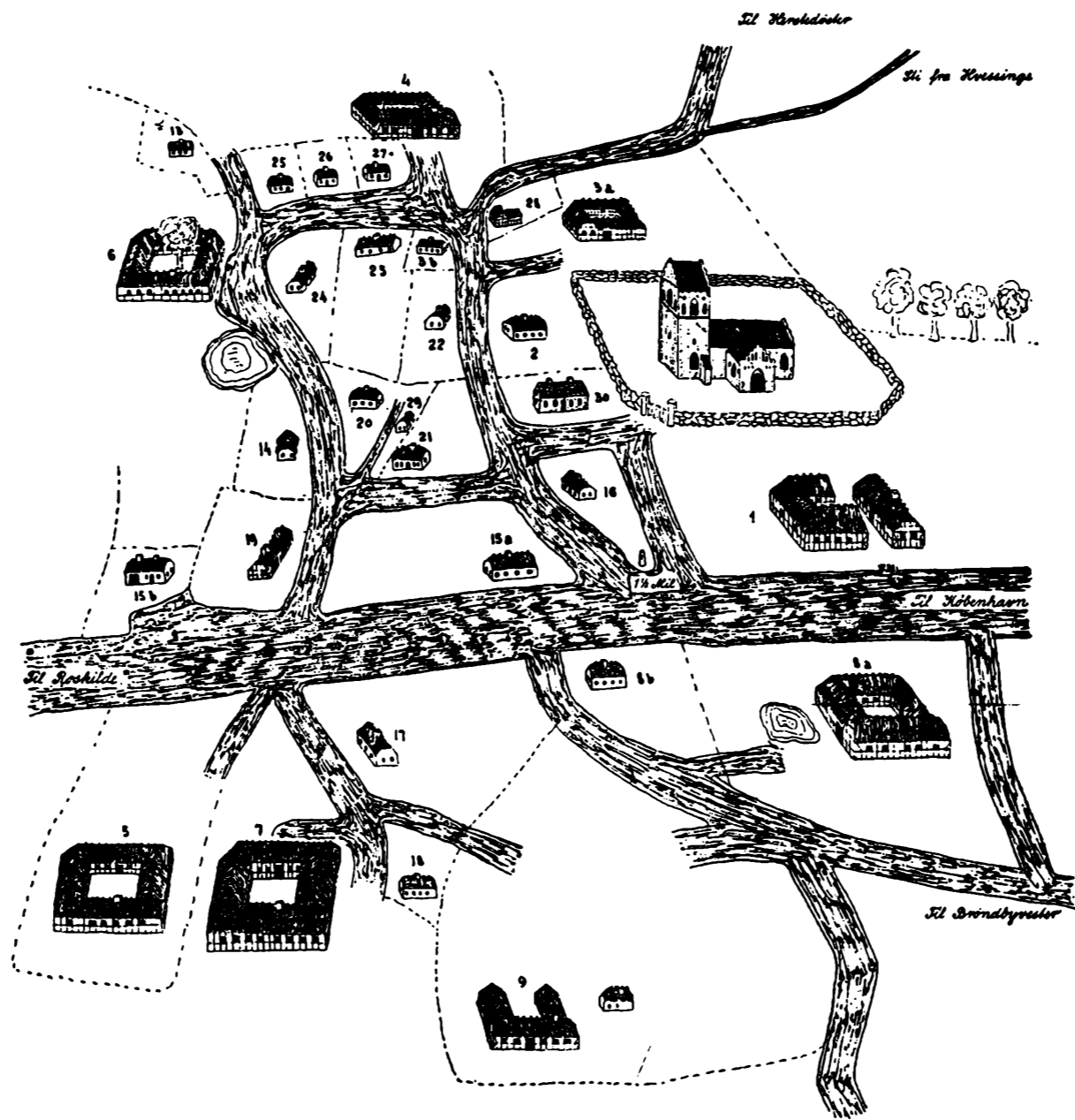

OTTO THIMS BOGHANDEL . Hovedvejen 114 . Tlf. 96 00 08

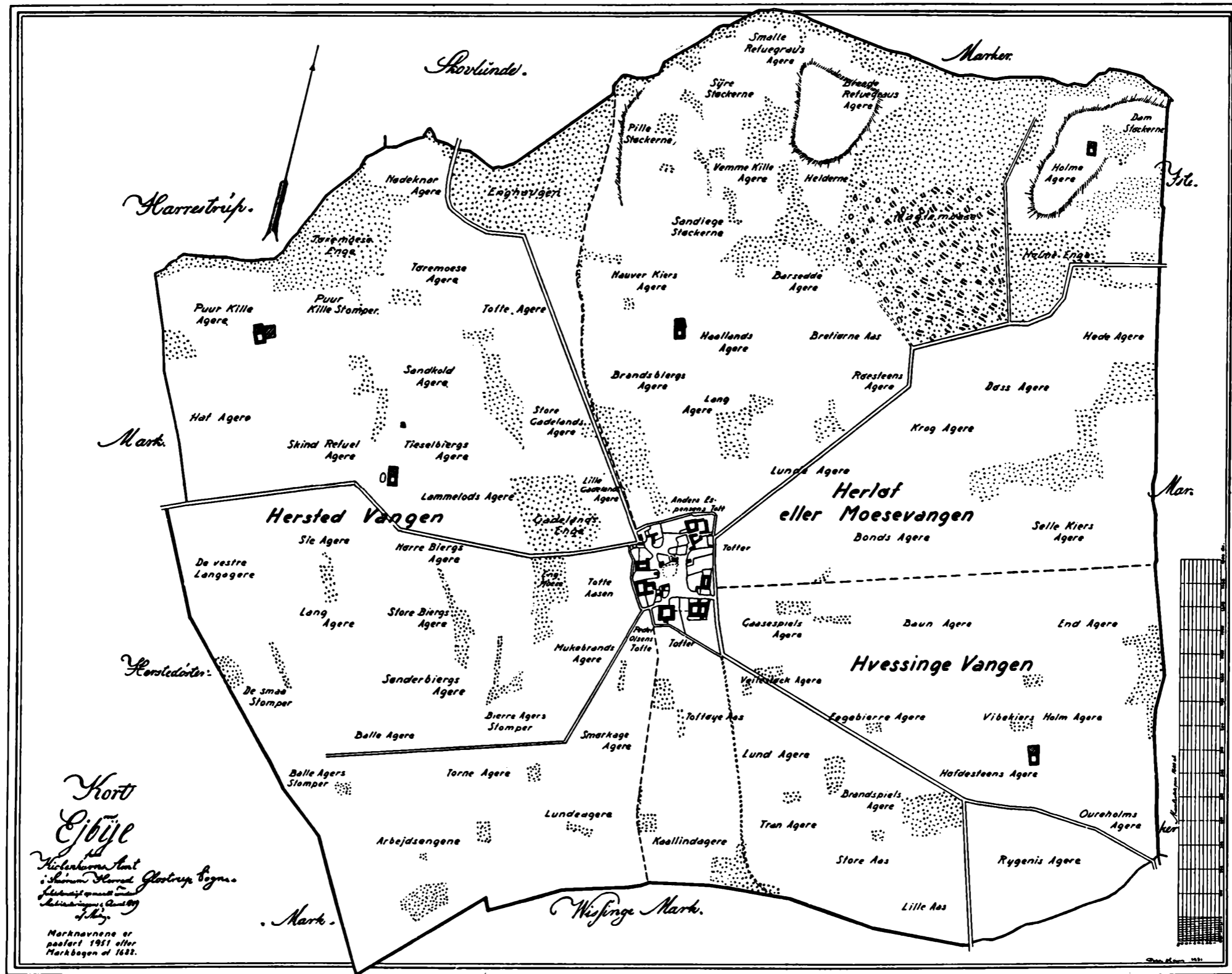
ANNONCØRER:

Andelsbanken
Dansk Engelsk Lakrits Fabrik A/S
De københavnske Forstæders Bank
Glostrup Bogtrykkeri
Glostrup Supermarked
Glostrup Tapet- og Farvehandel
Handelsbanken
Købmand F. Hansen
Murermester Kjær Knudsen
Specialforretningen Strik
Tømremester Henry Pedersen
Otto Thims Boghandel

Glostrup omkring Aar 1850.

Carl Sløyer - 1901.

Bilag til „I slægternes Spor“.

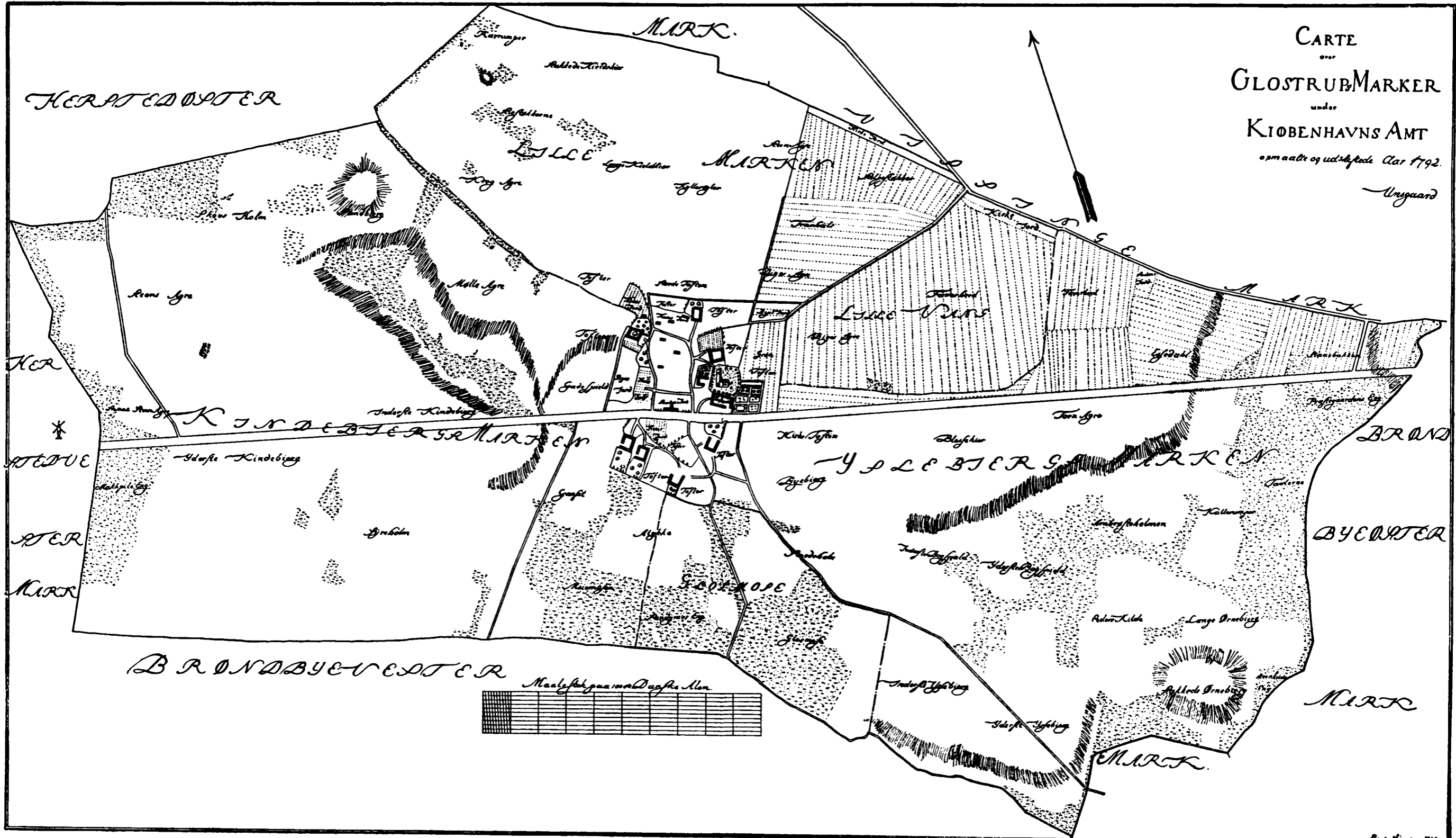
HERVED ØSTER

MARK.

CARTE
over
GLOSTRUBMARKER
under
KIØBENHAVNS AMT

opmaatte og udskeftede Aar 1792.

Unsgaard

HER
VED
Ø
STER
MARK

KIRKEBØDTER MARKEN

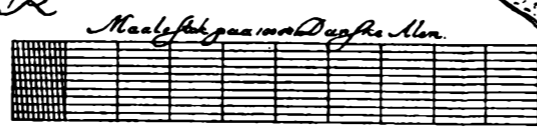
LILLE MARKEN

LILLE VANG

YLLEBJERG MARKEN

BRØND
BY ØSTER

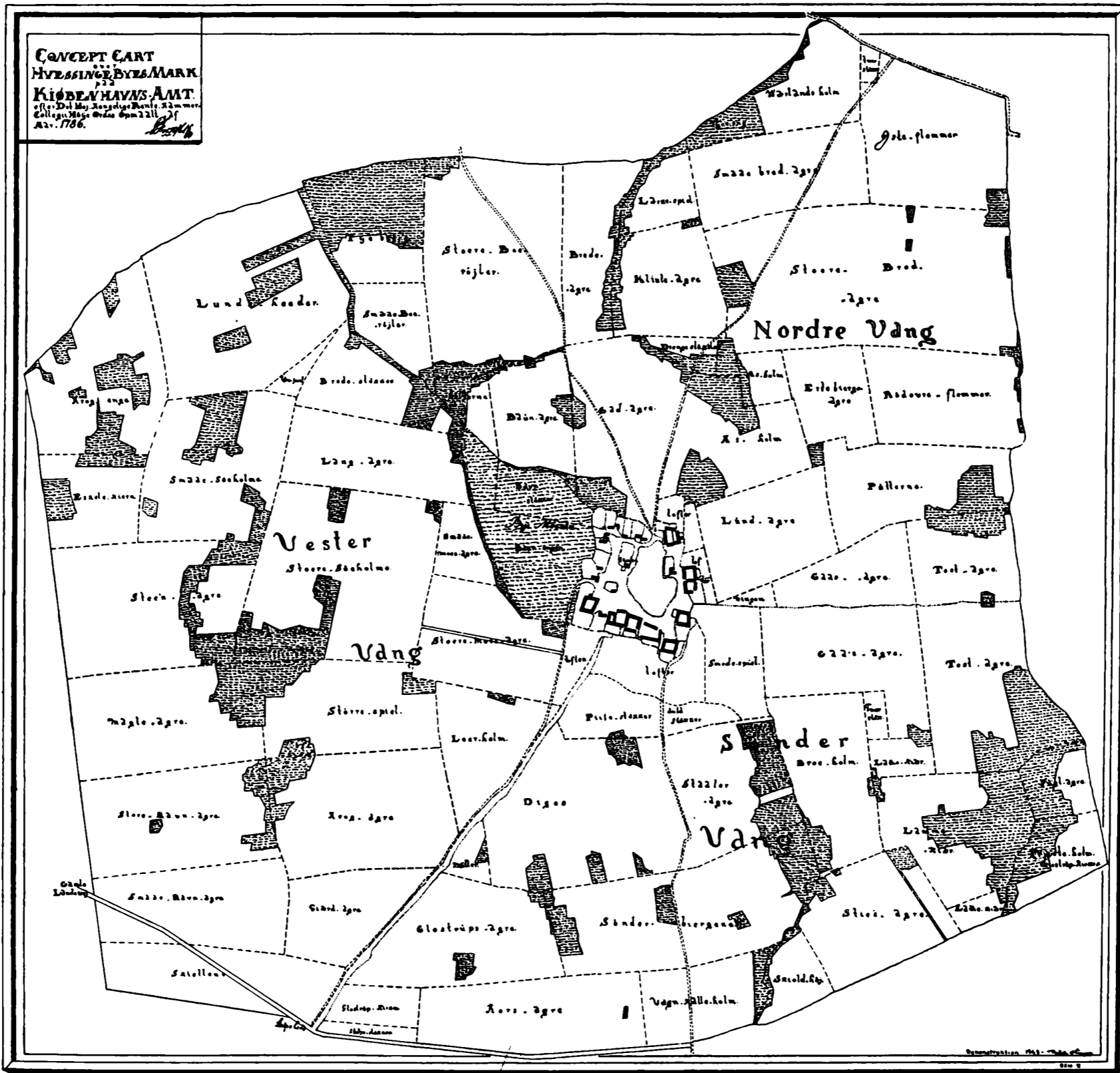
BRØNDBYVESTER

Sm. Skj. 1792

Bilag til „I slægternes Spor“.

CONCEPT CART
HVESSINGE BYE-MARK
KIØBENHAVNS AMT.
 af H. Del. Maj. Kongelige Kammer-Rættmerket
 Collegio. Høje Østros 1721. 25
 A. v. 1766.

Bilag til „I slægternes Spor“.

